

ISBN 978-80-565-1012-4

METODICKO PEDAGOGICKÉ CENTRUM
Regionálne pracovisko
Ševčenkova 11, Bratislava

VEDENIE ŠKOLY AKO KOORDINÁTOR ROZVOJA ČITATEĽSKEJ GRAMOTNOSTI

Zborník
príspevkov z medzinárodnej odbornodidactickej
konferencie Vedenie školy ako koordinátor rozvoja
čitateľskej gramotnosti, konanej dňa 9. decembra 2014
v spolupráci s Gymnázium, Párovská 1, Nitra

Bratislava 2015

Metodicko-pedagogické centrum

Regionálne pracovisko

Bratislava

VEDENIE ŠKOLY AKO KOORDINÁTOR ROZVOJA ČITATEĽSKEJ GRAMOTNOSTI

Zborník

**príspevkov z medzinárodnej odborno-didaktickej konferencie
Vedenie školy ako koordinátor rozvoja čitateľskej gramotnosti,
konanej dňa 9. decembra 2014 v spolupráci s Gymnáziom,
Párovská 1, Nitra**

2015

**VEDENIE ŠKOLY AKO KOORDINÁTOR ROZVOJA ČITATEĽSKEJ
GRAMOTNOSTI**

9. december 2014

Zborník

**príspevkov z Medzinárodnej odborno-didaktickej konferencie
Vedenie školy ako koordinátor rozvoja čitateľskej gramotnosti,
konanej dňa 9. decembra 2014 v spolupráci s Gymnáziom,
Párovská 1, Nitra**

Zostavila: PhDr. Alexandra Húsková

Technický redaktor: Peter Paučo

Recenzia: PaedDr. Oľga Nestorová

Publikácia neprešla jazykovou úpravou.

Vydalo: Regionálne pracovisko, Metodicko-pedagogické centrum

Ševčenkova 11, P.O.BOX 58, 850 05 Bratislava 55

ISBN 978-80-565-1012-4

EAN 9788056510124

Obsah:

1. Martin Chudík <i>Namiesto úvodu</i>	5
2. Katarína Hincová <i>Čitateľská gramotnosť ako základný predpoklad edukácie žiakov</i>	6
3. Mária Nogová <i>Čitateľská gramotnosť ako súčasť práce vedenia školy</i>	13
4. Fernando Antolín Morales <i>Španielsky vzdelávací systém</i>	26
5. Fernando Antolín Morales <i>Sistema educativo español</i>	31
6. Alexandra Húsková <i>Metodicko-pedagogické centrum nepodceňuje problematiku čitateľskej gramotnosti</i>	35
7. Mária Nogová a kolektív <i>Princípy a skúsenosti Metodicko-pedagogického centra v Bratislave pri príprave učiteľov v oblasti čítania s porozumením</i>	47
8. Zuzana Duchoňová <i>Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti v anglickom jazyku</i>	66
9. Alexandra Húsková <i>Čitateľská gramotnosť na stredných odborných školách</i>	77
10. Mária Nogová a kolektív <i>Východiská a princípy vzdelávania učiteľov v oblasti čítania s porozumením v Metodicko-pedagogickom centre v Bratislave</i>	91
11. Alexandra Húsková <i>Tablet ako prostriedok na prácu s digitálnym textom</i>	102
12. Mária Nogová a kolektív <i>Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti rozprávkovou knižkou a tabletom</i>	106
13. Katarína Habová <i>Čitateľská gramotnosť – jedna z priorít našej školy</i>	123
14. Darina Bačová, Mária Onušková <i>Čítanie s porozumením s využitím vecného textu</i>	125
15. Milan Drgoň <i>Čítanie s porozumením vo výučbe fyziky na základnej škole</i>	131
16. Marek Šrámek <i>Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti na hodinách geografie</i>	134
17. Martin Chudík <i>Návrh vyučovacej hodiny Otrokárstvo v novoveku ako dôsledok zámorských objavov</i>	142
18. Alexandra Húsková <i>Namiesto záveru</i>	150
19. Príloha 1 – Akreditované vzdelávacie programy MPC.....	157
20. Príloha 2 – obrazová príloha.....	158

NAMIESTO ÚVODU...

Mgr. Martin Chudík

Gymnázium, Párovská 1, Nitra

V utorok 9. decembra 2014 sa v priestoroch Gymnázia, Párovská 1 v Nitre uskutočnila medzinárodná odborná-didaktická konferencia pod názvom Vedenie školy ako koordinátor rozvoja čitateľskej gramotnosti.

Konferenciu zorganizovalo a pripravilo Regionálne pracovisko Metodicko-pedagogického centra (ďalej RP MPC) v Bratislave v spolupráci s Gymnázium, Párovská 1 v Nitre. Konferencia bola zameraná na možnosti včlenenia čitateľskej gramotnosti do vyučovacieho procesu všetkých predmetov pod gesciou vedenia školy. Vzhľadom na svoje zameranie bol cieľovou skupinou konferencie manažment základných a stredných škôl Nitrianskeho, Trnavského a Bratislavského kraja.

Otázka čitateľskej gramotnosti rezonuje pravidelne aj v médiách, v poslednej dobe najmä v súvislosti s výsledkami testovania PISA. Keďže čitateľskej gramotnosti venuje Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave dlhodobo veľkú pozornosť a vďaka ich programom kontinuálneho vzdelávania sa s metodikami a stratégiami jej rozvíjania oboznámilo už veľa pedagógov, rozhodlo sa RP MPC v Bratislave zorganizovať konferenciu pre vedenie škôl, aby získalo nové pohľady, nápady a možnosti ako vo svojich školách zlepšiť situáciu v oblasti rozvoja čitateľskej gramotnosti.

Riaditelia (a ich zástupcovia) na pozvanie na konferenciu reflektovali a konferenčná miestnosť sa naplnila takmer do posledného miesta. Účastníci, bolo ich vyše 70, ocenili atmosféru, v ktorej sa konferencia niesla. Môžem ju označiť tromi slovami – príjemná, pracovná a tvorivá.

RP MPC na konferenciu pozvalo prednášať známych odborníkov na danú problematiku (PhDr. Katarína Hincová, PhD. z UCM v Trnave, PhDr. Alexandra Húsková z RP MPC). Po ich príspevkoch vystúpili pedagógovia s ukázkami, ako do rôznych predmetov (geografia, fyzika a iné) možno začleniť čitateľskú gramotnosť.

Počas konferencie sa veľa diskutovalo a prichádzalo s námetmi, najmä počas workshopu, ktorý po svojom referáte zameranom na koordináciu čitateľskej gramotnosti pripravila riaditeľka RP MPC v Bratislave RNDr. Mária Nogová, PhD.

Pani riaditeľka v záverečnom príhovore ocenila okrem odbornej kvality, ktorú konferencia nesporne mala, aj jej výborné organizačné zázemie, ktoré jej poskytlo naše gymnázium. Je si istá, že takáto spolupráca medzi RP MPC v Bratislave a naším gymnázium môže slúžiť ako vzor, pretože si uvedomuje, že sú to práve reálne školy, ktoré majú byť v centre záujmu Metodicko-pedagogického centra.

Zámer sa Metodicko-pedagogickému centru v Bratislave vydaril. Účastníci konferencie dostali množstvo materiálov a získali poznatky o spôsoboch, ako rozvíjať čitateľskú gramotnosť. Dr. Hincová pracovala s lákavou myšlienkou o možnosti zavedenia predmetu čitateľská gramotnosť, Dr. Húsková sa zamerala na problematiku konkrétnych

vzdelávaní zameraných na čitateľskú gramotnosť a zahraničný pedagóg Fernando Antolín Morales zaujal účastníkov konferencie spôsobmi, aké na rozvoj čitateľskej gramotnosti využíva Španielske kráľovstvo – rozvoj čitateľskej gramotnosti na triednických hodinách alebo aktívne a „živé“ knižnice na školách ako hlavný motivátor čítania.

RP MPC zorganizovalo veľmi potrebnú a zaujímavú konferenciu, ktorá oslovila vyše sedemdesiat členov manažmentu základných a stredných škôl. Dúfame len, že najnovšie prístupy a možnosti si nájdu svoje uplatnenie na jednotlivých školách. Podľa reakcií spokojných účastníkov konferencie nepochybujeme, že áno.

ČITATEĽSKÁ GRAMOTNOSŤ AKO ZÁKLADNÝ PREDPOKLAD EDUKÁCIE ŽIAKOV

PhDr. Katarína Hincová, PhD.

Katedra slovenského jazyka a literatúry

Filozofická fakulta Univerzity sv. Cyrila a Metoda v Trnave

Problematika zvyšovania úrovne čitateľskej gramotnosti žiakov slovenských základných a stredných škôl sa v ostatných rokoch dostala do centra pozornosti mnohých odborníkov zaoberajúcich sa výskumom stavu slovenského školstva a perspektív jeho skvalitnenia. Hlavným impulzom na rozsiahle bádateľské aktivity všeobecných pedagógov i odborových didaktikov paradoxne neboli kvantifikované výsledky domácich výskumov, ale

stali sa nimi predovšetkým **medzinárodné štúdie PIRLS (Progress in International Reading Literacy Study)**¹ a **PISA (Programme for International Student Assessment)**².

Pripomeňme najdôležitejšie informácie o obidvoch štúdiách. **PIRLS** je Medzinárodný výskum čitateľskej gramotnosti 9 – 10 ročných žiakov, ktorý zastrešuje **IEA** (The International Association for the Evaluation of Educational Achievement) – Medzinárodná asociácia pre hodnotenie výsledkov vzdelávania so sídlom v Amsterdame. Hlavným cieľom IEA je realizovať širokoplošné komparatívne štúdie výsledkov vzdelávania s dôrazom na hlbšie pochopenie vplyvu rozličných faktorov na dosahovanie výsledkov vzdelávania v rámci rôznych vzdelávacích systémov v jednotlivých krajinách. Popri monitorovaní žiackych výkonov v čitateľskej gramotnosti štúdia PIRLS venuje značnú pozornosť aj čitateľským návykom a postojom žiakov, podmienkam ich domáceho a školského prostredia a hľadaniu súvislostí medzi výkonmi žiakov a týmito podmienkami.

Štúdia IEA PIRLS sa uskutočňuje v 5-ročných cykloch a Slovenská republika sa jej zúčastňuje od roku 2001, (t. j. realizovala sa v rokoch 2001, 2006, 2011 a najbližšie testovanie bude v roku 2016, keď sa ho zúčastní asi 1500 slovenských žiakov).

Žiaci 4. ročníkov ZŠ sa v rámci štúdie IEA PIRLS testujú v dvoch základných oblastiach:

1. v schopnosti **porozumieť informačnému textu**,
2. v schopnosti **porozumieť literárnemu textu**.

Informačné texty zvyčajne reprezentujú kombinované východiskové texty dlhé 600 až 900 slov – kombinácia súvislého a nesúvislého textu; využívajú sa v nich diagramy, mapy, ilustrácie, fotografie a tabuľky. Texty sa dotýkajú napr. vedeckých, etnografických, historických alebo praktických tém. Niektoré texty obsahujú aj podnadpisy, textové polia a zoznamy.

Literárne texty sú reprezentované súvislým východiskovým umeleckým textom. Predstavujú ich krátke tradičné aj súčasné príbehy doplnené ilustráciami, dlhé približne 800 slov. V príbehu sú zvyčajne dve hlavné postavy s jednou alebo dvoma centrálnymi udalosťami. V textoch sa nachádzajú rôznorodé výrazové prostriedky, napr. humor, metaforický jazyk, rozprávanie v prvej osobe, dialógy.

PISA je medzinárodná štúdia, ktorá sa realizuje od roku 2000 pod patronátom OECD. Vznikla ako reakcia na požiadavku porovnateľnosti výkonov žiakov z rozličných krajín. Je založená na dynamickom modeli celoživotného vzdelávania, podľa ktorého sú nové poznatky a zručnosti žiakov potrebné na ich úspešnú adaptáciu sa v neustále sa meniacom svete. PISA reprezentuje snahu zúčastnených krajín zistiť, ako sú 15-roční žiaci, končiaci povinnú školskú dochádzku, pripravení na riešenie situácií, s ktorými sa vo svojom živote stretnú. Štúdia

OECD PISA zisťuje výsledky vzdelávania z pohľadu požiadaviek trhu práce (t. j. funkčnú gramotnosť žiakov z hľadiska teórie celoživotného vzdelávania sa). Merania, okrem prírodovednej a matematickej gramotnosti, riešenia medzipredmetových problémov, testujú aj čitateľskú gramotnosť.

Štúdiá PISA sa uskutočňuje od roku 2000 v trojročných cykloch. Slovensko sa do testovania zapojilo prvýkrát v roku 2003, no s veľmi neuspokojivými výsledkami, ktoré sa v nasledujúcich meraniach potvrdili. Žiaci Slovenskej republiky sa v ostatnom cykle realizovanom v roku 2012 s výkonom v čitateľskej gramotnosti na úrovni 463 bodov nachádzajú na 32. mieste v rámci krajín OECD a na 43. mieste v rámci všetkých 65 zúčastnených krajín. Z krajín OECD dosiahli signifikantne nižšie výsledky v porovnaní so SR iba Čile a Mexiko. Ide o historicky najnižší počet bodov, ktoré získali slovenskí žiaci v oblasti čítania s porozumením. Otázka čitateľskej gramotnosti sa tak stáva vážnym celospoločenským problémom, ktorý významne determinuje prístup žiakov ku kvalitnému vzdelávaniu.

Na otázku typu: *Čo treba urobiť, aby sa zlepšilo umiestnenie slovenských žiakov v medzinárodných štúdiách typu PIRLS a PISA?* existuje viacero odpovedí. Všetky však potrebujú čo najlepšie poznať príčiny zlyhávania slovenských žiakov v medzinárodných porovnávaníach úrovne čítania s porozumením.

Pod významne neúspešné výsledky Slovenska sa výrazne podpísalo podfinancované slovenské školstvo, ktoré v dotáciách suverénne predstihli takmer všetky sledované civilizované krajiny sveta. Zároveň Slovensko patrí medzi krajiny, kde výsledky žiakov príveli kopírujú sociálny status rodiny, z ktorej pochádzajú. V praxi teda žiaci zo slabšieho sociálneho prostredia dosahujú významne horšie výsledky v testovaní. Z toho vyplýva, že ani školská edukácia nedokáže eliminovať ich domáce prostredie.

Za najdôležitejší dôvod alarmujúceho umiestnenia slovenských žiakov na chvoste rebríčkov úspešnosti testov PISA považujeme to, že sa v nich objavujú úlohy, ktoré nie sú plne systematizované v záväzných pedagogických dokumentoch na Slovensku. Inými slovami, mnohé úlohy, ktoré majú slovenskí žiaci v testoch PISA riešiť, sú pre nich obsahovo či kompetenčne nevalidné. Žiaci majú preukazovať zručnosti, postoje, kompetencie, s ktorými nie sú v škole konfrontovaní. Ak teda politici, odborníci i široká verejnosť hľadajú cestu, ako zmeniť pozíciu slovenských žiakov v medzinárodných meraniach, tak sa domnievame, že majú na výber z dvoch radikálnych rozhodnutí. Buď sa do daných medzinárodných štúdií slovenskí žiaci nebudú zapájať s odôvodnením, že priority v našom školstve sú nastavené inak, alebo (čo sa určite javí ako lepšia cesta) treba urýchlene urobiť veľmi konkrétne kroky na zlepšenie dlhotrvajúceho, dokonca zhoršujúceho sa stavu v oblasti čitateľskej gramotnosti,

t. j. reálne urobiť všetko potrebné, aby sa čítanie s porozumením stalo v našom vzdelávacom systéme prioritou.

Pozrime sa na isté medzníky v praktickom nazeraní na problematiku čitateľskej gramotnosti v našich domácich podmienkach.

Čitateľská gramotnosť ešte v 90. rokoch 20. storočia nemala v procese edukácie taký význam a podoby ako v súčasnosti. V primárnom vzdelávaní sa učitelia zameriavali prevažne na rozvoj plynulého, rýchleho a tzv. bezchybového čítania žiakov. Neskôr sa za osvojenie gramotnosti začalo považovať nielen to, či žiak dokáže čítať a písať, ale aj to, ako rýchlo a bez chýb dokáže písanú reč zvládnuť na požadovanej úrovni, ako efektívne dokáže spracúvať vizuálnu informáciu obsiahnutú v abecednom kóde a ako presne a správne ju transformuje do akustickej podoby – hovorenej reči (Humajová – Klačanská, 2007³).

Významnú zmenu do chápania dôležitosti čítania s porozumením priniesli **domáce celoplošné merania** úspešnosti vzdelávania, ktoré sa realizujú vo forme **štandardizovaných testov**. Z pôvodnej myšlienky, aby sa testovali výsledky všetkých vyučovacích predmetov, sa pre vysoké finančné náklady upustilo. A tak čierny Peter zodpovednosti za výsledky slovenských žiakov v domácich i zahraničných meraniach čitateľskej gramotnosti ostal predovšetkým v rukách slovenčinárov.

V predmete slovenský jazyk a literatúra sa vytvára niekoľko štandardizovaných testov, ktorými sa plošne skúšajú všetci žiaci jednotlivých stupňov vzdelávania. Najdlhšiu tradíciu má maturitný test, ktorý predstavuje externú časť písomnej formy maturitnej skúšky. O niečo mladšie sú testy monitorujúce úroveň vedomostí, zručností a kompetencií žiakov 9. ročníkov ZŠ – Testovanie 9. Svoje miesto si postupne získavajú aj historicky najmladšie štandardizované testy žiakov 5. ročníka ZŠ – Testovanie 5.

Špecifikom všetkých štandardizovaných testov zo slovenského jazyka a literatúry je **východiskový text**, resp. viaceré texty, na ktoré sa viaže **súbor úloh**. Ako východiskové texty sa využívajú súvislé umelecké texty alebo súvislé či nesúvislé vecné texty (napr. aktuálne náučné a publicistické texty), prípadne texty kombinované (kombinácia súvislých a nesúvislých textov) a zložené (zložené z viacerých samostatných textov, pozn. napr. na olympiáde zo slovenského jazyka a literatúry). Súčasťou každého súboru úloh sú vždy aj úlohy zamerané na schopnosť žiakov čítať text s porozumením, pričom sa táto kompetencia často spája aj s testovaním nejakého špecifického prvku učiva predmetu SjaL.

V testoch sa využívajú predovšetkým úlohy s uzatvoreným výberom odpovede zo štyroch možností, ale v maturitných testoch je dôraz aj na otvorených úlohách s krátkou odpoveďou (produkčné a doplňovacie).

Autorské kolektívy, ktoré vytvárajú štandardizované testy zo slovenského jazyka a literatúry, začali napríklad do Monitorov, ktoré boli predchodcami Externej časti písomnej formy maturitnej skúšky zo slovenského jazyka a literatúry, zámerne vkladať úlohy zamerané na čítanie s porozumením. Dialo sa tak v čase (*pozn.* od roku 2002), keď sa len v hrubých kontúrach rodili základné myšlienky kurikulárnej reformy v predmete SJaL. Postupne sa podiel takto zameraných úloh zvyšoval, až presiahol 50 %-nú zastúpenosť v teste. Štandardizované testy sa tak nepriamo podieľali na prehodnotení vyučovacej praxe. Učítelia najprv s veľkou nevôľou prijímali úlohy zamerané na zisťovanie úrovne čítania s porozumením, pretože ich považovali za úlohy výlučne z logiky, teda obsahovo patriace mimo ich vyučovacích predmetov. Až absolvovanie školení, ktoré organizovalo predovšetkým **Metodicko-pedagogické centrum** (MPC) na svojich jednotlivých regionálnych pracoviskách, čiastočne upokojilo slovenčinárov. Stále v nich však ostával a ostáva pocit krivdy, že celá ťarcha čítania s porozumením leží v praxi len na nich.

Práca s **informačnými východiskovými textami** by mala byť povinnou súčasťou vyučovania **každého školského predmetu**. Žiadny vyučujúci by preto nemal vo svojich tematických výchovno-vzdelávacích plánoch obísť problematiku rozvíjania čitateľskej gramotnosti žiakov. Kvalitné čítanie s porozumením je **bazálne východisko nadobúdania akýchkoľvek poznatkov**, ktoré majú jednotliví vyučujúci svojim žiakom sprostredkovať. Samozrejme, že len odborne a metodicky pripravení pedagógovia dokážu cielene zaraďovať do svojej výučby jednotlivé **čitateľské stratégie**, ktoré sú metodicky spracované v dostupnej literatúre⁴.

Vysoko oceňujeme aj prvé kontinuálne vzdelávania so zameraním na podporu kompetencií učiteľov v oblasti rozvíjania čitateľskej gramotnosti žiakov, ktoré sú určené pre všetkých vyučujúcich, teda nielen pre slovenčinárov. Organizuje ich napríklad Metodicko-pedagogické centrum⁵. Ich absolvovaním jednotliví vyučujúci nadobúdajú konkrétnu predstavu o tom, akým spôsobom majú u žiakov podporovať čítanie s porozumením na svojich vyučovacích hodinách. Považujeme ich za inšpiratívnu a vhodnú cestu na zvrátenie podpriemerných výkonov slovenských žiakov v medzinárodných meraniach.

Pripomíname, že vo Fínsku, ktoré sa dlhodobo umiestňuje na najvyšších priečkach vo výsledkoch meraní PISA v čitateľskej gramotnosti, si už dávno pred zavedením medzinárodných meraní uvedomili, že v centre pozornosti školskej edukácie musí byť „najsľabší žiak“. Ak totiž aj imaginárny najslabší žiak maximálne využije svoj potenciál na získanie kvalitného vzdelania a všestranného rozvinutia svojej osobnosti, tak je veľký predpoklad, že sa v dospelom živote úspešne zamestná a vo forme daňových odvodov podporí ekonomickú prosperitu krajiny a kvalitu školstva v nej.

Odborníci si zároveň všimli priamu úmeru medzi výsledkami žiakov v čitateľskej gramotnosti a umiestnením v ostatných sledovaných oblastiach. Len žiaci, ktorí vedia na vysokej úrovni čítať texty s porozumením, majú nadpriemerné výsledky aj v ostatných vzdelávacích oblastiach. Toto memento by mali mať neustále na pamäti tak slovenskí politici, ako aj učitelia či samotní žiaci.

Práca s umeleckými východiskovými textami je primárnou doménou predmetu slovenský jazyk a literatúra. V predmete slovenský jazyk a literatúra sa po roku 2008 kladú do popredia ciele rozvíjania komunikačných schopností žiakov. Zdôrazňuje sa chápanie jazyka ako **nástroja myslenia a komunikácie** medzi ľuďmi, čo sa vo vyučovaní premietlo do zámerného preferovania rozvoja komunikačných kompetencií v rámci **komunikačno-zážitkového modelu vyučovania** slovenského jazyka a literatúry. Obsah sa zredukoval v prospech aktivít žiakov, ktorí majú v čo najväčšom rozsahu interpretačno-hodnotiacim spôsobom pracovať s jazykovými komunikátmi. Najväčší akcent sa kladie na vlastnú tvorbu jazykových prejavov, prácu s informáciami, **čitateľskú gramotnosť**, schopnosť argumentovať a pod.

V súčasnosti sa **interpretácia literárneho textu** považuje za základnú metódu vo vyučovaní literatúry a neraz aj za hlavný cieľ výchovných aktivít jej učiteľov. Precizovanie odbornej práce vyučujúcich na hodinách literatúry pritom nemusí byť len revolučnou zmenou zaužívaných postupov práce pedagógov. Máme na mysli interpretačnú časť vyučovacích hodín, ktorá by podľa obsahovej reformy predmetu mala tvoriť jadro práce učiteľa SJaL. Rozhodne je pre vyučujúcich slovenského jazyka a literatúry dobré spoznať jednotlivé čitateľské stratégie, no najmä by sa mali detailne zoznámiť s metakognitívnymi procesmi⁶ a aktívne ich u žiakov usmerňovať pri každej **školskej interpretácii literárneho textu**.

Napriek všetkým uvedeným pozitívam, ktoré mali, resp. môžu zlepšiť úroveň čitateľskej gramotnosti slovenských žiakov, k radikálnemu zlepšeniu vo svetle medzinárodných porovnávacích štúdií neprišlo. Sme presvedčení, že je najvyšší čas prijať **zásadné rozhodnutia na všetkých úrovniach** slovenského školstva, inak sa naďalej bude každé tri roky len deklaratívne konštatovať nepriaznivý stav v čitateľskej gramotnosti žiakov.

Navrhované riešenia v oblasti významného zlepšenia kvality čítania s porozumením u slovenských žiakov:

1. Na politickej a **štátnej úrovni** zaviesť od primárneho vzdelávania **povinný vyučovací predmet** zameraný na rozvíjanie čitateľskej kompetencie žiakov. Ak štát očakáva zlepšenie výsledkov, mal by zároveň vytvoriť podmienky na ich dosahovanie.
2. **Na školskej úrovni** by riaditelia už dnes mohli od elementárneho vzdelávania vymedziť **z disponibilných hodín** časovú dotáciu na **predmet** zameraný na rozvíjanie

čitateľskej kompetencie žiakov. Podporia tým nielen výsledky v čítaní s porozumením, ale aj kvalitu ďalšieho vzdelávania svojich žiakov vo všetkých vyučovacích predmetoch.

3. **Na školskej úrovni koordinovať tvorbu učebných osnov** jednotlivých vyučovacích predmetov s dôrazom na zakomponovanie metód rozvíjajúcich čitateľskú kompetenciu žiakov. Na dôslednú spoluprácu vyučujúcich by bolo potrebné dať učiteľom k dispozícii napr. 1 – 2 vyučovacie hodiny týždenne, ktoré by venovali plánovaniu vlastných aktivít na hodinách, ale najmä medzipredmetovým či medzioblastným prepojeniam vo vyučovaní.

Na realizáciu uvedených zmien bude okrem politickej vôle nutné zabezpečiť aj **nevyhnutné podmienky**, napr.:

1. Zaškoliť učiteľov vo využívaní metakognitívnych procesov pri práci s vecným, prípadne umeleckým textom.
2. Teoreticky a prakticky sprístupniť vyučujúcim čitateľské stratégie, pomocou ktorých môžu skvalitniť čítanie svojich žiakov. Ideálne sú opäť praktické kurzy, kde by samotní učitelia získali vedomosti i nevyhnutné zručnosti v tejto oblasti.
3. Medzipredmetové koordinovanie preberaných tém a využívanie projektového vyučovania, čo povedie k lepšiemu hospodáreniu s časovým fondom.
4. Dôsledné využívanie konštruktivistického prístupu k vyučovaniu, ktorý podporí kvalitu a trvácnosť poznatkov, zručností, spôsobilostí.
5. Vytváranie „čítajúcej kultúry“ v spoločnosti – dotáciou cien kníh; rozšírením siete knižníc a skvalitnením služieb, ktoré ponúkajú; vyžadovaním kvalitných jazykových prejavov v médiách a pod.

Slovenčinári majú vytvárať čo najkvalitnejšie základy čitateľskej kompetencie žiakov, ale rozvíjať ju musia učitelia všetkých vyučujúcich predmetov, samozrejme, ak poznajú metódy, ako to robiť a aktívne ich zaraďujú do vlastnej výučby.

Ak neumožníme žiakom rozvinúť ich čitateľskú kompetenciu, vedome ich odsúdime do úlohy ťažko zamestnateľných outsiderov.

Zoznam bibliografických odkazov:

¹ PIRLS – čítanie s porozumením (čitateľská gramotnosť žiakov 4. ročníka ZŠ) Dostupné na: http://www.nucem.sk/sk/medzinarodne_merania/project/7

² PISA – čitateľská, matematická a prírodovedná gramotnosť 15-ročných žiakov ZŠ a SŠ Dostupné na: http://www.nucem.sk/sk/medzinarodne_merania/project/5

³ HUMAJOVÁ, ZUZANA – KLAČANSKÁ, ZUZANA. 2007. *Zabudnuté čítanie*. 1 vyd. Bratislava: Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2007. 60 s. ISBN 978-80-89121-16-8.

⁴ Niektoré učebné zdroje dostupné online na stránke: <http://www.mpc-edu.sk/publikacie>:

HELDOVÁ, DANIELA – KAŠIAROVÁ, NADEŽDA – TOMENGOVÁ, Alena. 2011.

Metakognitívne stratégie rozvíjajúce procesy učenia sa žiakov. Bratislava :

Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava, 60 s. ISBN 978-80-8052-372-5.

KAŠIAROVÁ, NADEŽDA. 2011. *Čitateľská gramotnosť na vyučovaní slovenského jazyka a literatúry*. Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava, 2011, 56 s.

ISBN 978-80-8052-378-7.

KAŠIAROVÁ, NADEŽDA. 2011. *Čitateľská gramotnosť v primárnom vzdelávaní*.

Bratislava : Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava, 2011, 40s.

ISBN 978-80-8052-383-1.

LAPITKA, MARIÁN. 2005. Model rozvoja čitateľskej gramotnosti. In: *Východiská, ciele a koncepcia kurikulárnej prestavby predmetu slovenský jazyk a literatúry na ZŠ, 2005*, s. 100-110.

⁵ Aktuálne ponúkané vzdelávania pozri na: <http://www.mpc-edu.sk/projekty>

⁶ Pozri napr.:

TOMENGOVÁ, ALENA. 2012. *Aktívne učenie sa žiakov – stratégie a metódy*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum, Bratislava, 2012, 64 s. ISBN 978-80-8052-421-0.

TOMENGOVÁ, ALENA. 2010. *Čitateľské stratégie zlepšujúce schopnosť učiť sa*. Bratislava: Metodicko-pedagogické centrum v Bratislave, 2010, 40 s. ISBN: 978-80-8052-353-4.

ČITATEĽSKÁ GRAMOTNOSŤ AKO SÚČASŤ PRÁCE VEDENIA ŠKOLY

RNDr. Mária Nogová, PhD.

Regionálne pracovisko, MPC Bratislava

Úvod

Žijeme v rýchlom sa meniacom svete, v ktorom sa stretávame každý deň s množstvom rôznych písaných materiálov a od ľudí sa očakáva, že budú vedieť s týmito materiálmi pracovať, že ich budú využívať. Ako sa vyvíja svet, tak sa vyvíja aj čitateľská gramotnosť. Zručnosti, aj v oblasti čitateľskej gramotnosti, ktoré boli postačujúce pred 20 rokmi v ekonomickom aj občianskom živote, už nám nepostačujú. Keď si školák neosvojí základy, budúcnosť prinesie následky. Záleží nám na žiakoch a ich úspechu v živote. V tomto rýchlom sa meniacom svete si musíme dávať pozor na to, aby sme dosiahli to, čo je cieľom vzdelávania. V súčasnosti je už počuť kritiku na také

vzdelávanie, ktoré sa zameriava len na získanie informácií bez porozumenia. Hovorí sa v tomto smere o „nevzdelanej spoločnosti“. (Liessmann, 2009) Prečo nevzdelanej? Pretože niet času na to, aby získané informácie v škole žiaci aj pochopili a porozumeli im.

Vzťah čitateľská gramotnosť a škola

K rozhodnutiu zaoberať sa čitateľskou gramotnosťou ako oblasťou, ktorá by mala zaujímať aj vedenie školy, sme prišli na základe podkladov, ktoré zistila Štátna školská inšpekcia (ŠŠI) v priebehu niekoľkých rokov pri sledovaní implementácie čitateľskej gramotnosti do základných a stredných škôl. Cieľom ŠŠI bolo kontrolovať, ako školy podporujú rozvoj čitateľskej gramotnosti. Na základe zistení z dotazníkov vyplynulo, že stratégiu rozvíjania čitateľskej gramotnosti má vypracovanú len 40,72 % základných škôl. Na stredných školách inšpekcia zistila, že stratégiu rozvíjania má rozpracovanú necelých 30 % škôl. ŠŠI konštatovala, že oblasť rozvíjania čitateľskej gramotnosti mala len formálny charakter (Kubovičová, Laššová, 2014). Ďalším dôvodom, prečo sa zaoberať touto oblasťou na úrovni vedenia školy, je fakt, že čitateľskej gramotnosti sa už venujeme veľa rokov, ale s výsledkami stále nie sme spokojní. To znamená, že všetky doterajšie opatrenia neboli dostatočne účinné.

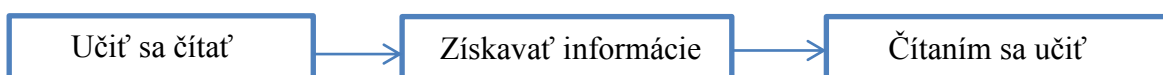
Čitateľská gramotnosť (ČG)

Zložitosť čitateľskej gramotnosti vyjadruje aj jej štruktúrálny model. Podľa tohto modelu sú súčasťou čitateľskej gramotnosti čitateľské schopnosti a zručnosti, vedieť čítať a rozumieť textovým aj netextovým informáciám, symbolom, obrázkom, kresbám, fotografiám, schémam, mať čitateľské návyky, prejavovať záujem o čítanie spolu so záujmom o objavovanie a učenie sa, vážiť si napísané texty, literatúru. Uvedomovať si, že ako prečítam, také informácie prenesiem do svojho každodenného života.

Preto by si celá škola mala uvedomiť, že čitateľská gramotnosť, jej rozvinutie, resp. nerozvinutie, schopnosť čítať s pochopením nie je záležitosť jedinca, ale je záležitosť celej školy. Ak sa tým nebudeme zaoberať, zlé rozhodnutia, zlé interpretácie v budúcnosti môžu poškodiť celú školu a jej meno. Tým sa dostávame k otázke, prečo je rozvíjanie čitateľskej gramotnosti záležitosťou celého kolektívu školy, ale najmä vedenia školy. Úlohou vzdelávania nie je len odovzdávať hotové informácie, ale učiť žiakov učiť sa a byť, existovať v spoločnosti, dorozumievať sa a porozumieť si.

Ako vnímame čitateľskú gramotnosť

Čitateľskú gramotnosť vnímame v troch fázach.

Snaha pre systémové rozvíjanie čitateľskej gramotnosti, schopnosti čítať s porozumením sa odohráva na 3 úrovniach.

Tab.1 Úrovne rozvíjania čitateľskej gramotnosti

Úroveň 1	Makroúroveň
Úroveň vzdelávacej politiky	Zlepšovanie čitateľskej gramotnosti v rámci vzdelávacieho systému ako celku. Dotváranie vzdelávacieho systému na úrovni vzdelávacej politiky. Môže byť v oblasti rozvíjania čitateľskej gramotnosti na základe analýz medzinárodných meraní.
Úroveň 2	Mezoúroveň
Úroveň školy	Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti na úrovni školy, sledovanie jej výsledkov a ich postupné zlepšovanie. Skvalitňovanie úrovne čitateľskej gramotnosti v škole zvýšením spolupráce učiteľov. Skvalitňovanie procesov a situácií na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti prostredníctvom aktívnej spolupráce učiteľov v rámci školy .
Úroveň 3	Mikroúroveň
Úroveň výučby	Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti vo vyučovaní, hľadanie možností ako zlepšiť proces výučby ČG, ako zvýšiť motiváciu žiakov a aktivizáciu žiakov. Zavádzanie inovácií, nových foriem vyučovania, vyučovacích metód na aktivizáciu žiakov, resp. nových spôsobov hodnotenia.

Úroveň 1 – úroveň vzdelávacej politiky, v tomto zborníku sa tejto úrovni nevenujeme

Úroveň 2 – úroveň výučby je rozoberaná v rôznych článkoch, publikovaných aj v tomto zborníku.

Úroveň 3 – úroveň školy, na ktorú sa chceme v tomto článku zamerať.

Na obrázku č.1 je hierarchicky uvedený model implementácie čitateľskej gramotnosti do práce školy.

1. Zaradenie čitateľskej gramotnosti do predmetu slovenský jazyk a literatúra

Úplne prvým a základným uvažovaním nad rozvíjaním úrovne čitateľskej gramotnosti bolo skvalitniť vyučovanie predmetu slovenského jazyka a literatúry. Postupne sa ukázalo, že zaoberanie sa len týmto predmetom v rámci ČG nezlepšilo dostatočne

výsledky v oblasti čitateľskej gramotnosti. K zlepšeniu neprispelo ani viac hodín v učebnom pláne.

2. Ďalšie návrhy na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti sa sústredili na medzipredmetové vzťahy a na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti vo všetkých predmetoch v škole.
3. My sme presvedčení, že k zlepšeniu čitateľskej gramotnosti môže prispieť snaha vedenia školy o implementáciu problematiky ako súčasť rozvoja školy, keď sa rozvíjanie čitateľskej gramotnosti postupne stáva súčasťou kultúry školy.

Obr.č.1 Hierarchická úroveň rozvíjania čitateľskej gramotnosti

V tomto článku sa zameriame na čitateľskú gramotnosť ako súčasť kultúry školy. Škola má pripraviť žiakov na výzvy, ktoré ešte nepoznáme. Ak má mať škola zmysel, musíme pochopiť, *kvôli čomu* vzdelávame, *prečo* to robíme a *komu* vzdelávanie slúži. Ak žiak nevie čítať, naučíme ho techniku čítania. Ak žiak nevie písať, naučíme ho gramatiku. Ak žiak nerozumie tomu, čo číta...máme všetci problém.

Čo to znamená čitateľská gramotnosť ako kultúra školy?

Ak škola daným problémom žije, nehovorí o ňom ako o objekte, ale stáva sa subjektom.

Čitateľskú gramotnosť neučíme – čitateľskou gramotnosťou žijeme.

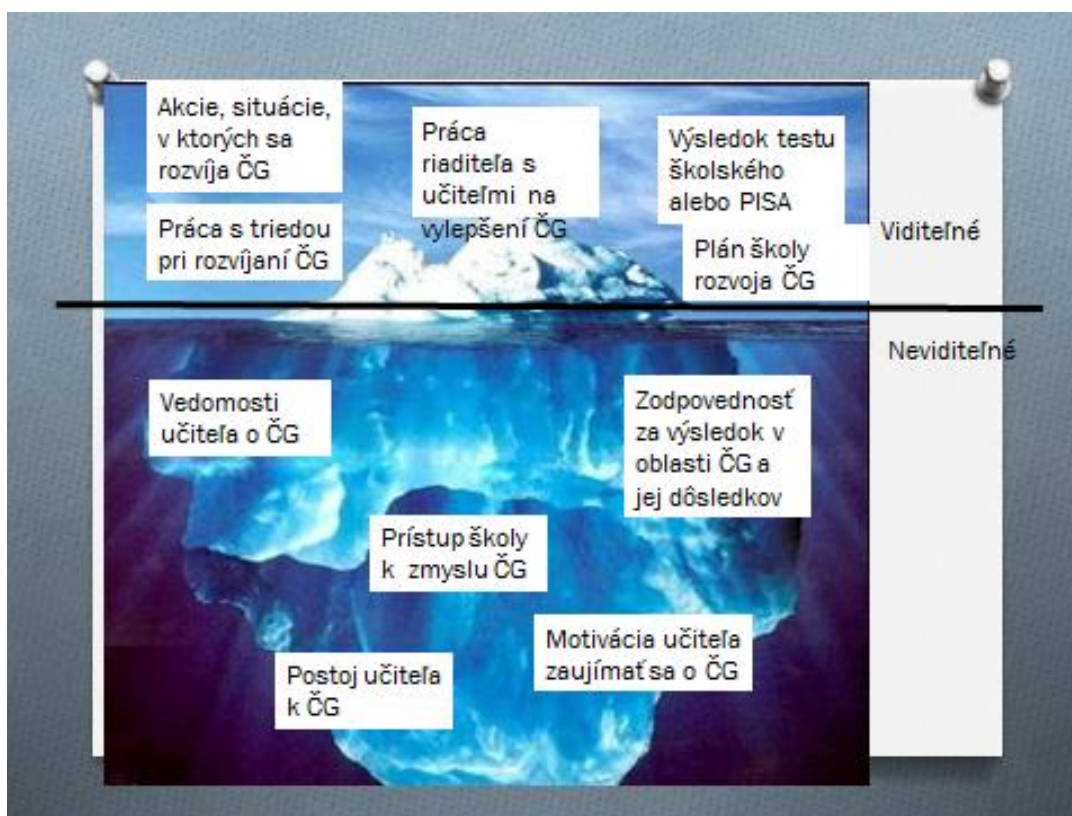
Známy Sheinov model ľadovca kultúry môžeme použiť na vyjadrenie kultúry školy v oblasti rozvíjania čitateľskej gramotnosti. Ak model kultúry prepojíme s uvažovaním o čitateľskej gramotnosti, tak dostaneme prvky, viažuce sa k čitateľskej gramotnosti:

- Postoj učiteľa k čitateľskej gramotnosti – to znamená, aký postoj majú učitelia v mojej škole.
- Motivácia učiteľa zaoberať sa čitateľskou gramotnosťou – chcú sa vôbec moji učitelia ňou zaoberať?
- Aký majú prístup k tejto problematike? Uvažujú o vylepšovaní, prichádzajú s nápadmi ako vylepšiť úroveň čitateľskej gramotnosti?
- Vedomosti učiteľa o danom probléme – majú dostatočné informácie o danej problematike, vedia o najnovších trendoch v tejto oblasti?
- Zodpovednosť za výsledok – sú ochotní moji učitelia prevziať zodpovednosť za výsledok?
- Aktivity, situácie, v ktorých sa rozvíja čitateľská gramotnosť.
- Práca vedenia školy s učiteľmi.
- Plán školy.
- Systematické sledovanie a vyhodnocovanie úrovne čitateľskej gramotnosti – akčný výskum.
- Výsledky medzinárodných meraní.

Uvedené prvky sú v ľadovci označené ako neviditeľné prejavy a viditeľné prejavy.

Obr. 2 Model ľadovca kultúry školy, rozvíjajúcej čitateľskú gramotnosť (ČG)

Ako žijeme v škole čitateľskou gramotnosťou v súčasnosti

V odpovediach na otázky dotazníka ŠŠI riaditelia uvádzali nasledovné akcie, to znamená, že vyjadrili, ako žijú v rámci školy čitateľskou gramotnosťou.

- Školská knižnica – možnosť zavedenia
- Vlastná tvorba žiakov
- Využívanie IKT
- Diskusné aktivity k prečítaným textom
- Beseda o knihe
- Práca s informačnými textami
- Tvorivé aktivity, súťaže, besedy
- Krúžky – mediálny, žurnalistický, literárny, debatný
- Školský časopis
- Hviezdoslavov Kubín
- Spolupráca s verejnou knižnicou

Ako môžeme žiť čitateľskou gramotnosťou

Zamyslime sa nad tým, čo by vedenie škôl mohlo ešte do dotazníka doplniť, aké ďalšie akcie realizujú iné školy pre rozvoj čitateľskej gramotnosti. Námety môžeme rozdeliť na zámerné a nezámerné. **Zámerné aktivity**, to znamená rozvíjanie čitateľskej gramotnosti na vyučovaní, texty, úlohy, testy, účasť na vzdelávaníach ap., a **nezámerné aktivity**, to znamená aktivity, ktoré škola realizuje a je možné ich použiť ako aktivity, ktorými nepriamo rozvíjame čitateľské kompetencie .

Ako uvádzajú Douglas Thomas a John Seely Brown v úvode knihy *A New Culture Of Learning (2011)*, ak hovoríme o učení, tak myslíme školu a ak hovoríme o škole, myslíme učiteľa. Ale v súčasnosti sa už mení spôsob vyučovania, vďaka informáciám sa už učenie prenáša aj mimo triedu. A to je práve príležitosť aj pre nás uvažovať o tom, ako sa učenie zmení vplyvom nového priestoru na učenie sa, pretože vo výsledkoch PISA 2009 sa zistilo, že žiaci, ktorí čítajú rozmanité druhy textov, majú výrazne lepší výkon v čitateľskej gramotnosti ako žiaci, ktorí nečítajú rozličné druhy textov. Bodové rozpätie je v SR oveľa väčšie ako v priemere krajín OECD (NUCEM, s. 29).

Otázky, ktoré chceme riešiť spolu so všetkými učiteľmi školy:

Prečo sa chceme zaoberať čitateľskou gramotnosťou na úrovni vedenia školy.

Úloha riaditeľa školy ako lídra je stanoviť si ciele a viesť svoj tím k dosiahnutiu týchto cieľov.

Prípadová štúdia:

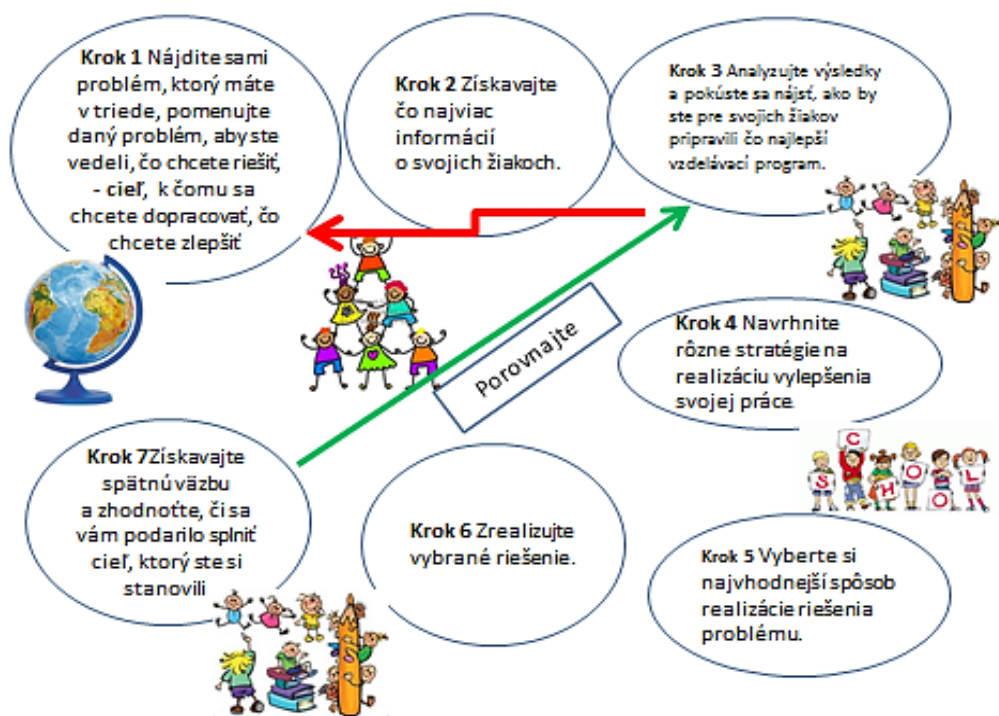
Na sídlisku v jednom meste je jedna základná škola, ktorú vedie pani riaditeľka Zdenka. Aj napriek tomu, že žiaci jej školy sa v medzinárodnom meraní PISA neuplatnili zle, chce zlepšiť výsledky. Chce, aby sa čitateľská gramotnosť stala pre jej učiteľov, ale aj žiakov samozrejmosťou a nemuseli sa báť ďalšieho testovania. Sama si vytvorila model ľadovca a zamýšľala sa nad tým, ako jej škola žije čitateľskou gramotnosťou. Spoločne na pedagogických poradách rozoberajú problémy. Minulý rok sa v pedagogickom zbore sústredili na tvorbu úloh a cvičení na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti v predmetoch slovenský jazyk a literatúra, ale aj v iných predmetoch, zúčastnili sa vzdelávania v rámci MPC, zameraného na stratégie a metódy na porozumenie textu, učitelia tvorili modelové úlohy a testy. Doteraz sa však zameriavali na predmety. Uvažovali aj nad medzipredmetovými vzťahmi, ale nie je si istá, či sa medzipredmetové vzťahy uplatnili aj v živote. Tento rok chce úroveň čitateľskej gramotnosti posunúť na vyššiu úroveň.

A tak si sama sformulovala otázky, ktoré chce položiť svojim učiteľom na zajtrajšom stretnutí:

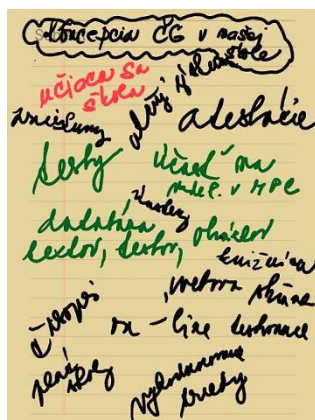
1. Čo by sme spoločne mohli urobiť, aby sme sa nemuseli báť testovania PISA v čitateľskej gramotnosti?
2. Vieme vymyslieť niečo, ako viesť žiakov bez toho, aby si uvedomovali rozvoj svojej gramotnosti? Jedna vec je rozvíjanie čitateľskej gramotnosti na vyučovaní, ale skúsme niečo aj mimo vyučovania. To znamená, že ak sa snažíme rozvíjať čitateľskú gramotnosť na vyučovaní, robíme to zámerne. Ale sú aktivity, ktoré so žiakmi robíme a pritom si často ani neuvedomujeme, že sú to aktivity síce s iným cieľom, ale je možné tiež prostredníctvom nich rozvíjať čitateľskú gramotnosť. A tieto aktivity sú z hľadiska čitateľskej gramotnosti nezámerne.

Aby lepšie motivovala svojich učiteľov ukázala im schému akčného výskumu. Cieľom bude uvedomenie si systematického skvalitňovania práce od vymedzenia problému, získania vstupných informácií, realizovania aktivít a po určitom čase sledovanie pridanej hodnoty.

Úlohou bude sformulovať jednotlivé kroky pre rozvoj čitateľskej gramotnosti.

Učitelia začali písať na flipchartovú tabuľu námety. Zároveň si ich začali triediť na zámerné a nezámerné.

- Zástupkyňa Janka navrhla využiť **skúsenosti 3 učiteľov**, ktorí sa zo školy zúčastnili akreditovaných vzdelávacích programov v MPC. Bolo by dobre, keby si vymenili skúsenosti a navrhli odporúčania aj pre ostatných učiteľov, aké sú nové trendy v rozvíjaní čitateľskej gramotnosti. Vedomosti získané na vzdelávaní sa dostanú aj k ďalším učiteľom, v čom vidí ďalší prínos pre školu.
- Ďalší nápad bol **zavolať lektorov z MPC na školu** v rámci stratégie **učiacej sa školy**, aby sa všetci učitelia spoločne vzdelávali. K tejto problematike si našťudujú aj literatúru, ktorú im poskytne lektor v rámci vzdelávania.
- Evka navrhla, že by chcela robiť **druhú atestáciu** práve z tejto oblasti a problém, ktorému by sa chcela venovať v druhej atestácii, by bol: Ako zlepšiť úroveň

čitateľskej gramotnosti žiakov 6. ročníka. Využila by pritom akčný výskum. Ostatní učitelia privítali jej návrh a sľúbili, že jej pomôžu pri diagnostikovaní žiakov, ako aj pri nastavení výskumných úloh a získavaní spätnej väzby. Táto myšlienka sa aj riaditeľke veľmi páčila a navrhla učiteľom, aby spoločne vyhľadávali možnosti ako zlepšiť výsledky vyučovania a v prípade, že sa rozhodnú písať 1. alebo 2. atestáciu, s cieľom by oboznámili všetkých učiteľov. Doteraz je to vždy len záujem jednotlivca a aj s problémom sa trápi sám.

- d) Veľmi často sa hovorí o tom, že každý učiteľ rozvíja čitateľskú gramotnosť na svojom predmete. Nápad, ktorý napísal Peter na tabuľu, bol, aby si škola vytvorila **databázu úloh, textov a testov**, ktoré sú vhodné na využitie vo vyučovaní. Zároveň by si mohli učitelia z tejto databázy vyberať vhodné články, testy a navzájom si ich komentovať .
- e) Padol aj návrh robiť si **školské testy**. Najprv sa nápad testovať nikomu nepáčil. Aj napriek tomu, že si uvedomuli, že prílišným testovaním dokážu znechutiť žiakov, možno by mohli využiť testovanie na motiváciu. A tak Slávka dostala za úlohu vymyslieť spôsob, ako budú motivovať žiakov, aby písali testy. Testov môže byť viacero druhov. Ak by chceli mať objektívne výsledky, potrebovali by štandardizované testy.

Ale možno by bolo dobré online testovanie cez počítač. Veľmi dobrou aplikáciou cez počítač je aplikácia Socrative.

- f) Všetky uvedené námety môžeme označiť ako zámerné. Pani riaditeľka zhodnotila napísané aktivity a povedala: „Áno, s týmto všetkým súhlasím. Sú to aktivity, ktorými sa zámerne snažíme rozvíjať čitateľskú gramotnosť. Ale v testoch, aj v živote, žiaci dostanú text, ktorý sme im nepripravili. Skúsme nájsť možnosti a situácie, kedy sa dostane súvislý alebo nesúvislý text do rúk žiakom a musia si s ním poradiť bez nás. Práve tieto situácie nám pomôžu nasmerovať či rozvíjanie čitateľskej gramotnosti robíme správne.“

Napríklad:

- g) **Školský poriadok**. Vedia ho čítať žiaci s porozumením? **Evka navrhla, aby aj školský poriadok** robili žiaci, a tak sa naučia formulovať práva a povinnosti žiakov.
- h) **Robíme si plán školy a plán triedy**. Každá trieda si robí svoj plán na začiatku školského roka. Dáva si tam akcie, svoje predsavzatia, úlohy, predpokladané aj dosiahnuté výsledky, olympiády, súťaže, do ktorých sa žiaci a triedy zapoja. Skúsme si dať akcie do tabuľky a priebežne ich so žiakmi sledovať.
- i) **Janka pripomenula, že sa môžu viac zapojiť všetky triedy do školského časopisu**. Vytvorí v ňom rubriku: „Zo života tried“ a každá trieda si tam vloží svoju časť. Bude

to dobré aj z toho dôvodu, aby sme si vedeli vyhodnotiť, na akej úrovni sa žiaci vyjadrujú, aký majú slovník.

- j) **Ivan sa rozhodol tvoriť Newsletter** – pravidelnú aktualizáciu noviniek zo sveta a školy a uverejňovať na nástenke.
- k) **Anikó sa rozhodla, že spolu s učiteľmi vytvorí cez www.sites.google.com webovú stránku školy** a každá trieda tam bude mať podstránku, ktorú si bude spravovať s cieľom zadávať a čítať informácie.
- l) **Ivetka upozornila na nástenky v škole.** Na každej chodbe sú nástenky a obyčajne sa niekto nájde alebo nenájde, kto tam len tak zavesí nejaké informácie. Ale ak by sa systematicky pripravovali novinky, správy, fotografie, grafy, výsledky športových zápasov, výsledky úspechov tried, tak to by tiež viedlo k rozvíjaniu čitateľskej gramotnosti.

A tak postupne pribúdali na tabuli aktivity:

- **Informačné tabule** – možnosť pracovať s informačnými tabuľami na škole, cieľom by bolo, aby si žiaci uvedomovali, čo je na tabuliach znázornené, aké sú tam symboly a čo znamenajú.
- **Exkurzie** – príprava itineráru so všetkými podrobnosťami.
- **Kronika triedy** – články, grafy, fotky, komentáre, analýzy ap., ktoré si trieda bude viesť a vyhodnocovať.
- **Aktuality** – výber správ každý deň – vyhodnotenie, udalosti a komentáre žiakov.
- **Zabezpečenie knižnice** – navrhnúť systematický spôsob požičiavania kníh.

A hneď aj skúsili konkretizovať svoje návrhy:

Plán práce školy

- **Vyhodnotenie školy – hodnotiaci správa.** Každá trieda vyhodnocuje svoju prácu za celý rok, prospech žiakov, dochádzku, výsledky maturitných skúšok. Každá trieda si urobí svoje vlastné vyhodnotenie a porovná s výsledkami v iných triedach na škole.

Úloha. Spracujte do tabuľky dochádzku za triedu, vyhodnoťte graficky po získaní grafov ostatných tried, porovnajte a analyzujte dosiahnuté výsledky.

Príklad:

Meno	Počet vymeškaných hodín	Počet neospravedlnených hodín
xy		

Alebo ďalší návrh:

- **Realizovanie prieskumov.**

Úloha. Požiadajte triedne kolektívy, aby urobili prieskum, sformulovali úlohy, získali odpovede, vyhodnotili a predstavili svoje riešenie (v súvislosti s týmto si žiaci rozvíjajú aj iné gramotnosti). Otázky môžu byť zamerané na rôzne témy, vždy podľa toho, čo sa rozhodnete riešiť.

Z uvedených námetov vzišla aj potreba určenia osoby, ktorá bude zodpovedná za systematické sledovanie rozvíjania čitateľskej gramotnosti.

Spolu vytvorili akčný plán, ktorý na budúcej porade spolu doplnia.

Tab. 2 Akčný plán rozvíjania čitateľskej gramotnosti (návrh na rozpracovanie)

Spôsob rozvíjania	Úloha	Cieľ	Zodpovedný/í	Termín
Zámerné rozvíjanie	Výmena skúseností učiteľov, ktorí sa zúčastnili vzdelávania v rámci akreditovaných vzdelávacích programov v MPC.	Cieľom bude, aby sa aj ostatní učelia oboznámili s novinkami zo vzdelávania a niektoré dobré skúsenosti prevzali do svojho vyučovania.	Zástupkyňa riaditeľky v spolupráci s učiteľmi, ktorí absolvovali vzdelávania.	Vždy po absolvovaní vzdelávania
	Školenie celého zboru v rámci učiacej sa školy	Cieľom bude vzájomná výmena skúseností, zistenie, čo sa darí kolegom. Členovia pedagogického zboru si vyberú z ponuky MPC akreditovaný vzdelávací program, ktorého sa zúčastnia.	Riaditeľka školy spolu s koordinátorkou rozvíjania čitateľskej gramotnosti	
	Témy vhodné pre akčný výskum, ktoré môžu učitelia využiť pre atestačné práce.	Cieľom bude cyklické sledovanie zlepšovania úrovne.		

	Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti na hodinách slovenského jazyka lebo vyučovacieho jazyka	Cieľom je na hodinách riešiť úlohy so zameraním na získavanie a porovnávanie informácií, identifikovanie údajov a pod.	Učiteľ slovenského jazyka a literatúry alebo iného vyučovacieho predmetu	priebežne
	Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti na všetkých predmetoch		Všetci učitelia	
	Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti v rámci medzipredmetových vzťahov		Všetci učitelia	
	Sledovanie výkonov čitateľskej gramotnosti		Všetci učitelia	priebežne
	Vytvorenie databázy textov, článkov, obrázkov, ktoré sú vhodné pre rozvoj čitateľskej gramotnosti.	Cieľom bude mať pripravenú databázu, aby si učitelia z uvedenej databázy mohli vyberať články alebo testy. Takto budú jednotlivé texty aj testy odskúšané a bude možné systematicky s nimi pracovať a na nich aj porovnávať výkony.		
	Pripravenie rôznych druhov testov		Zodpovedná učiteľka	
Nezámerné rozvíjanie	Vyhodnotenie prospechu triedy za jednotlivé polroky –	Cieľom je z údajov spracovať výsledky, vytvoriť graf, analýza	Triedny učiteľ každej triedy	polročne

	grafické spracovanie, analýza grafu, návrhy na vylepšenie	grafu a námety na vylepšenie.		
	Porovnanie výsledkov prospechu vlastnej triedy s výsledkami iných tried	Cieľom je porovnanie výsledkov, čítanie grafu, analýza grafu.	Triedny učiteľ každej triedy	posledný januárový týždeň, posledný júnový týždeň
	Plán práce triedy		Triedny učiteľ	
	Dochádzka		Triedny učiteľ s triedou	
	Dochádzka			
	Vyhodnotenie triedy			
	Kronika školy			
	Školský časopis		Zodpovedný učiteľ alebo skupina žiakov	
	Triedny newsletter		Zodpovední žiaci	
	Nástenka			
	Školský poriadok			
	Prieskum			
	Exkurzia			

V uvedenej tabuľke je len návrh s prázdnyimi políčkami. Ich vyplnenie je už v réžii školy.

Záver

Cieľom tohto príspevku bolo upriamiť pozornosť vedenia školy na to, že rozvíjanie čitateľskej gramotnosti môže byť realizované rôznymi spôsobmi. Každá škola má iné podmienky, iných učiteľov, iné tradície. Nedá sa presne určiť, čo má škola robiť. Ale nájsť svoje možnosti a silné stránky v oblasti rozvíjania čitateľskej gramotnosti môže každá škola.

V medzinárodnom testovaní PISA sa ukázalo, že výsledky slovenských žiakov sú ovplyvnené sociokultúrnym prostredím. Práve preto hľadanie úloh celotriednych, resp.

celoškolských môže tento faktor eliminovať. A možno stačí len málo a stačí si všímať, čo sa v škole deje.

A na koniec si prečítajte a uvažujte, ako nasledujúci text súvisí s našou témou.

„ Vonku bolo teplo a slnečno. Deň bol presne taký, aký by človek v tomto ročnom období očakával. Intenzitu slnka miernil príjemný vánok. Bol to, podľa všetkého, perfektný deň. Z ničoho nič bol pokoj náhle prerušený. Možno to bol šuchot trávy. Nemohla si byť istá, ale úprimne povedané, na tom ani nezáležalo. Záležalo na tom, že tam mohlo byť niečo nebezpečené. Úzkosť samotná stačila na to, aby sa gazela prestala páť, zdvihla ihneď hlavu a pokúsila sa overiť si, či sa k nim neblíži lev. Druhá gazela si všimla, že jeden z členov jej skupiny upozorňuje na možné nebezpečenstvo a tiež sa okamžite prestala páť, aby sa rozhládla. Dva páry očí sú viac ako jeden. Netrvalo dlho a pripojila sa celá skupina. Nikto z nich nevedel, čo hľadajú. Len vedeli, ak sa cíti ohrozený jeden člen skupiny, mali by sa cítiť ohrození všetci.“ (Sinek, 2015, s. 70)

Zoznam bibliografických odkazov:

PISA 2009. Národná správa. NÚCEM. ISBN 978-89-970261-4-1

Liessmann, K.P. Omyly spoločnosti. Teorie nevzdělanosti. Akademie Praha. 2009.

ISBN 978-80-200167-7-5

Kubovičová, M., Laššová, E. Rozvoj čitateľskej gramotnosti na slovenských školách z pohľadu Štátnej školskej inšpekcie. Pedagogické rozhľady 2/2014. Banská Bystrica

Douglas, T., Brown, J.S: A new Culture of Learning. New York. 2011.

ISBN 978-1456-45881

Sinek, S. Lídři jedí poslední. Jan melvil Publishing. 2015.

ŠPANIELSKY VZDELÁVACÍ SYSTÉM

Fernando Antolín Morales

Gymnázium, Párovská 1, Nitra

V Španielsku je stredoškolské vzdelávanie rozdelené do **dvoch cyklov**. Prvý cyklus je súčasťou **povinnej školskej dochádzky, študenti majú 12 až 16 rokov**, druhý cyklus už nie je súčasťou povinnej školskej dochádzky. Vo všeobecnosti môžeme povedať, že študenti v Španielsku navštevujú štátne stredné školy od 12 do 18 rokov.

Čitateľská gramotnosť

Čítanie s porozumením je **závažným problémom v Španielsku**. Stále častejšie majú študenti problémy pri interpretácii textov a tento jav sa odzrkadľuje tiež v **hodnotiacej správe PISA** v oblasti čitateľskej gramotnosti. Hodnotenie Španielska je znepokojujúce. Avšak ešte pred nedávnym samotný vzdelávací systém ponúkal **zaujímavé riešenia** tohto problému. Rozvoj čitateľskej gramotnosti sa sústredil na dva hlavné body, na **oživenie čitateľského záujmu** a na **precvičovanie čítania s porozumením**. Rozvoj oboch týchto činností mal prebiehať na dvoch základných fórach: **v školských knižniciach a na triednických hodinách**.

Oživenie čitateľského záujmu

V posledných desaťročiach bol zaznamenaný rýchly **pokles záujmu o knihy** zo strany mládeže. Avšak je nesprávne povedať, že dnešná mládež nečíta, dokonca je možné, že čítajú viac ako kedykoľvek predtým, keďže jedným zo základných komunikačných prostriedkov súčasnosti sú **sociálne siete a chaty**. Tento spôsob komunikácie ich núti neustále čítať a vytvárať správy. Je bežné, že tento typ správ je gramaticky ochudobnený a **nenúti k čítaniu s porozumením** zložitejších textov a má za následok, že mladí ľudia vnímajú prepracovanejšie texty ako nudné alebo málo dynamické. **Preto sa oživenie čitateľského záujmu považuje za hlavnú oporu pri rozvíjaní kompetencie čitateľskej gramotnosti. Avšak, aby sme mali dobrých čitateľov, najskôr musíme mať nejakých čitateľov.** V tomto smere bolo potrebné vykoreniť vžitý mýtus zo školských knižníc a zo školstva vo všeobecnosti o tom, že existuje **krásna literatúra a knihy s nižšou literárnou hodnotou**. Nikdy by sme nemali znechutiť študentov nútením do čítania jedného typu kníh. Je lepšie viesť ich aj k čítaniu iných kníh, napríklad takých, ktoré sa nám zdajú zaujímavejšie. Zo skúsenosti vieme, že odsúdenie určitého typu literatúry má za následok, že študent si vytvorí odpor k literatúre v akejkolvek podobe a nakoniec prestane čítať. Prácou učiteľov môžeme obnoviť záujem mládeže, ktorú zaujíma len fantasy literatúra ako Harry Potter alebo Súmraak, k znovuobjaveniu klasikov anglosaského romantizmu, juhoamerického magického realizmu alebo k slovenskej literatúre naturizmu. **Podnecovanie k čítaniu jedného druhu kníh spôsobuje podnietenie k čítaniu všetkých kníh, zatiaľ čo kritika čítania určitého druhu kníh môže v skutočnosti spôsobiť nezáujem o literatúru ako takú.**

Niektoré knihy, ktoré nie sú v tradičnom vzdelávaní zahrnuté, môžu mať obohacujúci a výchovný obsah a rozvíjať tak čitateľskú gramotnosť. Aj v **komiksoch** zvykne byť veľa neliterárnych, metalingvistických a kontextuálnych prvkov. Používanie **dvojzmyslov, irónie, odkazy na iné literárne a kultúrne pramene alebo rozmanité použitie jazyka podľa jeho**

situačnej hodnoty je časté v tzv. deviatom umení. Práve tieto javy sa zvyknú hodnotiť v kompetencii čitateľskej gramotnosti v **hodnotiacej správe PISA** a preto by sme nemali sklznúť k tomu, čo sa deje neustále, aby sme odsúdili tento druh kníh, ani žiadnu inú literatúru.

Školské knižnice

Školské knižnice sú stredobodom záujmu čitateľa v španielskych školách. Medzi ich hlavné ciele patrí oživenie čitateľského záujmu.

Školské knižnice sa musia nachádzať vo veľkých **priestoroch** s dobrým osvetlením, ktoré neslúžia iba na uskladnenie rozsiahlej bibliografickej zbierky, ale aj na jej pútavé vystavenie, aby mali študenti k nej ľahký prístup. Knižnica nemá byť iba miestom s množstvom kníh, ale aj miestom stretnutí, kde sa môžu organizovať besedy alebo prednášky alebo jednoducho miestom, kde si môže študent robiť svoje úlohy s pomocou dostupného knižného materiálu. Vzhľadom na uvedené treba podotknúť, že nie všetci študenti majú vhodné priestory na štúdium vo svojich domovoch a knižnica sa tak môže zmeniť na príjemné a pokojné miesto, kde sa môže ktorýkoľvek študent koncentrovať a nájsť si čas **na kvalitné štúdium**. Nie všetci študenti si môžu dovoliť prístup k **novým technológiám** a je bežné v Španielsku, že tieto školské knižnice sú vybavené počítačmi s prístupom na internet pre všetkých študentov, ktorí ich potrebujú.

Vzhľadom na ich riadenie existujú **dva rozšírené modely**. Najbežnejšou formou je, že dozor v knižnici majú samotní **učitelia školy**, ktorí ju otvárajú, napríklad pridaním jednej hodiny týždenne do ich rozvrhu. Je to najlacnejšia forma, keďže nespôsobuje mimoriadne náklady na personál, má však aj nevýhody. Jednou z nich je, že nikto nemá zodpovednosť za knižnicu, čo spôsobuje, že kontrola kníh nie je veľmi efektívna (raz som pracoval v jednej škole, kde knižnica fungovala týmto spôsobom veľa rokov a asi polovica kníh, ktoré boli registrované, čo boli tisícky, chýbala pri inventarizácii). Okrem toho, keď sa používa tento spôsob riadenia, je bežné, že otváracie hodiny sa zhodujú so školským vyučovaním, čo znemožňuje používať knižnicu ako miesto na štúdium po vyučovaní alebo na dynamickejšie aktivity pre celú rodinu. Problémom je, že nikto sa necíti zodpovedný za organizovanie týchto aktivít. Druhý model spočíva v zamestnaní **nového učiteľa zodpovedného za knižnicu**

Pracovnou náplňou tohto učiteľa je riadenie chodu knižnice. Zo skúseností sa ukazuje, že je to najlepšie fungujúci systém, keďže dovoľuje zvoliť také otváracie hodiny knižnice, ktoré budú vyhovovať záujmom študentov a knižnica bude miestom konania mnohých aktivít obohacujúcich kultúrny život školy. **Zmiešaným typom** riadenia je taký, v ktorom sú učitelia zodpovední za otvorenie knižnice vždy podľa pokynov učiteľa

“zodpovedného za knižnicu”, ktorý je poverený riadením knižnice. Ak je vôľa zo strany učiteľov, môže sa vytvoriť skupina, ktorá bude zodpovedná za tvorbu a rozbehnutie aktivít.

Podľa štatistík v **domácnostiach, kde rodičia bežne čítajú knihy, je väčšia pravdepodobnosť, že sa z ich detí tiež stanú dobrí čitatelia.** Preto je zaujímavé, že podnietenie záujmu o čítanie nie je sústredené iba na študentov, ale tiež na ich **rodiny**. V španielskych školách je bežné zapájať rodičov študentov do **čitateľských klubov** alebo ich pozývať na **besedy so spisovateľmi** (keď sa z organizačných dôvodov konajú v mimovyučovacom čase). Zaujímavým projektom, ktorý sa realizuje na mnohých školách je projekt **“cestovných kufrov”**. Pozostáva z prípravy kufrov plných kníh z rôznych žánrov, zaujímavých pre všetkých členov rodiny. Žiaci musia zobrať tento kufor domov na určitý čas, hoci si knihy nevybrali. Skúsenosť potvrdila, že aj v rodinách, ktoré nemali v úmysle požičať si knihy, si niektorí členovia nejakú prečítali, iba preto, že “ich doma mali”. Osobne si myslím, že má väčší význam, ak dosiahneme, že si knihu prečíta niekto, kto nečítaval, ako keď si ju prečíta niekto, kto prečítal už veľa kníh. Ak sa v rodinách vytvorí kultúrne prostredie so záujmom v čítaní, študenti budú čítať viac knihy s čoraz zložitejším obsahom, ktoré budú rozvíjať ich čitateľskú gramotnosť. A nielen to, my, učitelia, ako nositelia kultúry, by sme sa nemali zaujímať iba o rozvoj kultúry medzi mládežou, ale v celej spoločnosti. čitateľskej gramotnosti medzi mládežou je dôležitým cieľom, pretože chceme vytvoriť **spoločnosť založenú na vedomostiach**, takže ... prečo nerozšíriť toto pôsobenie aj na dospelých?

Triednické hodiny

Dôležitým prvkom v rozvoji kompetencie čitateľskej gramotnosti sú triednické hodiny. V Španielsku majú všetci študenti **jednu hodinu týždenne** s triednym učiteľom. Hoci často sa táto hodina využíva na byrokratické záležitosti alebo na organizačné pokyny, má aj iné využitie. Vo všeobecnosti je obsah týchto hodín koordinovaný **školským poradcom** alebo školským psychológom, ktorý pripravuje vhodné aktivity pre triedneho učiteľa. Tieto aktivity môžu byť rôzne, od riešenia konfliktov v triede až po výchovu proti násiliu, proti diskriminácii pohlaví, cez dôležitosť vhodnej a zdravej výživy. Vrátiac sa k podstate veci, je bežné, že obsahom tejto hodiny je aj **čitateľská gramotnosť**, práca s **novinovými článkami** alebo s **textami pripravenými špeciálne pre tento účel**, obdobnými, s akými pracuje testovanie **PISA**. Čitateľská gramotnosť sa obsahovo neradí k žiadnemu konkrétnemu predmetu, ale je v záujme všetkých vyučujúcich. Tento druh **interdisciplinárneho obsahu** sa realizuje na triednickej hodine, a myslím si, že jeho zaradenie bolo jedným z najväčších úspechov španielskeho vzdelávacieho systému. Je pravdou, že si vyžaduje sústavnú prácu navyše, keďže v skutočnosti by bolo užitočné **meniť obsah hodiny z týždňa na týždeň**, aby

bol vždy prispôsobený konkrétnym potrebám našich žiakov, hoci niektoré témy, ako je čitateľská gramotnosť, budú vždy aktuálne.

Práca na hodine

Nakoniec by som chcel hovoriť o práci na hodine a ako počas nej rozvíjať čitateľskú gramotnosť. Je to môj pohľad z pozície učiteľa matematiky a fyziky, ale myslím si, že je veľmi dobre aplikovateľný na akýkoľvek predmet. Myslím si, že všetci učitelia musíme zabudnúť nato, že naším jediným cieľom je iba naučiť množstvo učiva. Musíme myslieť viac nato, čo je zaujímavejšie pre **budúcnosť našich žiakov**, a tak aj našej spoločnosti. Veľa krát sa snažíme o to, aby sa naši žiaci naučili preberané učivo **čo najrýchlejšie a najjednoduchším spôsobom**. V matematike často nájdeme zadania cvičení ako "vypočítaj tento integrál" alebo "vypočítaj nasledujúce logaritmy". Ale **načo slúži** žiakovi, že vie vypočítať tieto zložité matematické operácie, ak nevie, kedy ich treba použiť? Ak zameriame odborné predmety na **riešenie problémov**, študenti budú musieť **pracovať s textami, ktoré budú musieť interpretovať**. Aby to bolo zaujímavé, mali by sme nastoliť **reálne problémy**.

V učebniciach je ťažké nájsť cvičenia, kde by riešením bolo "**hľadať chýbajúce údaje**" alebo by bolo zadaných **príliš veľa údajov** v cvičení a iba jeden by bol dôležitý pre riešenie cvičenia. Ale reálny svet je taký. Okrem toho, cvičenia zvyknú byť zostavené **jasne a zreteľne**, čo je veľmi pohodlné pre študenta, ktorý ich rieši, ale v reálnom svete musíme mnohokrát pochopiť dlhý text z novín alebo správu z firmy, ktoré sú napísané chaoticky a často nepresne. Ako budú naši žiaci čeliť týmto textom, ak ich každý deň nútime čítať cvičenia na dva riadky napísané veľmi jednoduchým jazykom? Na záver by som chcel urobiť reflexiu a sebakritiku. Veľa vyučujúcich sa chce ubezpečiť, že študenti získavajú dostatok poznatkov, a preto vysvetľujú veľa vecí v čoraz jednoduchšom a jasnejšom jazyku. Myslím si, že by nebolo zlé pripomenúť si, že učiteľ je iba jednou zo zložiek **výchovno-vzdelávacieho procesu** žiaka. Chcem povedať, že existujú učivá, ktoré nie sú veľmi zložité a možno by ich pochopil žiak jednoduchým čítaním textu, v ktorom je učivo vysvetlené. Práca učiteľa nespočíva iba vo vysvetľovaní, ale môže byť aj v **postúpení vedomostí**, napríklad, odovzdaním textu žiakom. V skutočnom živote neexistuje žiadny učiteľ, ktorý by vysvetlil v jednoduchom jazyku, čo znamená každé slovo. Na skúške **selektivity**, čo je obdoba slovenskej **maturity**, bolo dohodnuté, že zadania cvičení musia byť krátke, jasné a v jednoduchom jazyku. Výsledkom bolo, že učitelia spozorovali, že žiaci ľahšie riešia tento typ cvičení a majú lepšie výsledky, ale naopak, nevedia ani začať cvičenia, ktoré iba pred niekoľkými rokmi riešili žiaci toho istého ročníka bez problémov.

Záver

V Španielsku sa podpora čitateľskej gramotnosti realizuje dvomi základnými spôsobmi: oživením záujmu čitateľa a aktivitami na rozvoj čitateľskej gramotnosti. Toto dosahujeme na dvoch fórach, vďaka školským knižniciam a triednickým hodinám. Nesmieme zabúdať, že rozvoj čitateľskej gramotnosti je interdisciplinárna kompetencia a všetci môžeme prispôbiť naše hodiny na posilnenie tejto kompetencie, ktorá je zásadná pre rozvoj myslenia našich žiakov a našej spoločnosti.

Sistema educativo español

Fernando Antolín Morales

En España la educación secundaria se divide en **dos etapas**. Una primera **etapa obligatoria para los estudiantes entre 12 y 16 años**, y otra **etapa postobligatoria de carácter voluntario**. En general podemos considerar que habitualmente los estudiantes de un instituto público español tienen **entre 12 y 18 años**.

Comprensión lectora

La comprensión lectora es un **problema importante en España**. Cada vez los estudiantes españoles tienen más problemas a la hora de interpretar textos y este resultado se refleja en la evaluación del **informe PISA** sobre esta materia. El resultado de España es preocupante. Sin embargo en el pasado reciente el propio sistema español ofrecía **soluciones interesantes** a esta problemática.

Para el desarrollo de la competencia en comprensión lectora el sistema educativo español se centraba en dos vertientes: La **animación lectora** y los **ejercicios de comprensión lectora**. Para desarrollar éstos se utilizan dos ámbitos fundamentales: las **bibliotecas escolares** y las **sesiones de tutoría**.

La animación lectora

Durante las últimas décadas se ha percibido un rápido **descenso en el interés por los libros** por parte de los adolescentes. Sin embargo es incorrecto decir que los jóvenes de hoy no leen, pues posiblemente lean más que nunca ya que algunas de sus principales vías de comunicación actualmente son **las redes sociales y la mensajería instantánea**. Lo que les obliga a leer y redactar mensajes constantemente. Lo que sucede es que normalmente este tipo de mensajes son gramaticalmente muy pobres y **no fomentan el esfuerzo en la comprensión lectora** de textos de un nivel de complejidad mayor y además tienen el efecto de hacer que los jóvenes perciban otro tipo de textos más trabajados y razonados como aburridos y poco dinámicos. **Por eso la animación a la lectura se considera el pilar fundamental para el desarrollo de la competencia en comprensión lectora. Para tener buenos lectores primero debemos tener lectores.** En esta dirección, uno de los principales mitos que hubo

que desterrar de las bibliotecas escolares y del mundo escolar en general es el de que existe **una literatura de primera categoría y otra de segunda categoría**. Nunca debemos desanimar a los estudiantes de que lean un tipo de libros. Eso sí, podemos fomentar que lean además otros que nos parezcan interesantes. El fruto de la experiencia nos dice que condenar un determinado tipo de literatura tiene como única consecuencia que el estudiante desarrolla el odio hacia todas las formas de literatura en general y finalmente abandona la lectura.

Con el trabajo de los docentes podremos reconducir el interés de los jóvenes interesados por la literatura fantástica, seguidores de *Harry Potter* o *Crepúsculo*, hacia el descubrimiento de los clásicos del romanticismo anglosajón, el realismo mágico hispanoamericano o **** eslovaco.

Fomentar la lectura de un tipo de libros es fomentar la lectura de todos los libros, mientras que criticar la lectura de un tipo de libros también conlleva en la práctica el desánimo por la literatura en general.

Algunos contenidos literarios que la educación tradicional no ha protegido pueden ser además muy ricos y formativos para el desarrollo de la comprensión lectora. La cantidad de componentes extraliterarios, contextuales y metaliterarios en **los cómics** suele ser muy grande. El uso de **dobles sentidos, la ironía, las referencias a otras fuentes literarias y culturales o los diferentes usos del lenguaje según su valor situacional** son frecuentes en el llamado noveno arte. Son precisamente estas cuestiones las que se suelen evaluar en las evaluaciones de comprensión lectora del **informe PISA** y por tanto no deberíamos caer en el error común y fácil de condenar este tipo de literatura ni ninguna otra.

Las bibliotecas escolares

Las bibliotecas escolares son el corazón de la cultura y la pasión por la lectura en los centros de estudio españoles. Entre sus principales objetivos está el de la animación a la lectura.

Las bibliotecas escolares deben ser **espacios** amplios y bien iluminados donde no sólo se pueda almacenar una extensa colección bibliográfica, sino que además ésta se pueda exponer de forma sencillamente accesible y atractiva. La biblioteca no es sólo un lugar donde guardar un montón de libros sino un lugar de encuentro donde se pueden organizar charlas o debates o sencillamente donde un estudiante puede realizar sus tareas ayudado por el material bibliográfico que ahí se encuentra. Respecto a esto último cabe decir que no todas las familias disponen de un espacio adecuado para el estudio en sus hogares y la biblioteca puede convertirse en ese lugar agradable y apacible donde cualquier estudiante que lo necesite pueda concentrarse y hallar un tiempo **para el estudio de calidad**. Tampoco todas las familias pueden permitirse el acceso a las **nuevas tecnologías** y lo habitual en España es que estas bibliotecas escolares cuenten con ordenadores públicos con acceso a internet para los estudiantes que los necesiten.

Respecto a su gestión existen **dos modelos** muy extendidos. El método más habitual para realizar el control de la biblioteca consiste en que sean los propios **profesores del instituto** quienes la mantengan abierta, por ejemplo adjudicando una hora semanal a cada profesor. Es el método más económico ya que no genera costes extraordinarios en personal pero suele tener inconvenientes. Para empezar nadie tiene una responsabilidad especial sobre

la biblioteca, lo que hace que el control de los libros sea poco eficiente (una vez trabajé en un centro que había funcionado durante años de esta manera y aproximadamente la mitad de los libros que estaban registrados, y había miles de ellos, faltaban cuando se realizó un inventario). Además cuando se utiliza este sistema de gestión normalmente el horario de apertura coincide con el de la jornada escolar, lo que impide poder utilizar la biblioteca como lugar de estudio al salir de las clases o dinamizar actividades en las que también puedan participar las familias. No sólo eso, sino que nadie se siente responsable de dinamizar estas actividades. El otro modelo consiste en contratar a un **profesor responsable de la biblioteca**.

Este profesor tiene como única responsabilidad la puesta en marcha de la biblioteca escolar. Según la experiencia este método es el que mejor funciona ya que no sólo permite elegir un horario de apertura de la biblioteca que sea más adecuado a nuestros intereses como centro sino que alrededor de la biblioteca suelen aparecer un montón de actividades que dinamizan la vida cultural del instituto. Un **método intermedio** entre los dos anteriores es aquel en el que los profesores se encargan de la apertura de la biblioteca pero siempre según las indicaciones de un profesor “director de la biblioteca” que se responsabiliza de su gestión. Si existe voluntad por parte del profesorado se puede crear un “grupo de biblioteca” encargado del diseño y dinamización de actividades.

Según las estadísticas en **un hogar en el que los padres leen libros de forma habitual hay muchas más posibilidades de que los hijos resulten también ser buenos lectores**. Es por esto que es interesante que el fomento de la lectura no sólo se focalice en los estudiantes, sino en **las familias** en general. En los institutos españoles es habitual alentar a los padres de los estudiantes a que formen parte de los **clubs de lectura** o que acudan a las **charlas con escritores** (cuando son fuera del horario escolar, por motivos de organización).

Un interesante proyecto que se practica en muchos institutos es el de las “**maletas viajeras**”. Consiste en la preparación de unas maletas llenas de libros con contenidos que puedan ser interesantes para los diferentes miembros de la familia. Los alumnos deben llevar esa maleta a casa durante un tiempo, aunque no la soliciten. La experiencia dice que familias que no solicitaban libros en muchas ocasiones terminan leyendo alguno, sencillamente porque “están ahí”. Personalmente considero que es un éxito mucho mayor lograr que alguien que no leía nunca lea un libro que alguien que ya leía mucho lea un libro más. Si en las familias se crea un clima de cultura y amor por la lectura los estudiantes leerán más y poco a poco libros de mayor complejidad que desarrollarán su capacidad de comprensión lectora. Pero no sólo eso, sino que los docentes, como portadores de cultura, no debemos interesarnos sólo por el fomento de ésta entre los jóvenes sino entre la sociedad en general. Mejorar la comprensión lectora entre los jóvenes es un objetivo importante porque queremos alcanzar una **sociedad del conocimiento**, pues... ¿por qué no extender esta mejora también a los adultos?

Sesiones de tutoría

Otro de los puntos importantes para el desarrollo de la competencia en comprensión lectora son las sesiones de tutoría. En España todos los estudiantes tienen **una hora de clase semanal** con el tutor. Aunque muchas veces esta hora se utiliza para cuestiones burocráticas y de organización escolar se le dan también otras utilidades. Normalmente el contenido de estas clases está coordinado con el **orientador escolar** o psicólogo del centro quien prepara actividades que realizará el tutor que se consideren adecuadas. Estas actividades pueden ser de **muchos tipos**, desde la resolución de conflictos en el aula hasta la educación contra la

violencia de género, pasando por el fomento de una nutrición adecuada y saludable. Pero vamos a los que nos interesa. Es habitual que los contenidos de esta materia versen sobre la **comprensión lectora**, trabajando **textos periodísticos** u otros **textos especialmente preparados con este objetivo**, del mismo tipo de los que se trabajan en las evaluaciones **PISA**. Hay contenidos, como es la comprensión lectora, que no pertenecen a una asignatura en particular sino que son del interés general de todos los docentes. Esta clase de **contenidos interdisciplinares** son los que se trabajan en esta asignatura y creo que su implementación fue uno de los grandes éxitos del sistema educativo español. Eso sí, requiere de un trabajo extraordinario continuado, ya que para que realmente sea útil habría que **modificar su programa** semana a semana para adaptarlo a las necesidades concretas de nuestro alumnado, aunque hay contenidos como es la comprensión lectora que siempre van a ser adecuados.

Trabajo en el aula

Por último quería hablar del trabajo en el aula y de cómo la comprensión lectora se puede desarrollar en el aula. Este enfoque lo haré como profesor de matemáticas y física, pero pienso que es perfectamente adaptable a cualquier otra materia. Pienso que todos los docentes debemos olvidar el interés que tiene nuestra asignatura (que seguro que es mucho) y pensar más en qué es lo más interesante para **el futuro de nuestros estudiantes** y, por tanto, de nuestra sociedad. Muchas veces intentamos que nuestros estudiantes aprendan los contenidos de nuestras asignaturas de la **forma más rápida y sencilla posible**. En matemáticas es habitual encontrar enunciados de ejercicios del tipo “calcula esta integral” o “calcula los siguientes logaritmos”. ¿Pero **de qué sirve** que un estudiante sepa calcular estas complejas operaciones si no sabe cuándo debe hacerlo? Si enfocamos las ciencias en la **resolución de problemas** los estudiantes se tendrán que **enfrentar a textos que deberán interpretar**.

Para que esto sea de interés deberíamos plantear **problemas reales**. En los libros de texto es difícil encontrar problemas en los que la solución sea “**faltan datos**” o que incluso haya **demasiados datos** en el problema y sólo uno de ellos sea importante para la solución. Pero el mundo real es así. Además también suelen estar redactados de una **forma clara y precisa**, lo que resulta muy cómodo para que un estudiante calcule la solución del problema pero en el mundo real muchas veces debemos comprender un largo texto de un periódico o un informe de una empresa que están escritos de forma caótica y a veces inexacta. ¿Cómo se van a enfrentar nuestros estudiantes a estos textos si todos los días les habituamos a leer problemas de dos líneas expresados en una gramática sencillísima?

Por último querría hacer una reflexión y una autocrítica. Muchos docentes intentamos asegurarnos de que los estudiantes adquieren todos los conocimientos y para eso explicamos muchas cosas en un lenguaje cada vez más sencillo y claro. Pienso que no sería necesariamente malo recordar que el docente sólo es una parte más del **proceso de enseñanza-aprendizaje** del estudiante. Lo que quiero decir es que hay contenidos que no son de gran complejidad y que el alumno quizá pudiera entender por sí mismo leyendo un texto en el que se explica. La labor del profesor no tiene por qué ser siempre la de explicar, sino que puede ser también la de **transmitir el conocimiento**, por ejemplo, entregando un texto a los estudiantes. En la vida real no siempre existe un profesor que te explica en lenguaje fácil lo que significa cada palabra.

En las pruebas de **selectividad**, la *maturita* española, se ha pactado que los enunciados de los ejercicios deben ser breves, claros y en lenguaje sencillo. El resultado ha sido que los profesores observan que los estudiantes resuelven mejor estos ejercicios y mejoran sus calificaciones pero a cambio no saben ni empezar ejercicios que hace sólo unos años los estudiantes del mismo curso resolvían sin dificultad.

Conclusión

En España el apoyo a la comprensión lectora se realiza fundamentalmente por dos vías: la animación a la lectura y las actividades de comprensión lectora. Esto se trabaja en dos contextos principales, las bibliotecas escolares y las clases con el tutor. Además no hay que olvidar que la comprensión lectora es una competencia interdisciplinar y todos podemos adaptar nuestras clases para reforzar esta competencia que es fundamental para el desarrollo de nuestros estudiantes y de nuestra sociedad.

METODICKO-PEDAGOGICKÉ CENTRUM NEPODCEŇUJE PROBLEMATIKU ČITATEĽSKEJ GRAMOTNOSTI

PhDr. Alexandra Húsková

Regionálne pracovisko, MPC Bratislava

Prioritou Metodicko-pedagogického centra je vzdelávanie učiteľov. Implementovanie čitateľskej gramotnosti do vyučovacieho procesu na všetkých typov škôl a v rámci všetkých vyučovacích predmetov považuje Regionálne pracovisko, MPC Bratislava za jednu zo svojich priorit.

Čitateľskú gramotnosť chápu učitelia kontinuálneho vzdelávania regionálneho pracoviska, ale aj ich externí lektori, za základ rozvíjania funkčnej gramotnosti žiakov. Preto ich cieľom je realizovať vzdelávania učiteľov, ktoré sú zamerané na zlepšenie úrovne čitateľskej gramotnosti (v kombinácii s matematickou a prírodovednou gramotnosťou), a to vo všetkých predmetoch.

Slovenskí učitelia by si mali uvedomiť (a väčšina z nich si aj uvedomuje), že dnešná moderná spoločnosť vyžaduje, aby absolventi škôl boli pripravení na reálny život a neboli len zásobárňou encyklopedických vedomostí, nepraktickými polyhistormi, ale aby dokázali kriticky myslieť, tvorivo riešiť problémy vyplývajúce z pracovného procesu, ale aj situácie z bežného života.

A práve oni by mali byť tou silou, ktorá by zmenila naše školy na baštu moderného vzdelávania sa. Škola by mala študentom vytvoriť také prostredie, ktoré by cez pozitívnu

motiváciu systematicky rozvíjalo ich kritické a tvorivé myslenie, schopnosť samoštúdia a sebahodnotenia.

V dnešnej tzv. informačnej spoločnosti je potrebné naučiť mladých ľudí pracovať s informáciami efektívne, študenti by mali byť schopní informácie selektovať, hodnotiť a vhodne použiť. Iba tak majú šancu presadiť sa na trhu práce, byť úspešní v spoločnosti, ale aj v súkromnom živote.

Naše regionálne pracovisko si uvedomuje, že školy na Slovensku majú pri vytváraní tohto prostredia rezervy. Učitelia jednotlivých predmetov sú kompetentní vo svojom odbore, sústreďujú sa na problematiku súvisiacu s ich predmetom, ale nie vždy dostatočne rozvíjajú veľmi dôležitú kompetenciu – funkčnú gramotnosť. Preto sme vytvorili vzdelávacie programy, ktoré sú prioritne zamerané na čitateľskú gramotnosť (v kombinácii s matematickou a prírodovednou gramotnosťou) a sú určené pre pedagogických zamestnancov všetkých typov škôl.

Dva z nich (ich autorkou a garantkou je autorka článku), ktoré sú určené pre druhý stupeň základnej školy (1) a strednú školu (1, 2), by sme vám radi predstavili.

Akreditované vzdelávacie programy zamerané na čitateľskú gramotnosť

1. Hlavným cieľom akreditovaného vzdelávacieho programu **Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v základnej a strednej škole** je aplikácia nových poznatkov z oblasti čítania s porozumením do vyučovacieho procesu v základných a stredných školách. Tento program je zameraný hlavne na tvorbu úloh a didaktických testov rozličnej obtiažnosti na rozvoj čitateľskej gramotnosti. Účastník vzdelávania získa profesijné kompetencie potrebné na tvorbu úloh a didaktických testov rozvíjajúcich čitateľskú gramotnosť (v kombinácii s matematickou a prírodovednou gramotnosťou) žiakov druhého stupňa základnej školy a strednej školy. Tvorivé dielne sú realizované na základe rozsiahlej spätnej väzby vyplývajúcej z analýzy národných a medzinárodných štúdií zameraných na rozvoj čitateľskej gramotnosti. Cvičenia sú tvorené tak, aby úlohy vychádzali priamo z bežného života, podporovali medzipredmetové vzťahy a reprezentovali nielen rozličné úrovne, ale aj rozličné situácie, formy a typy textov.

2. Hlavným cieľom akreditovaného programu **Integrácia čitateľskej gramotnosti do výučby na strednej škole** je inovovať a integrovať nadpredmetové kompetencie potrebné na aplikáciu nových poznatkov z oblasti čitateľskej gramotnosti (v kombinácii s matematickou a prírodovednou gramotnosťou) do vyučovacieho procesu na stredných školách. Obsah tohto programu je zameraný najmä na rozvoj metakognitívnych stratégií a efektívnych čitateľských stratégií, ich implementáciu do konkrétnych vyučovacích hodín v rámci rôznych predmetov.

Výstupom je naprojektovanie jednej vyučovacej hodiny zameranej na využitie rôznych čitateľských stratégií v danom predmete jednotlivých účastníkov vzdelávania.

Každý z uvedených programov má vypracovaný učebný zdroj (autorkou UZ pre Aktívne využívanie čitateľskej gramotnosti je autorka článku – učiteľka pre kontinuálne vzdelávanie; hlavnou autorkou UZ Integrácia čitateľskej gramotnosti je Mgr. Annamária Hlušiková – stredoškolská učiteľka z Gymnázia L. Sáru v Bratislave, absolventka prvého realizovaného kurzu), ktorý slúži ako významná didaktická pomôcka počas celého vzdelávania. Uvedené učebné zdroje nájdete online na našej webovej stránke www.mpc-edu.sk v záložke Publikácie.

Dôležitou súčasťou vzdelávania MPC v oblasti funkčnej gramotnosti je vzdelávanie celých školských kolektívov v duchu „**učiacej sa školy**“. Našou snahou je preniknúť do školských kolektívov a presvedčiť ich, že čítanie s porozumením nie je len priorita predmetu slovenský jazyk a literatúra, ale mala by byť pevnou súčasťou každého predmetu na všetkých typoch škôl. Každý učiteľ by si mal byť vedomý, že čitateľská gramotnosť (v kombinácii s matematickou a prírodovednou gramotnosťou) by mala tvoriť kľúčovú zložku vzdelávania, mala by byť základom prípravy študentov na reálny život.

Túto šancu vzdelávať sa na vlastnej škole vo vlastnom režime (lektori sa maximálne prispôbujú podmienkam školy) už využilo veľa škôl, ako napr. ZŠ, Pri kríži, BA; ZŠ, Hubeného, BA; Gymnázium, L. Sáru, BA; Gymnázium, Hubeného, BA; SŠ, Kláštorne námestie, Malacky; ZŠ, Sološnica, ale vyhovelí sme aj školám mimo nášho pôsobenia, ako ZŠ, Slovenských partizánov, Považská Bystrica; ZŠ, Pribinova, Nováky. V roku 2014 vzdelávanie ukončili prihlásení učelia na Športovom gymnáziu, Ostredkova a Gymnázium I. Horvátha, BA; takisto úspešne prebehlo vzdelávanie na OA, Dudova, BA; SŠ, Čachtická 1, BA; ZŠ, Budmerice; ZŠ, Slovenský Grob; Gymnázium v Malackách. Môžeme konštatovať, že sme v rámci Bratislavského kraja vyhovelí všetkým školám, ktoré nás dosiaľ o školenie zamerané na čitateľskú gramotnosť požiadali. Mimo Bratislavského kraja sme vzdelávanie uskutočnili napr. na Gymnázium, Párovská, Nitra; prebieha školenie na SSOŠ v Dunajskej Strede a na Gymnázium, Metodova, BA.

Vzdelávanie celých školských kolektívov k uvedenej problematike je strategickou úlohou Regionálneho pracoviska, MPC Bratislava aj do budúcnosti. Myšlienka učiacej sa školy je trendom, v ktorom chceme rozširovať naše aktivity.

Úlohy regionálneho pracoviska do budúcnosti

V druhom polroku školského roku 2014/2015 sa naše regionálne pracovisko ešte výraznejšie zameria jednak na systematickú implementáciu poznatkov z oblasti funkčnej

gramotnosti do jednotlivých predmetov, jednak na dôslednejšie informovanie pedagogickej verejnosti o možnostiach vzdelávania v rámci MPC v tejto oblasti.

Výstupy učiteľov z akreditovaných vzdelávaní zameraných na funkčnú gramotnosť

(jednotlivé ukážky sú autentické, neboli autorkou článku upravované)

A. Ukážka zadania pracovného listu pre 5. ročník – slovenský jazyk a literatúra

Vypracovala: Mgr. Katarína Habová, ZŠ Dérera, Malacky

Eudová slovesnosť – Púdobá rozprávka, príslovia, porekadlá, hádanky

Ženský vtíp (úryvok)

Kedysi, ale nebudaj i to už dosť dávno, boli dvaja dvorania: jeden chudobný a druhý bohatý. Chudobný mal iba jedno prasiatko; aj tomu nebolo čo podhadzovať, keď na celom bydle ako na dlani. Bohatý mal zo desať tých ošípaných a často im podhadzoval jačmeňa, aj na válovcí vždy mali čo lokať. Že to bolo na jednom dvore, prasiatko aj tri razy dňa dobehlo medzi čriedu bohatého dvorana a uchytilo si jačmeňa, nalokalo sa aj na válovcí. Len to raz boháča domrzelo, pochytil kyjanicu, puk prasa po čele. Hneď sprplilo sa v prachu a bolo po ňom.

Chudobný človek šiel žalovať sa k stoličnému, aká škoda stala sa mu. Bohatý bránil sa, aká i jemu škoda diala sa, a nechcel platiť za prasa. Pán stoličný nemohol ich porovnať.

„No dobre,“ povie naostatok, „obom stala sa vám škoda a toho bude vynáhrada, kto z vás zajtra ráno vyháda: Čo je najtučnejšie, čo je najrýchlejšie a čo je najčistejšie?“

Oba prišli domov s ovesenými nosmi.

Toho bohatého privítala žena:

„No, čože chodíš ako oparený?“

„Ej, daj mi aspoň ty pokoj,“ odvrkol jej, „veď by to ani čert nevymyslel! Ešte ti nám hádky zahádal, že vraj toho bude právo, kto ich uhádne.“

„Nuž, čo za hádanky?“

„Že vraj, čo je najtučnejšie, čo najrýchlejšie a čo najčistejšie?“

„Nuž ale ešte aj na tom hlavu lámeš, ty trubiroh, ty?! Veď si si to hneď mohol pomyslieť: čože by bolo tučnejšie ako naša kŕmnica, ktorú už od troch rokov kŕmime; čože by bolo rýchlejšie ako naše kone, čo ich každý deň obrokujeme; a čože by bolo čistejšie ako naša studňa, do ktorej každý rok dva centy soli vrhneme!“

„A veru pravdu máš, žena moja!“ vyjasnila sa tvár boháčovi, akoby už bol aj to právo vyhral, aj ho pán po pleci potľapkal, že je múdry človek.

Keď tamten chudobný cez dvere dnu šiel, vstala mu od stola v ústrety jediná šesťnásťročná dcéra a hneď mu na očiach čítala, že je to so všetkým nie dobre:

„Nuž, čože vám je, apko? Bol by to hrom, nie robota, ak by ste boli prehrali!“

„Prehrať som ešte neprehral, ale ani neviem, čo dohrám,“ rečie otec a rozpovie si dcére celú vec.

„Nič nebojte sa, apko; veď ja si to do rána premyslím,“ povedala dcérka, – a s tým potom uložili sa aj na pokoj.

Ráno dcéra iba voľač pošuškala otcovi do ucha, priam šiel tento vytešený pred stoličného. Tam čakal už aj bohatý a hrdo postavil sa prvý do radu. Oj, ale by ste boli videli, ako utiahol sa, keď pán stoličný na jeho hádanie len to riekol, aby mu s takými pletkami ani do domu nechodil.

„Nuž a ty že? Čože si vyhútal?“ obrátil sa k tomu chudobnému.

„Nuž prosím ponížene pána urodzeného, ja len tak poviem, že najtučnejšia je naša matička zem, lebo z nej všetci sa kŕmime; najrýchlejší je ale mesiac, bo ten každé štyri týždne zem i nebo obehne; a najčistejšie je slnce, lebo naveky rovnak pekne svieta.“

„Chlap si!“ potľapkal ho pán stoličný po pleci. „Tento tvoj bohatý dvoran ani nemal zač, pre trocha toho jačmeňa, zabiť tvoje prasiatko. Na vynáhradu dá ti tú tučnú kŕmnicu, ktorú už od troch rokov kŕmia.“

http://zlatyfond.sme.sk/dielo/389/Dobsinsky_Prostonarodne-slovenske-povesti-Treti-zvazok/

Práca s textom

1. Vypíš mená všetkých postáv, ktoré v texte vystupujú.
2. Zaradujeme uvedenú rozprávku medzi fantastické alebo realistické rozprávky?
Svoje tvrdenie zdôvodni.
3. Zelenou farbou podčiarkni dialóg bohatého muža so ženou.
4. Modrou farbou podčiarkni dialóg chudobného muža s dcérou.
5. Označ ľudové výroky, ktoré súvisia s dejom uvedenej rozprávky.

Aj bez brady ľudia mladí, dajú niekedy dobrej rady.

Aj pod otrhaným klobúkom často múdra hlava býva.

Jeden za osemnásť, druhý bez dvoch za dvadsať.

Pýcha peklom dýcha.

Sú z rovnakého cesta.

Vrana k vrane sadá, rovný rovného si hľadá.

I v mladej hlave starý rozum sa nájde.

Hlúposť a pýcha na jednom dreve rastú.

6. Vyhľadaj v texte uvedené slovné spojenia. Zakrúžkuj slová/slovné spojenia, ktorými ich môžeš nahradiť.

na celom bydle ako na dlani: mal veľmi veľa – nemal takmer nič – všetko rozdal

čo chodíš ako oparený: zaskočený – s teplotou – šťastný

prišli domov s ovesenými nosmi: naprázdno – s nádchou – pomaly

7. Vysvetli význam nasledujúcich výrokov.

vtáka poznáš po perí, človeka po reči

čo fígel, to groš

dobrá rada nad zlato

8. Prirad' k jednotlivým výrokom ich správne vysvetlenie.

a) prísť veci na koreň	1. pretrpieť niečo nepríjemné až do konca
b) streliť capa	2. celkom nič nedostať, nezískať,
c) dostať z koláča dieru	3. prenáhliť sa, zmýliť sa
d) vypiť kalich horkosti až do dna	4. pri snahe o niečo nemať úspech, zle pochodiť
e) nevedieť kam z konopí	5. nevedieť nájsť východisko, nevedieť si rady
f) vylomiť si na niečom zuby	6. rozlúštiť podstatu veci

Ako súvisia tieto výroky s prečítaným textom?

V predchádzajúcich cvičeniach sme pracovali s výrokmí, ktoré patria medzi útvary ľudovej slovesnosti.

- ✓ Vedel/a by si povedať, čo je to *ľudová slovesnosť*? Svoje tvrdenie odôvodni.
- ✓ Čím sa líši prvých 6 výrokov od druhých 6 výrokov?
  - ❖ Nepozerať na dievčatko, ako ono tancuje, ale pozri do police, ako hrnce pucuje.
  - ❖ Dotiaľ sa chodí s krčahom po vodu, kým sa nerozbije.
  - ❖ Bez práce nie sú koláče.
  - ❖ Každý pesničke býva koniec.
  - ❖ Kto hlboko orie, zlato vyoráva.
  - ❖ Kto seje vietor, žne búrku.
  - ♣ Kto mlčí, ten svedčí.
  - ♣ Aký človek, taký zvyk, aké prasa, taký kvik.
  - ♣ Lož má krátke nohy.
  - ♣ Zabudol vôl, že teľaťom bol.
  - ♣ Strach má veľké oči.
  - ♣ Prišiel na psa mráz.

Dokážeš na základe rozdielu medzi prvými 6 výrokmi, ktoré nazývame porekadlami, a druhými 6 výrokmi, ktoré nazývame prísloviami, zistiť rozdiel medzi *príslovím* a *porekadlom*? Svoje tvrdenie odôvodni.

- ✓ V ukážke z rozprávky zadal pán stoličný hádanku: *Čo je najtučnejšie, čo je najrýchlejšie a čo je najčistejšie?*
Vypíš do nasledujúcej tabuľky jej riešenie.

	bohatý človek	chudobný človek
najtučnejšie		
najrýchlejšie		
najčistejšie		

- ✓ Prečo pán stoličný na boháčovo hádanie len to riekol, aby mu s takými pletkami ani do domu nechodil?
- ✓ Vylúšti nasledujúce hádanky.
  - Koruna bez hlavy, bez jazyka vraví, necíti, nežije a srdce mu bije, čo je to? (OZNV)
  - Čo beží bez nôh? (ASČ)
  - Poznáš súdok bez obrúčok a dvojaké vínko v ňom? (CVJEA)
  - Sedí pani na kláte, v tmavom, čiernom kabáte. (CNO)
- ✓ Vytvor novú hádanku a daj ju vylúštiť svojmu susedovi. Podarila sa ti?

✓ Vedel/a by si povedať, čo je to *hádanka*? Svoje tvrdenie odôvodni.

B. Ukážka rôznych čitateľských stratégií v rámci vyučovacej hodiny

Návrh práce s textom: Liek na obezitu mladých? Treba chodiť skôr spať! na vyučovacej hodine matematiky v 7. ročníku základnej školy.

Vypracovala: Jozefína Balúchová, ZŠ Dérera, Malacky

Ciele: rozvíjať čítanie s porozumením, vedieť vysvetliť súvislosť medzi časom, keď ide mladý človek spať a jeho hmotnosťou, definovať pojem BMI a vypočítať ho

Čitateľská stratégia: aplikácia stratégie KWL, aplikácia stratégie Porovnaj a rozlíš

Čas: 1 vyučovacia hodina

TEXT

Liek na obezitu mladých? Treba chodiť skôr spať! Skoro sa ukladať k spánku a skoro vstávať!
Darien 20. októbra 2011 – Nový výskum ukázal, že čas odchodu do postele je na zachovanie štíhlej postavy starších detí a tínedžerov rovnako dôležitý ako dĺžka spánku. Oznamil to trojčlenný tím Carol Maherovej z University of South Australia v Adelaide (Austrália). Prvým autorom článku bol jej kolega Tim Olds.

U 2200 dobrovoľníkov zo všetkých austrálskych federálnych štátov zaznamenávali časy odchodu do postele a prebúdzania. Išlo o mladých ľudí vo veku 9 až 16 rokov. Následne porovnávali ich telesné hmotnosti a využívanie voľného času počas štyroch dní. U detí, ktoré chodili spať neskoro a neskoro tiež vstávali (*nočné sovy*), zistili približne 1,5-krát vyššiu pravdepodobnosť nadváhy a obezity, ako u detí, ktoré chodili spať skoro a skoro vstávali (*skorí spáči/ranné vtáčatá*). Ponocujúce deti boli navyše takmer dvakrát pravdepodobnejšie fyzicky neaktívne. V ich prípade bolo 2,9-krát pravdepodobnejšie, že vysedávaním pred televízorom a počítačom alebo hraním videohier strávili viac hodín denne, než odporúčajú lekári. „*Deti, ktoré chodili do postele neskoro a prebúdzali sa neskoro, a deti, ktoré chodili do postele skoro a prebúdzali sa skoro, spali celkove prakticky rovnako dlho. Vedci si v posledných rokoch uvedomili, že deti s deficitom spánku sú na tom horšie v celom rade zdravotných ohľadov, vrátane rizika nadváhy a obezity. Náš výskum naznačuje, že načasovanie spánku je v tejto súvislosti ešte dôležitejšie,*“ povedala Carol Maherová. Vysvetlením je podľa nej sčasti fakt, že ráno je pre fyzické aktivity mladých ľudí vhodnejšie ako večerné hodiny, ktoré ponúkajú hlavné televízne programy a príležitosti komunikovať v rámci sociálnych sietí.

Na čo prišli?

- Skorí spáči/ranné vtáčatá išli do postele o 70-90 minút skôr, prebúdzali sa o 60-80 minút skôr a boli každý deň o 27 minút dlhšie stredne až intenzívne fyzicky aktívni než nočné sovy.
- Nočné sovy pozerali televíziu, hrali videohry alebo boli online každý deň o 48 minút dlhšie než skorí spáči/ranné vtáčatá, zvlášť medzi 19.00 a polnocou.
- Iba 12 percent nočných sov strávilo pred obrazovkou priemerne menej ako dve hodiny či menej, teda časové rozpätie odporúčané pre deti a tínedžerov. V tomto kritériu oproti tomu vyhovelo 28 percent skorých spáčov/ranných vtáčat.
- Nočné sovy celkove v porovnaní so skorými spáčmi/rannými vtáčatami nahradili okolo 30 minút strednej až intenzívnej fyzickej aktivity 30 minútami sedavého zamestnania.
- Nočné sovy mali vyššiu hodnotu indexu telesnej hmotnosti (BMI) ako skorí spáči/ranné vtáčatá a pravdepodobnejšie trpeli nadváhou či obezitou.

- Nočné sovy zvyčajne mali menej súrodencov, bývali vo veľkých mestách, pochádzali z domácností s nižším príjmom a boli zamestnaní na čiastočný úväzok. Tím Carol Maherovej uverejnil tieto poznatky v časopise Sleep. Zdroj: *Komuniké AmericanAcademyofSleepMedicine* z 30. 9. 2011

Priebeh vyučovacej hodiny

I. Žiaci vyplnia prvé dva stĺpce tabuľky.

Čo o tejto téme viem? K (vyplní žiak pred čítaním)	Čo by som o tejto téme chcel vedieť? W (vyplní žiak pred čítaním)	Čo som sa z textu o téme naučil(a)? L (vyplní žiak po prečítaní textu)

II. Žiaci si pozorne prečítajú text.

III. Práca s textom.

Žiaci na základe prečítaného textu riešia nasledujúce úlohy.

Úloha č. 1

Na základe prečítaného textu rozhodni o pravdivosti údajov v tabuľke:

pravdivý údaj – áno

nepravdivý údaj – nie

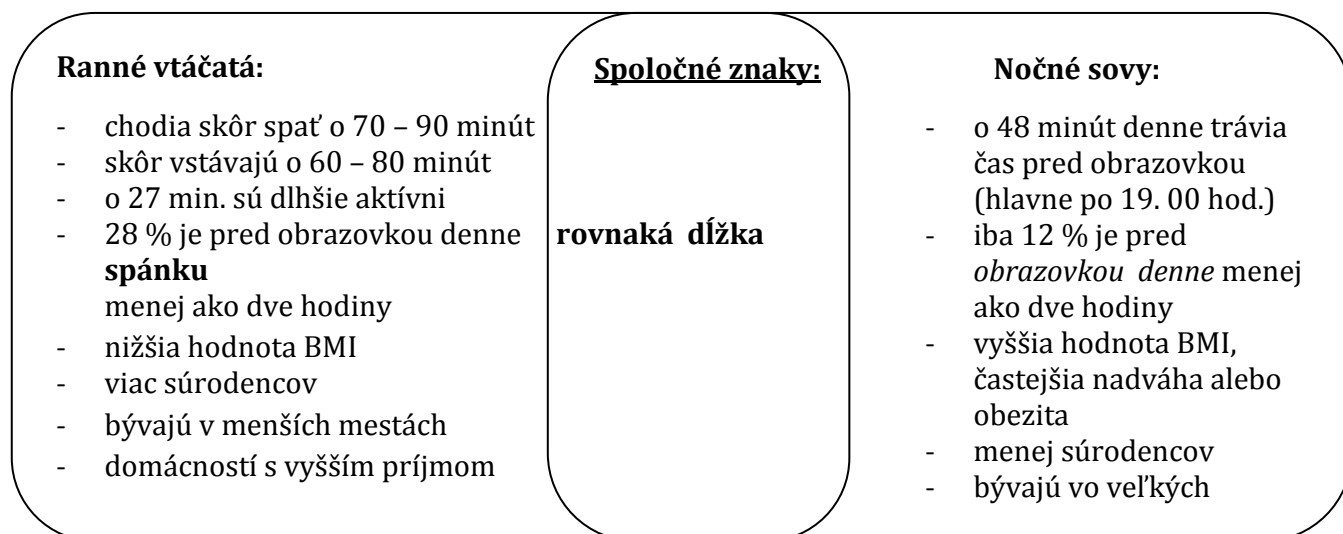
Pravdepodobnosť	Nočné sovy	Pravdivosť údaju	Ranné vtáčatá	Pravdivosť údaju
nadváhy, obezity	2,9-krát nižšia		1,5-krát nižšia	
fyzickej aktivity	2-krát nižšia		2-krát vyššia	
sledovania televízora, počítač, videohry	1,5-krát vyššia		2,9-krát menšia	

Správne odpovede v tabuľke:

Pravdepodobnosť	Nočné sovy	Pravdivosť údaju	Ranné vtáčatá	Pravdivosť údaju
nadváhy, obezity	2,9-krát nižšia	Nie	1,5-krát nižšia	Áno
fyzickej aktivity	2-krát nižšia	Áno	3-krát vyššia	Nie
sledovania televízora, počítač, videohry	1,5-krát vyššia	Nie	2,9-krát nižšia	Áno

Úloha č. 2

Nájdí v texte všetky odlišné a spoločné znaky nočných sov a ranných vtáčat a zapíš ich do diagramu:

Úloha č. 3

Zisti na internete, čo sa ukrýva pod skratkou BMI (Body Mass Index) a ako sa vypočíta.

Potom doplň nasledujúce tvrdenia.

- Pod skratkou BMI sa v slovenčine skrýva pojem .....
- BMI slúži na meranie .....
- BMI sa vypočíta podľa vzorca .....

Správne odpovede:

- a) index telesnej hmotnosti   b) obezity   c) BMI hodnota = hmotnosť v kg : (výška v m)²

Úloha č. 4

Zakrúžkuj správne tvrdenie.

- Výsledkom výpočtu BMI je
  - údaj v percentách,
  - číslo,
  - údaj v kilogramoch,
  - údaj v metroch.
- Človek s hodnotou BMI väčšou ako 25 a menšou ako 30
  - je obézny,
  - má podváhu,
  - má nadváhu,
  - má normálnu hmotnosť.
- Mám hmotnosť 53 kg a výšku 160 cm. Moje BMI je približne
  - 20,7
  - 18,3
  - 21,9
  - 35,8.

Správne odpovede: 1b), 2c), 3a)

IV. Žiaci vyplnia tretí stĺpec tabuľky

Záver vyučovacej hodiny: Po spoločnej diskusii usmerňovanej učiteľom o získaných nových poznatkoch (konfrontácia s tretím stĺpcom tabuľky) si žiaci urobia k danej téme poznámky.

C. Ukážka testu na čítanie s porozumením (v kombinácii s matematickou a prírodovednou gramotnosťou)

TEST 2 z matematiky – SŠ (s využitím digitálnej podoby testu)

Ročník: prvý gymnázia/kvinta

Čas: 40 minút

Vypracovala: Mgr. Jana Hornychová, Gymnázium, Hubeného, Bratislava

Prečítajte si pozorne text, preštudujte si priloženú mapu. Po prečítaní odpovedajte na otázky za textom. Odpovede vyznačte krížikom do priloženého odpovedového hárku. Pozor! Správna je vždy len jedna odpoveď. Váš čas je 45 minút.

Oravský cyklomaratón

9. 6. 2012 začína V. Oravský cyklomaratón

Mapu celej trate nájdete na

<http://maps.google.sk/maps/ms?hl=sk&ie=UTF8&msa=0&msid=101500521750612723349.0004874499d9f50f7b2f6&t=h&z=12&mid=1333961664>

Krátka trať ide z Dolného Kubína na Srňacie, potom po hrebeni do Malatinej, kde bude prvé občerstvenie. Pokračuje sa na Borové a inou cestou sa vrátia cyklisti do Malatinej. Prejdú cez amfiteáter, kde ich hudbou podporia obyvatelia Malatinej, pokračujú k druhému občerstveniu (je na tom istom mieste ako prvé). Cez lúky prejdú do Pucova (tretie občerstvenie), odkiaľ prejdú k sv. Vendelínovi a cez Medzihradné sa vrátia do Kubína, kde pri Penzióne Koliba bude cieľ.

Súťažiaci na dlhej trati prejdú dva okruhy krátkej trate. V Medzihradnom (tu bude pre účastníkov dlhej trate štvrté občerstvenie) sa nepôjde do cieľa, ale odbočia vľavo a druhýkrát si prejdú krátku trať.

Trať „do pohody“ dlhá 25 km je určená najmä pre začínajúcich cyklistov a pre tých, ktorým sa zatiaľ nepodarilo získať potrebnú kondíciu a netrúfajú si na krátku trať, resp. dlhú trať, alebo jednoducho pre tých, ktorí si chcú zajazdiť Oravský cyklomaratón „do pohody“. Cyklisti sa po prvom občerstvení nad Malatinou presmerujú priamo do Pucova (nepôjdu na Veľké Borové), nad Pucovom vynechajú aj časť trate k vysielacu (odbočia vľavo) a po ceste

sa spustia priamo do centra Pucova (tu ich čaká druhé občerstvenie). Pokračujú vľavo k sv. Vendelínovi a po krátkej trati do cieľa. Na obrázku je výškový profil krátkej trate. Dlhá trať sa ide dvakrát.

Najnižšie položené miesto je vo výške 474 m. n. m, naopak najvyšší bod, ktorý dosiahne pretekár na krátkej trati (na dlhej samozrejme 2x), má nadmorskú výšku 1050 m.n.m. Pokiaľ prejde pretekár celú krátku trať jeho prevýšenie bude 1348 m. Na dlhej trati bude jeho celkové prevýšenie 2682 m. Na trati vás čakajú krásne výhľady po krásnej Oravskej krajine. Tak si to príd'te užít!

1. **Otvorte** si stránku <http://www.cykloklubdk.sk/>. **Zistite**, či cena štartovného od 6. 5. 2012 bude
A. trikrát vyššia ako 5. 5. 2012.
B. dvakrát vyššia ako 5. 5. 2012.
C. rovnaká ako 5. 5. 2012.
D. o päťdesiat percent vyššia ako 5. 5. 2012.
2. Kliknutím na mapu trate **určte** dĺžku krátkej trate cyklomaratónu Orava (načítanie mapy chvíľu trvá, buďte trpezliví).
A. 25,000 km   B. 80,000 km   C. 42,250 km   D. 42,195 km
3. Ktoré z nasledujúcich tvrdení o krátkej trati je pravdivé?
A. Štart má menšiu nadmorskú výšku ako cieľ.
B. Štart má väčšiu nadmorskú výšku ako cieľ.
C. Štart aj cieľ majú rovnakú nadmorskú výšku.
D. Nadmorská výška štartu je pod hladinou mora.
4. **Nájdite** odkaz na <http://www.cykloklubdk.sk/>, pomocou ktorého zistíte profil „trate do pohody“. Na jeho základe **doplňte** vetu:
Najvyššie položený bod sa nachádza približne (napíšte najbližší celý kilometer) na ..... kilometri „trate do pohody“.

5. Výškový rozdiel medzi najvyššie a najnižšie položeným bodom na trati je
 A. 576 m. n. m.   B. 1348 m. n. m.   C. 820 m. n. m.   D. 1632 m. n. m.
6. **Vyberte** správne tvrdenie. Svoje tvrdenie zdôvodnite jednou vetou.
 A. Najväčšie klesanie na krátkej trati je na 30 – 32 km.
 B. Najväčšie klesanie na krátkej trati je na 38 – 40 km.
 C. Najväčšie klesanie na krátkej trati je na 18 – 20 km.
 D. Najväčšie klesanie na krátkej trati je na 24 – 26 km.
7. **Vyberte** správne tvrdenie. Ktorá z uvedených obcí **nie je** spoluorganizátorom V. Oravského cyklomaratónu? **Pomôžte si** úvodnou stránkou oravského cyklomaratónu <http://www.cykloklubdk.sk/>.
 A. Obec Medzihradné   B. Obec Pucov   C. Obec Veľké Borové   D. Obec Malatiná
8. **Doplňte** do tabuľky cenu ubytovania pre *dvoch* účastníkov V. Oravského cyklomaratónu. Ubytovanie **hľadajte** na <http://www.cykloklubdk.sk/>. Do odpovedového hárku **napište názov** najlacnejšieho ubytovacieho zariadenia.

	Cena pre dve osoby za noc
Penzion Koliba	
Hotel Park***	
Penzión Kuzmínovo	
Hotel Orava	
Tília kemp Gäcel'	

Zoznam bibliografických odkazov:

HÚSKOVÁ, A., 2012. *Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v základnej a strednej škole*. Bratislava : MPC 2012, 64 s. ISBN 978-80-8052-416-6

HÚSKOVÁ, A., HLUŠÍKOVÁ, A., 2013. *Integrácia čitateľskej gramotnosti do výučby na strednej škole*. Bratislava : MPC 2013, 62 s. ISBN 978-80-8052-549-1

HELDOVÁ, D., KAŠIAROVÁ, N., TOMENGOVÁ, A., 2011. *Metakognitívne stratégie rozvíjajúce procesy učenia sa žiakov*. Bratislava : MPC 2011, 60 s. ISBN 978-80-8052-372-5

HELDOVÁ, D., KOVÁČOVÁ, J., GALÁDOVÁ, A., 2013. *Výsledky štúdie OECD PISA 2009. Zaoštréné na čitateľskú gramotnosť. Tematická správa*. Bratislava : NÚCEM 2013, 66 s. ISBN: 978-80-89630-08-6

KORŠŇÁKOVÁ, P. et al., 2010. *Národná správa OECD PISA Sk 2009*. Bratislava: Núcem, 2010. Dostupné na internete:

<http://www.nucem.sk/documents//27/medzinarodne_merania/pisa/publikacie_a_diseminacia/1_narodne_spravy/N%C3%A1rodn%C3%A1_spr%C3%A1va_PISA_2009.pdf>

Prvé výsledky medzinárodného výskumu 15-ročných žiakov z pohľadu Slovenska. 2012.

Dostupné na internete:

http://www.nucem.sk/documents//27/medzinarodne_merania/pisa/publikacie_a_diseminacia/4_ine/PISA_2012.pdf

PISA 2012. Zverejnenie prvých výsledkov. 3. 12. 2013. Dostupné na internete:

http://www.nucem.sk/documents//27/medzinarodne_merania/pisa/publikacie_a_diseminacia/4_ine/PISA_2012_prezentacia.pdf

HUMAJOVÁ, Z., KLAČANSKÁ Z., 2007. *Zabudnuté čítanie. Čitateľská gramotnosť v školách*. Bratislava : Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2007, 57 s. Dostupné na internete:

<http://www.noveskolstvo.sk/upload/pdf/KI_Citateľska_gramotnost_publicacia.pdf>

Uverejnené v Učiteľských novinách č. 54/2014, s. 4, upravené.

PRINCÍPY A SKÚSENOSTI METODICKO-PEDAGOGICKÉHO CENTRA V BRATISLAVE PRI PRÍPRAVE UČITEĽOV V OBLASTI ČÍTANIA S POROZUMENÍM

**RNDr. Mária Nogová, PhD, PaedDr. Darina Bačová, Mgr. Eva Líšková,
PaedDr. Mária Onušková**

Regionálne pracovisko, MPC Bratislava

Ku koncu kalendárneho roka 2013 sa v médiách často diskutovalo o výsledkoch vzdelávania slovenských žiakov v medzinárodnom meraní PISA, ktoré zverejnil NÚCEM. Čo spôsobilo, že sme klesli v rebríčku medzi krajinami, ktoré sa merania zúčastnili? Sú naše vzdelávania pre učiteľov prínosom?

V nasledujúcom článku chceme uviesť niekoľko princípov, ktorými sa riadime v RP MPC Bratislava pri vzdelávaní, ako vnímame čitateľskú gramotnosť, čo považujeme za dôležité, aké sú výsledky našich vzdelávaní. V článku chceme predstaviť práce učiteľov, to je pre nás cieľ, ich výkony sú pre nás spätnou väzbou na to, do akej miery dokážu využiť skúsenosti z našich vzdelávaní v praxi.

Princíp č.1: Čitateľská gramotnosť nielen ako cieľ, ale ako prostriedok uľahčujúci vzdelávanie žiakov

Princíp č. 2: Čitateľská gramotnosť ako základ funkčnej gramotnosti, ktorá vychádza z každodenného života

Princíp č. 3: Kontinuálnosť rozvíjania čitateľskej gramotnosti od pregramotnosti (vynárajúca sa gramotnosť) k bázovej a následne funkčnej gramotnosti.

Princíp č. 4: Komplexný prístup k žiakom a k cieľom vzdelávania. To znamená nerozlišujeme vo vzdelávaní hranice medzi rozvíjaním jednotlivých kompetencií v rôznych predmetoch, čo umožňuje vzdelávať v danej oblasti celé školské kolektívy. Aby dokázali učitelia implementovať poznatky z našich vzdelávaní vo svojej praxi, potrebujú mať kvalitnú prípravu, dostatok materiálu, inšpirácie, dostatok času na to, aby mohli takto realizovať vzdelávanie.

Princíp č. 1: Čitateľská gramotnosť nielen ako cieľ, ale ako prostriedok uľahčujúci vzdelávanie žiakov.

Naša otázka je: Ako budete čítať tento článok?

Určite s nejakým cieľom, veď chcete o tom vedieť niečo viac. Chcete si svoje názory potvrdiť alebo vyvrátiť, možno hneď uvažujete nad tým, ako ho skritizovať. Možno zistíte, že niečo bude pre vás nové, obohatí vás to, o niektorých častiach článku si poviete, že to nie je podstatné, niektoré časti budete konfrontovať s inými údajmi, z iných zdrojov. Niektoré názory si podčiarknete, k niektorým dáte otáznik, že sa o tom chcete dozvedieť viac, k niektorým dáte výkričník, ktorý znamená, že s uvedenou informáciou alebo konštatovaním nesúhlasíte. O mnohých informáciách si poviete, toto už poznám, toto je nové, o tomto sa chcem dozvedieť viac. A ak uskutočňujete vyššie opísané činnosti, tak využívate čitateľské stratégie. Napríklad teraz by ste použili čitateľskú stratégiu KWL - čo o téme už viem (what you know) , čo sa chcem dozvedieť (what you want to know), čo som sa naučil (what you learned). To znamená, aj pri čítaní tohto článku využívate stratégie, ktoré rozvíjajú čitateľskú gramotnosť, ktorá podľa PISA „*je porozumenie a používanie písaných textov, uvažovanie o nich a zaangažovanosť do čítania za účelom dosahovania osobných cieľov, rozvíjania vlastných vedomostí a schopností a podieľania sa na živote spoločnosti.*“

Tak prečo máme problémy, keď čitateľské stratégie používame pri každodennom čítaní? Uvedomujeme si, že ich používame?

V nasledujúcej časti uvidíme analýzu ďalších princípov, ktorými sa riadime pri vzdelávaní učiteľov. Zameriavame sa v nich na rozšírenie profesijných kompetencií

usmerňovať vyučovací proces tak, aby sme rozvíjali čitateľskú gramotnosť v kombinácii s inými funkčnými gramotnosťami.

Princíp č. 2: Čitateľská gramotnosť ako základ funkčnej gramotnosti, ktorá vychádza z každodenného života.

Rozvíjanie gramotnosti žiakov nie je len abstraktný pojem, je prítomné každý deň v škole, len je potrebné využívať podnety, ktoré ponúka život v triede alebo v škole. V poznaní bežného života triedy a školy sa nachádzajú inšpirácie, ktoré môžu učiteľovi pomôcť prekonať stereotyp vo svojej práci. Dôležité je všimnúť si žiakov, všimnúť si ich prejavy, komunikáciu, činnosti.

Na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti je akreditovaných niekoľko vzdelávacích programov. Ich absolventi majú zručnosti tvoriť texty, úlohy, testy na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti a dokážu podporovať žiakov v tom, aby čítali text s porozumením.

Princíp č. 3: Kontinuálnosť rozvíjania čitateľskej gramotnosti od pregramotnosti (vynárajúca sa gramotnosť) k bázevej a následne funkčnej gramotnosti.

V ponuke vzdelávania máme programy, ktoré na seba nadväzujú od primárneho po vyššie sekundárne vzdelávanie. Aby sme naučili žiakov vnímať a hodnotiť informácie, začíname s predčitateľskou gramotnosťou.

Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti v kombinácii s inými funkčnými gramotnosťami v primárnom vzdelávaní je charakteristické prelínaním obsahov učenia z rôznych oblastí, ale dôraz na osvojenie čitateľských zručností sa kladie v predmete slovenský jazyk a literatúra a jeho zložkách, ktoré tvorí čítanie a literatúra spolu so slohovou výchovou. Zvládnutie úloh tohto predmetu, techniky čítania a porozumenie čítaného textu sa považuje za základ vzdelávania na prvom stupni ZŠ. Je predpokladom splnenia cieľov vo všetkých vyučovacích predmetoch i v ďalšom vzdelávaní.

Podľa M. Lapitku (2005) na 1. stupni ZŠ získa dieťa základné kompetencie čitateľskej gramotnosti v troch etapách. Prvá etapa je získavanie čitateľských zručností. Druhou etapou je prechod k plynulému čítaniu. Treťou etapou je uvedomenie si obsahu prečítaného. Aj keď v 1. ročníku je čítanie zamerané predovšetkým na nácvik techniky čítania, prváci môžu súčasne riešiť aj úlohy, ktoré súvisia s prípravou na čítanie s porozumením. Napríklad: riešiť úlohy na tvorbu slov s rôznymi významovými odtieňmi, zamerané na stupňovanie vlastností, na tvorbu slov s opačným a s rovnakým významom, na triedenie slov podľa všeobecnosti a konkrétnosti. Využívať prvky tvorivej dramatiky, dramatizovať prečítaný text, hrať etudy na rôzne témy, viesť so svojimi spolužiakmi dialógy o vlastných skúsenostiach a zážitkoch. Žiakom prvých ročníkov sa tak uľahčuje porozumenie prečítaného textu, ktoré postupuje od

chápania zmyslu jednotlivých slov, viet, ich vzájomných vzťahov až k pochopeniu myšlienkovvej štruktúry textu. Podľa Petra Gavoru medzi postupy, ktoré vedú žiakov k lepšiemu porozumeniu textu a následne k jeho zapamätaniu, patria tri fázy práce s textom: pred čítaním, počas čítania, po prečítaní textu.

V druhom, treťom a štvrtom ročníku ZŠ sú to činnosti, ktoré bezprostredne predchádzajú čítaniu konkrétneho textu, tzv. predčítacie aktivity. Patrí k nim vysvetlenie cieľa čítania, predvídanie obsahu textu a aktivovanie doterajších vedomostí a životných skúseností žiakov. Ďalej to môžu byť otázky na predvídanie obsahu napr.: O čom bude tento text? Aká bude téma? Čo sa dozvieme? Ako ste to zistili?

V druhej fáze počas čítania a práce s textom sú to úlohy zamerané napr: na spájanie obrázkov s textom. K pochopeniu zmyslu prečítaného možno priviesť dieťa systematickou prácou s textom, zadávaním úloh na vyhľadávanie slov a otázok k jednotlivým krokom deja. Osvedčenou motiváciou na zlepšenie úrovne čítania s porozumením sú hlavolamy, rébusy, anagramy, ktoré sú i napriek svojej obťažnosti medzi žiakmi veľmi obľúbené. Pri práci s textom nemožno zabúdať na prácu s neznámymi slovami. Učiteľ môže žiadať vysvetlenie neznámych slov od žiakov alebo neznáme slová dá žiakom vyhľadať (práca s encyklopédiou, internetom alebo slovníkom). Žiakom poskytnite skúsenosť s iným druhom textu než je učebnica. Po prečítaní textu, schopnosť čítať s porozumením pomerne dobre odhalí zadanie prerozprávať - reprodukovat' prečítaný text alebo vypracovať dané úlohy, ktoré z textu vyplývajú, zostaviť osnovu prečítaného textu. Zaradenie dramatizácie s využitím prvkov tvorivej dramatiky, zaraďovať zatiaľ menej využívanú dramatizáciu podľa scenára (skupina žiakov dostane scenár, ktorý musí prečítať a interpretovať určenú časť deja). Určiť hlavnú myšlienku prečítaného textu, vymenovať postavy, ktoré v texte vystupovali, vyjadriť svoje pocity a zážitky z prečítaného textu, ilustrovať daný text. Najvyšším cieľom, ku ktorému vieme učiteľov, je spôsob ako viesť žiakov k metakognícii, to znamená dať možnosť aj priestor žiakom, aby sledovali a komentovali svoje vlastné učenie a myslenie. Naučiť žiakov rôzne stratégie učenia a nechať ich používať tieto stratégie. Učiť žiakov, aby kládli otázky k učivu, k spôsobom a postupom učenia, aby si všímali, ako sa najlepšie učia. Ak sa používanie stratégií stane každodennou súčasťou ich postupov učenia sa, tak sa výsledky riešenia úloh, podobných PISE, musia zlepšiť. Znova sa vráťme k prvému princípu. Čitateľská gramotnosť nielen ako cieľ, ale ako prostriedok uľahčujúci vzdelávanie žiakov. **Ako si predstavujeme rozvoj čitateľskej gramotnosti? Aby sa učebne a školy stali miestami plnými zaujímavých textov, textov súčasnej generácie, nielen literárnych textov, ale aj textov rozvíjajúcich žiakovu túžbu po bádani, objavovaní a rozvíjajúcich aj jeho zručnosť niečo tvoriť a modelovať.**

Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti zamerané na žiakov prvého stupňa základnej školy sa realizuje aj vo vzdelávacom programe Rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní. Vzdelávanie je zamerané v zmysle cieľov vzdelávacieho programu na aktualizáciu kompetencií učiteľov primárneho vzdelávania potrebných na rozvoj schopností žiakov porozumieť rôznym typom textov, vybrať a hodnotiť z textu získané informácie a využívať ich vo svojom učení. Garantka vzdelávacieho programu Nadežda Kašiarová zaradila do obsahu vzdelávania metodické postupy, prostredníctvom ktorých lektorky Eva Líšková a Darina Bačová s učiteľmi realizujú vzdelávacie aktivity zamerané na usmerňovanie edukačného procesu s cieľom rozvíjať spôsobilosti čitateľskej gramotnosti svojich žiakov. Účastníci vzdelávania si osvojujú poznatky potrebné na vytvorenie úloh pre žiakov na rozvoj spôsobilostí v práci s informačným a literárnym textom. Uplatňujú a analyzujú metódy práce s textom v príprave na vyučovanie slovenského jazyka, prírodovedy a vlastivedy. Oboznamujú sa s postupmi hodnotenia úspešnosti žiaka v čitateľskej gramotnosti v súlade s obsahom a cieľmi tematických celkov vyučovacích predmetov.

V rámci záverečnej prezentácie vzdelávacieho programu je úlohou frekventantov spracovať návrh jednej vyučovacej hodiny alebo bloku s využitím informačného textu a jednej vyučovacej hodiny alebo bloku s využitím literárneho textu. V danom návrhu absolvent vzdelávacieho programu má preukázať získané kompetencie potrebné na riadenie edukačného procesu s cieľom porozumieť rôznym typom textov, vybrať a hodnotiť z textu získané informácie a tieto následne využívať v učení. Ako príklad uvádzame záverečnú prezentáciu pani učiteľky Kútnej, ktorú upravili lektorky vzdelávacieho programu.

Literárny text

Meno a priezvisko autora pracovného listu: Mgr. Desana Kútna

Adresa školy: ZŠ Ulica P. Dobšinského 746/5, 971 01 Prievidza

Predmet: Živé čítanie (ŽIČ - predmet vytvorený v rámci školského vzdelávacieho programu s dotáciou 1 hodina týždenne v 2., 3., 4. ročníku)

Ročník: štvrtý

Téma: Čítanie s porozumením

Názov textu: Neodolateľná polievka

Učebné pomôcky: text, PL

Cieľ:

Vyhľadať určité informácie v texte Neodolateľná polievka

Vyvodzovať závery z textu Neodolateľná polievka

Interpretovať, integrovať myšlienky a informácie z textu Neodolateľná polievka

Hodnotiť obsah, jazyk a textové prvky v texte Neodolateľná polievka

Pracovný list - úlohy na rozvoj čítania s porozumením

Z hľadiska procesov rozvíjajúcich čitateľskú gramotnosť sú úlohy zamerané na: vyhľadávanie určitých informácií, vyvodzovanie záverov, na interpretovanie, integrovanie myšlienok a informácií, hodnotenie obsahu, jazyka a textových prvkov.

Typy úloh v pracovnom liste: zatvorené, poloopené a 1 otvorená úloha

Prečítaj si text a na základe textu vypracuj úlohy uvedené za ním.

Text v plnom znení

Neodolateľná polievka

Bol sychravý jesenný deň a navyše sobotné dopoludnie. Z oblohy viseli ťažké čierne mraky, vietor sa preháňal ulicami a na okná domov klopotali dažďové kvapky.

Janko sa unudene motal po kuchyni, pod chvíľou vyzeral z okna. „To bude zase zábava! Prečo práve dnes musí pršať? Všetci sú zalezení...“, rozmýšľal Janko nahlas. „Čo by som tak mohol robiť?“ „Janko, nechcel by si mi pomôcť?“, spýtala sa Janka mamička. „Vieš, teta Alenka chcela odo mňa recept na moju NEODOLATEĽNÚ POLIEVKU a ja som si myslela, že by si jej ju mohol napísať na počítači. Strýko Oliver si na nej neobyčajne pochutil. Aj tak sa dnes nedá ísť von.“ No nie je to práve najlepší nápad sedieť pred počítačom a písať nejaký nudný recept, ale čo sa dá robiť v tomto sychravom počasí?! Tak prečo teda nie? Janko si sadol k počítaču a začal písať:

NEODOLATEĽNÁ POLIEVKA

Na polievku si pripravíme: parfiol, pór, paleráb, pibuľku, planinku, paslo, pazuľku a paradajky. Pripravenú pibuľku pokrájame, pomaličky posmažíme na pasle a pridáme planinku. Potom pridáme parfiol, pomaly povaríme a pridáme pokrájaný paleráb. Posolíme, podlejeme vodou a povaríme. Pomiešame, pridáme pór, paradajky a pazuľku. Povaríme približne pätnásť minút, potom pridáme prst' púky a pokorenime. Povarenú peleninu prepasírujeme a polievka je pripravená. Pripravenú polievku podávame s pečivom.

Dobrá chuť!

Keď teta Alenka dostala dlho očakávaný recept, začudovane krútila hlavou: „Pravdepodobne to bude napísané v nejakom šifrovanom jazyku! Ja tomu vôbec nerozumiem!“

A čo vy, milí kamaráti? Vy rozumiete?

(upravené)

(zdroj textu: <http://www.zborovna.sk>)

Zadania úloh:

1. Vymenuj štyri postavy príbehu.

Odpoveď: mamička, Janko, teta, strýko

2. Kto je hlavným hrdinom príbehu?

Odpoveď: *Janko*

3. Dokonči vetu: *Z oblohy viseli ťažké.....*

Odpoveď: *Z oblohy viseli ťažké čierne mraky, vietor sa preháňal ulicami a na okná príbytkov klopotali dažďové kvapky.*

4. Kto si pýtal od mamičky recept na Neodolateľnú polievku?

Odpoveď: *teta Alenka*

5. Komu chcela navariť polievku tetu Alenka?

Odpoveď: *Strýkovi Oliverovi .*

6. Vypíš z textu jednu celú vetu, ktorá dokazuje, že strýko Oliver už jedol neodolateľnú polievku.

Odpoveď *Strýko Oliver si na nej neobyčajne pochutil.*

7. Vysvetli, prečo tetu Alenka receptu nerozumela?

Odpoveď: *Lebo Janko poplietol názvy v recepte, vymenil písmeno v niektorých slovách, na ich začiatok napísal p.*

8. Z textu vyplýva, že do mamičkinho receptu patria tieto druhy zeleniny:

- a) *Karfiol, pór, kaleráb, mrkva, fazuľka, paradajky*
- b) *Karfiol, pór, kaleráb, cibuľka, fazuľka, petržlen*
- c) *Karfiol, pór, kaleráb, cibuľka, fazuľka, paradajky*
- d) *Karfiol, pór, cesnak, cibuľka, fazuľka, paradajky*

Odpoveď: *c*

9. Vysvetli slovo - prepaširovať.

Odpoveď: *pretlačiť cez sitko, roztláčiť zeleninu*

10. Označ číslami podľa časovej následnosti postup prípravy neodolateľnej polievky.

(pracuj s textom)

Poradie viet

- a) podávame s pečivom..... _
- b) pridáme pokrájaný kaleráb..... _
- c) posolíme, podlejeme vodou..... _
- d) pokrájame cibuľku..... _
- e) pridáme paradajky a fazuľku..... _

Odpoveď: *a5, b2, c3, d1, e4.*

11. Vypíš z textu dva druhy zeleniny, ktoré autor pomenoval správne.

Odpoveď: *pór, paradajky*

12. Chutila by ti neodolateľná polievka? Vyjadrí svoj názor a odôvodni, prečo si to myslíš.

Odpoveď: v súvislosti s názormi žiakov, učiteľ hodnotí vyjadrovacie a argumentačné schopnosti žiakov

V rámci testovania PIRLS dosiahli naši žiaci slabšie výsledky pri čítaní máp, diagramov a grafov. Nasledujúca ukážka je námetom ako môžeme viesť žiakov primárneho vzdelávania k porozumeniu nesúvislých informačných textov.

Informačný text

Meno a priezvisko autora pracovného listu: Mgr. Desana Kútna

Adresa školy: ZŠ Ulica P. Dobšinského 746/5, 971 01 Prievidza

Predmet: Živé čítanie (ŽIČ - predmet vytvorený v rámci školského vzdelávacieho programu s dotáciou 1 hodina týždenne v 2., 3., 4. ročníku)

Ročník: štvrtý

Téma: Čítanie s porozumením

Organizačná forma: vyučovacia hodina, práca v dvojiciach, práca v skupinách

Názov textu: Čo čítajú tretiaci, štvrtáci?

Učebné pomôcky: text, PL

Cieľ:

Vyhľadať určité informácie v texte Čo čítajú tretiaci a štvrtáci?

Vyvodzovať závery z textu Čo čítajú tretiaci a štvrtáci?

Interpretovať, integrovať myšlienky a informácie z textu Čo čítajú tretiaci a štvrtáci?

Hodnotiť obsah, jazyk a textové prvky v texte Čo čítajú tretiaci a štvrtáci?

Pracovný list - úlohy na rozvoj čítania s porozumením v kombinácii s matematickou gramotnosťou

Z hľadiska procesov rozvíjajúcich čitateľskú gramotnosť sú úlohy zamerané na: vyhľadávanie určitých informácií, vyvodzovanie záverov, na interpretovanie, integrovanie myšlienok a informácií, hodnotenie obsahu, jazyka a textových prvkov.

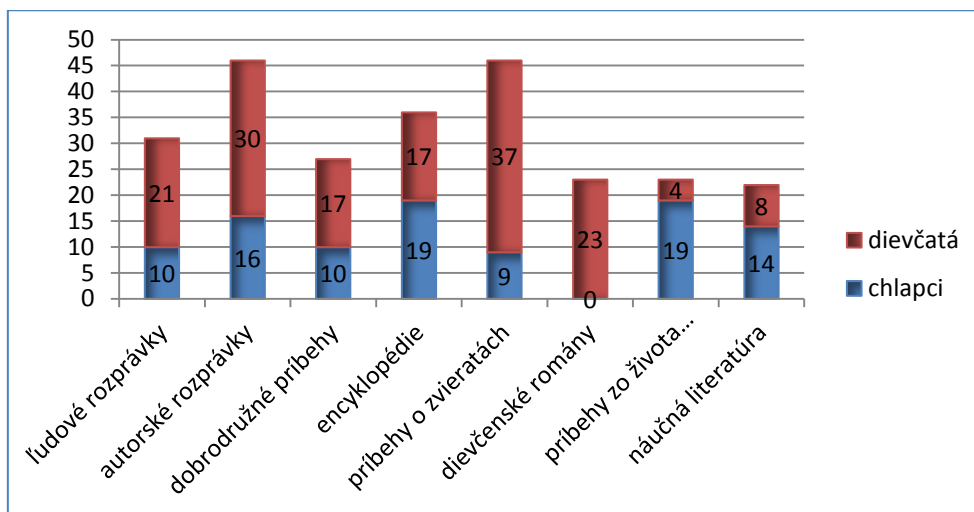
Typy úloh v pracovnom liste: zatvorené, poloopené a 1 otvorená úloha

Prečítaj si text a na základe textu vypracuj úlohy uvedené za ním.

Text

Čo čítajú tretiaci, štvrtáci?

V triede sa uskutočnila anketa s cieľom zistiť, čo čítajú žiaci tretieho a štvrtého ročníka základnej školy. Na otázky z ankety odpovedalo 46 detí. Pani učiteľka vyhodnotila anketu a jej výsledky spracovala do grafu. Graf vyjadruje záujem chlapcov a dievčat o určitý druh literatúry.

Úlohy k informačnému textu

1. Komu bola určená anketa?

Odpoveď: žiakom tretieho a štvrtého ročníka základnej školy

2. Čo označuje v grafe modrá a čo červená farba?

Odpoveď: modrá – záujem chlapcov o určitý druh literatúry, červená – záujem dievčat o určitý druh literatúry

3. Označ správnu odpoveď. Anketa sa zameriavala na :

- a) ľudové rozprávky, autorské rozprávky , príbehy zo života chlapcov.
- b) ľudové rozprávky, autorské rozprávky , príbehy zo života dievčat.
- c) zvieracie rozprávky, autorské rozprávky , príbehy zo života dievčat
- d) ľudové rozprávky, zvieracie rozprávky , príbehy zo života dievčat

Odpoveď: a)

4. Vypíš z grafu, koľko chlapcov prejavilo záujem o dobrodružné príbehy?

Odpoveď: 10

5. Doplň číslo vo vete: O autorské rozprávky prejavilo záujem o ....dievčat viac ako chlapcov.

Odpoveď: 14

6. Ktorý druh kníh podľa výsledkov ankety deti najviac zaujíma? Uveď dva druhy.

Odpoveď: autorské rozprávky a príbehy o zvieratách

7. Vytvor otázku, na ktorú nájdeš odpoveď po prečítaní grafu.

Odpoveď: V otázke sa žiak musí pýtať na informácie uvedené v grafe.

8. Kto urobil anketu o knihách, ktoré čítajú žiaci tretieho a štvrtého ročníka základnej školy?

Odpoveď: pani. učiteľka

9. Koľko žiakov prejavilo záujem o čítanie dobrodružných príbehov?

Odpoveď: 27

10. Vyslov svoj názor na význam ankety pre žiakov tretieho a štvrtého ročníka. Svoj názor odôvodni.

Odpoveď: v súvislosti s názormi žiakov, učiteľ hodnotí vyjadrovacie a argumentačné schopnosti žiakov

Poznámka pre učiteľa: Úlohy číslo 7 a 10 sú podnetom na diskusiu žiakov.

Cieľom aktualizácie vzdelávania autorky Evy Sihelskej pod názvom Ako vytvoriť texty a úlohy na rozvoj čitateľskej gramotnosti žiakov 1. stupňa ZŠ, je rozšíriť odborné a pedagogické vedomosti a zručnosti v oblasti čitateľskej gramotnosti, posilňovať profesijné kompetencie pre implementáciu čitateľskej gramotnosti do edukačného procesu.

Účastníci vzdelávacieho programu v rámci hodín určených na vypracovanie dištančných úloh vyberajú východiskový text na tvorbu úloh, ktoré zahŕňajú štyri procesy porozumenia textu. Daný text má spĺňať požadované kritériá, dôležitá je primeranosť veku a záujmu žiakov, pre ktorých je text určený. Ideálna je prepojenosť textov s praktickým životom. Výber textov pre žiakov primárneho vzdelávania má svoje špecifiká, preto sme sa pri príprave frekventantov zamerali aj na získavanie zručností a spôsobilostí v oblasti úpravy textu tak, aby spĺňal požadované kritériá v súvislosti s cieľom vyučovacej hodiny alebo vyučovacieho bloku a obsahom učiva, vyplývajúcim zo školského, resp. Štátneho vzdelávacieho programu.

Po teoretickej príprave na tvorbu úloh zameranej na procesy porozumenia textu, typy úloh a ich následnú prezentáciu a analýzu v spolupráci s lektorkami Evou Líškovou a Darinou Bačovou nasleduje vytvorenie úloh účastníkmi vzdelávacieho programu. Učitelia zvyčajne začínajú úlohami na prvý proces porozumenia textu. Postupne sa dostávajú k tvorbe úloh, vyžadujúcich od žiakov pri ich riešení použitie vyšších myšlienkových operácií. Ako ukážku uvádzame niekoľko úloh k textu Jedálny lístok, ktoré vytvorila p. učiteľka Slobodová a použila ich v pracovnom liste pri práci so žiakmi 1. ročníka ZŠ.

Informačný text

Meno a priezvisko autorky úloh: Mgr. Viera Slobodová

Adresa školy: Spojená škola sv. F. Assiského, Kláštorné nám. 1, 901 01 Malacky

Predmet: Prírodoveda

Ročník: prvý

Téma: Denný poriadok žiaka

Organizačná forma: vyučovacia hodina, skupinová práca

Názov textu: Jedálny lístok

Cieľ:

Vyhľadať určité informácie v texte Jedálny lístok

Vyvodzovať závery z textu Jedálny lístok

Interpretovať, integrovať myšlienky a informácie z textu Jedálny lístok

Hodnotiť obsah, jazyk a textové prvky v texte Jedálny lístok

Učebné pomôcky: , pracovný list, text Jedálny lístok

Text

Jedálny lístok

Pondelok 27. 5.	Polievka írsky Zemiaky na kyslo Párok varený 1 Chlieb Malinovka
Utorok 28. 5.	Polievka cibuľová Kuracie na šampiňónoch Dusená ryža Malinovka
Streda 29. 5.	Polievka rajčiaková Mletý rezeň Zemiaková kaša Šalát kapustový Čaj
Štvrtok 30. 5.	Polievka zeleninová Hovädzie po bratislavsky Tarhoňa dusená Malinovka
Piatok 31. 5.	Polievka cicerová + zelenina Dukátové buchtičky s vanilkovým krémom Mlieko Ovocie

Úlohy k informačnému textu:

1. Ktorý deň v týždni sa budú podávať dukátové buchtičky?
2. Uveď názov polievky, ktorú budú podávať na obed vo štvrtok?
3. Spočítaj, koľkokrát za týždeň sa bude podávať k jedlu na pitie malinovka?
4. Ktorý deň v týždni sa bude podávať múčne jedlo?
5. Uveď názov dňa, kedy ponúka jedálny lístok cestovinu?

Následne frekventanti zostavia test z vyučovacieho predmetu podľa vlastného výberu obsahujúci šesť až desať úloh. Test pilotujú so svojimi žiakmi, vyhodnotia ho a interpretujú výsledky spracované v tabuľke. Na základe zistení realizujú korektúru a v rámci záverečnej prezentácie daného vzdelávacieho programu spracujú metodický postup na zlepšenie úrovne čitateľskej gramotnosti v testovanej triede. Uvádzame ukážku zo záverečnej prezentácie p. učiteľky Krajčovičovej zo Základnej školy v Limbachu.

Návrh metodiky na zlepšenie čitateľskej gramotnosti v druhom ročníku

Pre zlepšenie čitateľskej gramotnosti žiakov mojej triedy uplatním:

Metódy práce s textom podľa princípov metakognície - členenia práce s textom na tri etapy (P. Gavora) : pred čítaním textu, v priebehu čítania textu, po prečítaní textu.

Metakognitívne schopnosti v práci s textom umožňujú žiakovi poznávať a sledovať nielen obsah textu, ale aj svoje porozumenie daného textu. Systematickým postupom, ktorý je vhodným rámcom na plánovanie vyučovacej hodiny a súčasne aplikáciou princípov metakognície, je členenie práce s textom na tri etapy. Na rozvoj metakognície v čítaní s porozumením je vhodná aj stratégia učenia EUR. Podstatou konkrétnych metód je porovnávanie poznania pred čítaním a po prečítaní textu.

Metódy, ktoré používam s mojimi žiakmi : K – W – L , Postup 3 – 2 – 1, Prezeraj – pýtaj sa – prečítaj – odpovedz – zopakuj, Riadené (štruktúrované) čítanie, Text s pomiešanými vetami.

Na rozvoj metakognície využijem nasledujúce postupy učenia: (Turek, Ako sa naučiť učiť, 2003)

- Dať možnosť žiakom, aby monitorovali a komentovali svoje vlastné učenie a myslenie.
  - Naučiť žiakov rôzne stratégie učenia a nechať ich používať tieto stratégie.
  - Žiadať od žiakov, aby predpovedali možný obsah nového učiva a svoje predikcie po preštudovaní textu konfrontovali.
  - Dať žiakom možnosť, aby určovali, ktoré aktuálne vedomosti a zručnosti súvisia s novým učivom.
  - Žiadať od žiakov, aby kládli otázky k učivu, k spôsobom a postupom učenia.
  - Pomôcť žiakom identifikovať situácie pri učení, kedy majú požiadať o pomoc v učení.
- Uvedené postupy učenia sa vyžadujú sebamonitorovanie, snahu a pokusy riešiť úlohy samostatne.

Princíp č. 4: Komplexný prístup k žiakom a k cieľom vzdelávania. To znamená, nerozlišujeme vo vzdelávaní hranice medzi rozvíjaním jednotlivých kompetencií v rôznych predmetoch.

Zdôrazňujeme interpretáciu myšlienok obsiahnutých v texte, uvažovanie o prečítanom a hodnotenie textov. Podporujeme tým deti v tvorivom premýšľaní a vyjadrovaní ich vlastných názorov, čo sú zručnosti, ktoré majú v bežnom živote nesporný význam. V reálnom živote sa však často stretávame s informáciami a textami, ktoré majú charakter grafov, tabuliek a formulárov.

Preto rozvíjanie čitateľskej gramotnosti sa nachádza v rôznych akreditovaných programoch. Stratégie vzdelávania učiteľov v našich programoch sme zamerali na aktívne učenie a prežívanie, takže učelia sa učia stratégie, ktorými rozvíjame schopnosti získavať informácie, napríklad pochopiť hlavnú tému, autorov zámer v texte o známom námete alebo odhaliť hlavnú myšlienku textu, porozumieť vzťahom a vytvoriť alebo aplikovať jednoduché kategórie. Vysvetliť význam určitej časti textu v prípade, keď informácia nie je nápadná a vyžadujú sa jednoduchšie závery, integrovať niekoľko častí pre odhalenie hlavnej myšlienky, porozumieť vzťahom, vysvetliť význam slova, frázy, porovnať a dať do protikladu alebo triediť a brať pri tom do úvahy viaceré kritériá, sústrediť sa na protichodné informácie, **interpretovať informácie, uvažovať o nich a hodnotiť ich**, urobiť jednoduché spojenia medzi informáciami v texte a bežnými, každodennými vedomosťami urobiť porovnanie alebo spojenie medzi textom a širšími vedomosťami alebo vysvetliť časť textu s využitím osobnej skúsenosti alebo postojov.

Kriticky zhodnotiť alebo vysloviť hypotézu. Sústrediť sa na pojmy, ktoré sú v protiklade k očakávaniam. Dokonale porozumieť dlhému (a) alebo zložitému textu.

A všetky tieto kompetencie môžeme rozvíjať vo všetkých učebných predmetoch. Preto rozvíjanie čitateľskej gramotnosti sa deje vo vzdelávacích predmetoch zameraných aj na matematiku, informatiku, geografiu, dejepis, chémiu. Čítanie textu s porozumením nie je potrebné len v predmete slovenský jazyk a literatúra. Nevníma sa len ako porozumenie literárneho textu, ale zahŕňa širšiu nadpredmetovú kompetenciu žiaka porozumieť rôznym druhom textov v procesoch čítania. Dôsledné porozumenie textu má vplyv na skvalitnenie vlastného učenia sa žiaka a dosahovanie lepších študijných výsledkov.

Ako inšpiráciu uvádzame pracovný list obsahujúci úlohy vyplývajúce z textu Titanic, ktorý bol vytvorený v rámci kontinuálneho vzdelávania p. učiteľky Plhákovej z Nových Zámkov v spolupráci s lektorkou. Učiteľ ho môže využiť napríklad ako motivačný text na hodine etickej výchovy.

Pracovný list

Na základe textu Titanic vyrieš úlohy v pracovnom liste.

Titanic – Potopenie Titanicu

V apríli 1912 sa britský **luxusný** parník Titanic vydal na svoju panenskú cestu na výlet cez Atlantický oceán. Bola to najväčšia loď na svete. Mala oceľový trup a jej stavitelia ju pokladali za nepotopiteľnú. Avšak 14. apríla 1912, krátko pred polnocou, obrovská loď narazila do ľadovca. Cez diery v trupe sa voda vovalila do lode a za niekoľko hodín sa Titanic potopil. Utopilo sa viac ako 1 500 ľudí z celkového počtu 2 227 cestujúcich a členov posádky. Spôsobil to nedostatok záchranných člnov. Keď Titanic klesol do hĺbky 4 kilometre na dno oceánu, prelomil sa na dve časti.

Našiel sa Titanic

Na dne ležal sedemdesiattri rokov. Mnoho ľudí sa usilovalo loď nájsť, ale v boji so zradnou hlbokou vodou a úplnou tmou zlyhali. Až po 73 rokoch skupina amerických a francúzskych oceánografov zazrela zvyšok lode pomocou podmorských kamier. Nasledujúci rok sa vedúci amerického tímu Robert Ballard vrátil, aby preskúmal vrak lode. S dvomi ďalšími vedcami podnikli dva a pol hodinový zostup na morské dno v ponorke Alvin (možno v nej skúmať oceán až v hĺbke približne 4 kilometre). Pomocou robota Jason Jr. (ponorka bez ľudskej posádky) nasnímali sériu neuveriteľných fotografií zvyškov obrovskej lode.

Titanic na dne oceánu

Titanic klesol na dno do hĺbky 3 798 m. Je to o 3 707 m väčšia hĺbka, ako dosiahne potápač s akvalungom (bezpečne sa môžeme v ňom ponoriť do hĺbky 91 m) a o 3 kilometre hlbšie, ako boli schopné ponoriť sa námorné ponorky. Hĺbku, v ktorej leží Titanic, si môžete predstaviť aj takto: Eiffelova veža v Paríži je vysoká 324 m. Približne dvanásť Eiffelových veží naskladaných jedna na druhú by vyplnilo vzdialenosť medzi vrakom a hladinou oceánu. Titanic bol dlhý 270 m. Mal deväť palúb a výšku ako dvojposchodová budova.

Zdroj: Kolektív autorov. 2002. Encyklopédia školáka - Planéta Zem. Bratislava: Slovart, 2002. ISBN 8071455350

1. Označ správnu odpoveď. Slovné spojenie **panenskú cestu** má v texte význam:

- A/ nevinnú cestu
- B/ prvú cestu
- C/ cestu hľadania
- D/ poslednú cestu

Správna odpoveď: B/ prvú cestu

2. V ktorom roku bol preskúmaný vrak lode?

- A/ 1985
- B/ 1986
- C/ 1987
- D/ 1978

Správna odpoveď: B/ 1986

3. Z textu vyplýva, že v akvalungu možno bezpečne skúmať oceán do hĺbky:
 A/ viac ako 95 m, menej ako 100 m.
 B/ menej ako 90 m, viac ako 80 m.
 C/ menej ako 100 m, viac ako 95 m.
 D/ viac ako 90 m, menej ako 95 m.
 Správna odpoveď: D/ viac ako 90 m, menej ako 95 m
4. Z textu nevyplýva, že:
 A/ zostup vedcov na dno oceánu trval 2 h. 50 min.
 B/ na palube lode Titanic sa nachádzalo 2227 osôb.
 C/ utopilo sa viac ako 1500 ľudí z celkového počtu.
 D/ parník Titanic sa vydal na cestu v apríli 1912.
 Správna odpoveď: A/ zostup vedcov na dno oceánu trval 2 h. 50 min.
5. Doplňte číselný údaj do vety:
 Titanic klesol na dno oceánu do hĺbky ..... metrov.
 Správna odpoveď: 3 798
6. Uveď príčinu veľkého počtu utopených ľudí pri havárii Titanicu na základe textu.
 Správna odpoveď: nedostatok záchranných člnov
7. Doplň do tabuľky chýbajúce údaje.

POŽADOVANÝ ÚDAJ	DOPLNENÝ ÚDAJ
A. mesiac a rok prvej plavby Titanicu:	
B. názov oceánu, cez ktorý sa plavil Titanic:	
C. počet zachránených ľudí:	
D. mesto, kde sa nachádza Eiffelova veža:	
E. výška Eiffelovej veže:	
F. počet palúb na Titanicu:	
G. meno vedúceho amerického tímu, ktorý preskúmal vrak Titanicu:	

Správna odpoveď:

- A. apríl 1912
 B. Atlantický oceán
 C. menej ako 722
 D. Paríž
 E. 324 m
 F. 9
 G. Robert Ballard

8. Ktorý slohový postup prevláda v ukážke?.

Správna odpoveď: informačný slohový postup

9. Doplň číselný údaj do vety.

Námorné ponorky boli schopné ponoriť sa do hĺbky ..... metrov.

Správna odpoveď: 798 metrov

10. Nájdi synonymum k zvýraznenému slovu v prvej vete textu.

Správna odpoveď: prepychový, honosný, exkluzívny

Uvádzame tiež príklad postupu pri rozvíjaní čítania s porozumením na hodinách dejepisu.

Meno a priezvisko autora pracovného listu: PaedDr. Mária Onušková

Predmet: dejepis (regionálne dejiny)

Ročník: tretí SŠ

Téma: Bratislava na začiatku 20. storočia

Organizačná forma: vyučovacia hodina, práca v dvojiciach, práca v skupinách

Názov textu: Legendárna Viedenská električka

Učebné pomôcky: text, PL

Text:

Legendárna Viedenská električka /upravené/

Pre Bratislavčanov to bola Viedenská električka, pre Viedenčanov Pressburgerbahn (Bratislavská dráha). Dnes už u nás stopy po tomto spojení skoro vymizli. V pamäti starších „Prešporákov“, ale aj nadšencov koľajovej histórie má však stále svoje nezmazateľné miesto. Starí rodičia s nostalgiou spomínajú, ako chodievali do Viedne električkou na rande, na kávu, na nákupy, prechádzku, do divadla alebo na futbal.

V roku 1898 viedenský inžinier Jozef Tauber predložil návrh na prepojenie sietí električiek Viedne a Prešporoku elektrickou železnicou. Jej trasu navrhol z centra Viedne cez Schwechat, Fischamed, Petronell, Deutsch Altenburg, Hainburg cez Zemskú hranicu do Kopčian, cez obec Ligetfalu (dnešná Petržalka) po Moste Františka Jozefa do Prešporoka s konečnou stanicou na nábreží Dunaja na Námestí Korunovačného pahorka (Korunovačné námestie). Návrh bol podporovaný armádnyimi kruhmi Rakúsko-Uhorska, v prípade mobilizácie alebo vojny sa spojenie oboch miest javilo ako veľmi výhodné. Trať by umožňovala rýchlu prepravu vojenských jednotiek a materiálu.

Povolenie k výstavbe miestnej električkovej železnice Viedeň – Zemská hranica v blízkosti Hainburgu bolo vydané v roku 1911, kedy sa rakúsky úsek trate začal aj stavať. Pre uhorský úsek z Prešporoka po Zemskú hranicu vznikla 23.12.1909 v Budapešti spoločnosť Miestna elektrická železnica Prešporok – Zemská hranica. Povolenie na výstavbu bolo vydané už v roku 1909, samotné stavebné práce sa začali až v roku 1912.

Celá trať z Viedne od Veľkotržnice do Prešporoka na Námestie Korunovačného pahorka bola jednokoľajná s výhybňami, s rozchodom 1 435 mm, dlhá 71 km a delila sa na tri úseky. Prvý, mestský úsek, sa začínal pri Viedenskej Veľkotržnici a viedol do Gross Schwechatu a mal dĺžku 12,5 km. Druhý, medzimestský úsek, viedol z Gross Schwechatu do Kopčian, bol dlhý 50,5 km. Tretí, mestský úsek, sa začínal v Kopčanoch, viedol cez obec Ligetfalu po Moste

Františka Jozefa (dnes Starý most) na prešporcké Námestie Korunovačného pahorka, kde bola konečná stanica. Tento úsek mal dĺžku 6,86 km a 1,63 km. Skúšobná jazda na úseku Prešporok – Zemská hranica sa uskutočnila 8. januára 1914.

Slávnostné otvorenie trate sa konalo 1. februára 1914. Slávnostný vlak odišiel od viedenskej Veľkotržnice krátko po 10.25 hod. a v Prešporoku vlak pozdravil o 13.09 hod. a otvorili tak konečnú stanicu na Námestí Korunovačného pahorka. Do Prešporoka prišiel aj primátor Viedne a ďalších 142 oficiálnych hostí. Bola tuhá a mrazivá zima, keď sa hostia dovezli. Nadšenie v Prešporoku bolo väčšie ako vo Viedni. Spojenie oboch významných miest sa tešilo veľkej obľube obyvateľstva. Dňa 1.marca 1914 sa rozhodol nové spojenie vyskúšať aj korunný princ Karol s manželskou Zitou, ktorí pricestovali zo svojho zámku do stanice Gross Schwechat autom, tam nastúpili do vlaku inkognito ako obyčajní cestujúci. Viedenská súprava premávala 20 rokov. Definitívne sa premávka na trati skončila, keď Petržalku okupovali nacisti.

(Martinko, Peter: Legendárna Viedenská električka. In: Historická revue, roč. XXIV, č.3, rok 2013, s.15-19)

1. Metóda K-W-L

Žiaci pracujú s textom pomocou metódy KWL. Pracujú samostatne.

K (vyplní žiak pred čítaním textu)	W (vyplní žiak pred čítaním textu)	L (vyplní žiak po prečítaní textu)
Viedenská električka jazdila z Bratislavy do Viedne. Jazdila cez Petržalku. Bratislavčania chodili do Viedne na kávu.	Kedy začala električka jazdiť? Odkiaľ začala jazdiť prvýkrát? Aká dlhá bola jej trasa? Koľko ľudí ročne prepravila? Koľko stál lístok na električku? Koľko rokov električka premávala?	Návrh električkovej trate predložil inžinier Jozef Tauber. Výstavba začala v rokoch 1911 a 1912. Trať bola dlhá 71 km. Električka mala 3 úseky. Slávnostne otvorená bola 1. februára 1914 a električka vyšla z viedenskej Veľkotržnice?

Riešte úlohy uvedené v pracovnom liste na základe textu Legendárna Viedenská električka.

- Vysvetlite pojem Prešporák.
Správna odpoveď: je to historické pomenovanie Bratislavčana
Forma úlohy: otvorená so stručnou odpoveďou – doplňovacia
- Zakrúžkujte správnu odpoveď na základe textu.
Most Františka Jozefa sa v súčasnosti nazýva:
  - Most Lafranconi,
  - Most SNP,
  - Starý most,
  - Prístavný most.
 Správna odpoveď: C

Forma úlohy: zatvorená s výberom odpovede

3. Vypíšte z textu jeden názov pomenovania Petržalky.
Správna odpoveď: Ligetfal

Forma úlohy: otvorená so stručnou odpoveďou - doplňovacia

4. Napíšte číslou, koľko rokov uplynie v roku 2014 od uvedenia do prevádzky Viedenskej električky?
Správna odpoveď: 100

Forma úlohy: otvorená so stručnou odpoveďou - doplňovacia

5. Doplňte vetu: Armáda podporila stavbu Viedenskej električky kvôli:
- dobrej preprave medu a zemiakov.
  - rýchlej preprave vojakov a materiálu.
  - dobrej preprave cisára a vojakov.
  - rýchlej preprave Bratislavčanov.
- Správna odpoveď: B

Forma úlohy: zatvorená s výberom odpovede

6. Napíšte, kto cestoval električkou inkognito?
Správna odpoveď: následník trónu korunný princ Karol s manželkou Zitou

Forma úlohy: otvorená so stručnou odpoveďou - doplňovacia

Vzdelávanie v oblasti gramotnosti posúvame ďalej v zmysle prepojenia témy s inými aktuálnymi témami. Na základe záujmu pedagógov o prácu s písomnými prameňmi bol vytvorený (garantky: Mária Onušková, Darina Bačová) a bude realizovaný vzdelávací program, v ktorom bude hlavným cieľom rozšíriť a aktualizovať profesijné kompetencie pedagogických zamestnancov v oblasti rozvoja čitateľskej gramotnosti využívaním písomných prameňov. Obsahom je výber písomného prameňa a práca s ním zameraná na rozvoj čítania s porozumením s využitím čitateľských stratégií. Analýza úloh je doplnená praktickou činnosťou. Frekventanti vzdelávacieho programu v rámci 3. modulu navrhujú aktivity zamerané na prácu s písomným prameňom a rozvíjajúce zároveň čítanie s porozumením. Absolvent vzdelávacieho programu získa kompetencie rozvíjať čitateľskú gramotnosť vhodným výberom a využitím písomného prameňa, vie tvoriť metodické materiály obsahujúce tvorivé úlohy a aktivity rozvíjajúce osobnosť a kreativitu žiaka, vie aplikovať poznatky o písomných prameňoch a práci s nimi do edukačného procesu v rámci svojho aprobačného predmetu.

Na základe odporúčaní pre tvorbu vzdelávacích programov bol vytvorený vzdelávací program Prehlbovanie kompetencií učiteľov v oblasti čitateľskej gramotnosti výberom textov zameraných na osobnostný rozvoj a etické aspekty (autorky: Mária Onušková, Darina Bačová). Zameriava sa na literárny text ako východisko čitateľského zážitku s komplexnou

implementáciou prvkov etickej výchovy do edukačného procesu, literárny text je východiskom pre tvorbu úloh na rozvoj čitateľskej gramotnosti. Hlavným cieľom vzdelávacieho programu je teda rozšíriť a udržať profesijné kompetencie pedagogických zamestnancov v oblasti čitateľskej gramotnosti výberom a prácou s textami zameranými na osobnostný rozvoj a etické aspekty. Frekventanti vzdelávacieho programu sa zamerajú na prezentáciu a realizáciu ukážkových, lektorom vybraných aktivít zameraných na prácu s textom v procese učenia sa žiaka s dôrazom na etický aspekt a rozvíjajúcich čítanie s porozumením, následne analyzujú realizované aktivity, navrhnu korekcie postupov.

V názve niektorých vzdelávacích programov sa daná problematika explicitne nevyskytuje, no napriek tomu sú čitateľské stratégie prostriedkom uľahčujúcim jednotlivé aktivity. V rámci realizácie daného vzdelávacieho programu *Premena školy: Cesta od tradičného vyučovania k aktívnemu učeniu* sa žiakov - frekventanti majú možnosť získať profesijné kompetencie pre uplatnenie metód a foriem aktívneho učenia sa žiaka v rámci druhého modulu VP, ktorý je zameraný na efektívne čitateľské stratégie a ich využitie v rôznych vyučovacích predmetoch. Garantkou programu je Alena Tomengová, lektorujú ho Gogolová, Tomengová, Onušková.

V inovačnom VP *Interaktívne metódy efektívneho učenia* sa garantky a zároveň lektorky Dariny Gogolovej sa v tematickom celku *Vybrané aktivizujúce vyučovacie metódy* venujú frekventanti aj čitateľským stratégiám. Hlavným cieľom VP je zdokonaľiť a inovovať nadpredmetové profesijné kompetencie učiteľa potrebné na aplikáciu nových poznatkov v oblasti interaktívnych metód efektívneho učenia sa.

Téma čitateľských stratégií je súčasťou druhého modulu *Prípravného atestačného vzdelávania na vykonanie druhej atestácie pedagogických a odborných zamestnancov*. Frekventanti môžu spôsobilosti získané z danej oblasti využiť pri tvorbe druhej dištančnej úlohy a navrhnuť vyučovaciu hodinu alebo vyučovací blok zameraný na realizáciu vybranej čitateľskej stratégie. V rámci vzdelávacieho programu *Prípravné atestačné vzdelávanie pred prvou atestáciou pre pedagogických zamestnancov* sa venujeme problematike čitateľských stratégií v prvom bloku *Súčasný trendy vývoja vzdelávania – plánovanie a projektovanie pedagogickej činnosti*, v druhom bloku vzdelávacieho programu zameranom na metódy vyučovacieho procesu.

Záver

V článku sme uviedli ukážky prác učiteľov. To je pre nás výzva, naučiť učiteľov tvoriť úlohy, hľadať inšpirácie ako vytvoriť úlohy, ktoré sú pre žiakov prítiažlivé, texty, ktoré sú im blízke, situácie, s ktorými sa stretávajú.

Našou najdôležitejšou úlohou do budúcnosti je ešte výraznejšie systematickejšie využívať stratégie na rozvoj čitateľskej gramotnosti a implementovať ich do jednotlivých predmetov a zabezpečiť tak synergiu vo vzdelávaní učiteľov, viac informovať pedagogickú verejnosť o možnostiach rozvíjania a skvalitňovania svojho vzdelávania v RP MPC v Bratislave.

Zoznam bibliografických odkazov:

GAVORA, P. a kol. 2008. *Ako rozvíjať porozumenie textu u žiaka*. Nitra: Enigma, 2008. ISBN 978-80-89132-57-7.

LAPITKA, M. 2005. *Model rozvoja čitateľskej gramotnosti*. In: *Východiská, ciele a koncepcia kurikulárnej prestavby predmetu slovenský jazyk a literatúra na ZŠ*, s. 100 – 110. [online]. [cit. 19. 05 2014].

Uverejnené v Učiteľských novinách č. 43 – 44/2014, s. 43-44, upravené.

ROZVÍJANIE ČITATEĽSKEJ GRAMOTNOSTI

V ANGLICKOM JAZYKU

PaedDr. Zuzana Duchoňová

Regionálne pracovisko, MPC Bratislava

Čitateľská gramotnosť je vo výskume OECD PISA definovaná ako **spôsobilosť porozumieť písanému textu, používať písaný text a premýšľať o ňom**. Je predpokladom rozvíjania čitateľových vedomostí a potenciálu, ktorý mu umožní aktívne sa zapojiť do života v spoločnosti.

Porozumením textu sa žiak dostáva do „vnútra“ textu, odhaľuje obsah a tým sa dostáva k poznaniu. Text sa stáva kultúrnym nástrojom, ktorý žiaka rozvíja, posúva jeho horizont a obohacuje ho. Porozumenie textu má aj konštruktívny charakter. Znamená to, že žiak získané **informácie pretransformuje** a v duchu si **vytvára vlastnú verziu** (interpretáciu) **textu**.

Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti

1. Fáza pred čítaním textu (Lead-in)

V tejto prípravnej fáze sa žiaci zoznamujú s témou, ktorej sa text týka, aktivuje sa ich angličtina a stimuluje myslenie na danú tému. Učiteľ vzbudzuje záujem a motivuje žiakov.

Žiaci formulujú svoje očakávania. Táto fáza podporuje ich zvedavosť a „chcenie“ povedať ostatným, čo o danej téme vedia, a „chcenie“ dozvedieť sa viac. Na dosiahnutie tohto cieľa učiteľ využíva rôzne krátke zahrievacie aktivity (*warm-up activities*) alebo iné predtextové úlohy. V tejto fáze učiteľ môže (ale nemusí) prezentovať neznámu slovnú zásobu. Viacerí odborníci zdôrazňujú význam budovania schopnosti žiakov odhadovať význam neznámych slov z kontextu (Gower, 1995; Harmer, 1993; Ur, 1995).

Do tejto skupiny môžeme zaradiť:

- *prácu s obrázkami a inými mimotextovými zložkami,*
- *diskusiu o téme,*
- *brainstorming na danú tému,*
- *formulovanie očakávaní o obsahu textu,*
- *kvízy na danú tému s cieľom aktivovať vedomosti o nej,*
- *vyjadrenie názoru na protikladné tvrdenie týkajúce sa témy,*
- *vytváranie pojmových máp,*
- *prácu s nadpisom textu (rekonštrukcia nadpisu, jeho rozširovanie),*
- *tvorenie slov z písmen nadpisu alebo z kľúčových slov,*
- *formulovanie očakávaní na základe obrázku, názvu, hlavnej tézy,*
- *hádanie kľúčových slov,*
- *zoradovanie alebo priradovanie viet z textu alebo obrázkov,*
- *odpovedanie na otázky.*

2. Fáza prvého čítania

V závislosti od cieľa hodiny učiteľ stanoví žiakom „dôvod“ na čítanie vo forme úlohy, ktorú majú v súvislosti s textom splniť. Môže to byť jedna alebo dve otázky všeobecného charakteru zamerané na porozumenie vo všeobecnej rovine alebo špecifická otázka, zameraná na konkrétny fakt, ktorý majú žiaci v texte nájsť. V tejto fáze učiteľ môže žiakom poradiť, akým spôsobom text čítať a snažia sa splniť úlohu.

Učiteľ pomocou spätnej väzby zistí, ako úspešne si žiaci počínali. Skôr, ako ich vyzve, aby povedali riešenie úlohy, môžu si ho prekonzultovať a overiť medzi sebou. (Homolová, 2003).

3. Fáza druhého čítania

V tejto fáze učiteľ stanoví žiakom ďalšie úlohy spojené s textom (dôvody na opätovné čítanie). Tieto úlohy sú náročnejšie a komplexnejšie a sústreďujú sa na detailnejšie porozumenie textu. Ďalší postup je spätná väzba. Tu učiteľ môže, okrem obsahovej stránky textu, pracovať aj s jeho jazykovou stránkou (slovná zásoba, gramatika, štylistika). Pomer

práce s jazykovou a obsahovou stránkou by mal byť vyvážený. Aj každé ďalšie čítanie musí byť zmysluplné, a preto by učiteľ mal vždy stanoviť ďalšie úlohy, na ktorých budú žiaci pracovať (Homolová, 2003).

Úlohy počas čítania

- *doplňanie do tabuliek alebo textu,*
- *zoraďovanie obrázkov alebo častí textu,*
- *vykonávanie inštrukcií podľa pokynov,*
- *formulovanie odpovedí na otázky,*
- *kategorizovanie slov, viet, informácií,*
- *vyhľadávanie neznámych jazykových prostriedkov,*
- *opravovanie/upravovanie textu,*
- *vyhľadávanie požadovaných informácií.*

4. Fáza využitia obsahovej a formálnej stránky textu (follow up)

Táto fáza slúži ako odrazový mostík na rozvoj ostatných jazykových zručností a jazykových prostriedkov. Žiaci dostávajú priestor na spracovanie témy prostredníctvom učebných úloh na vyjadrenie vlastného názoru, pocitov, vedomostí a skúseností v ústnej alebo písomnej podobe. Ďalej môžu začať pracovať na tvorivých úlohách alebo projektoch, využiť a spojiť nové poznatky s predchádzajúcimi a využívať aj medzipredmetové vzťahy. (Homolová, 2003).

Úlohy po prečítaní (Follow-up)

- *odpovede na otázky,*
- *doplňanie vybraných jazykových prostriedkov do textu,*
- *sumarizovanie textu (ústne/písomne),*
- *dokončenie textu,*
- *príprava rozhovoru na základe textu,*
- *hľadanie riešenia problému,*
- *vyjadrenie vlastného postoja, skúsenosti,*
- *príprava projektu,*
- *diskusia/rolová hra/simulácia na danú tému,*
- *písanie listu na základe textu,*
- *grafické zobrazenie informácií z textu,*
- *dramatizácia textu,*
- *reflexia/sebareflexia po prečítaní textu.*

Zoznam bibliografických odkazov:

HOMOLOVÁ, E.: 2003. *Autentický materiál ako prostriedok rozvoja jazykových a komunikatívnych kompetencií žiakov*. Univerzita Mateja Bela. Banská Bystrica. 2003. ISBN 80-8055-788-8.

HARMER, JEREMY. 1993. *The Practice of English Language Teaching*. Harlow : Longman, 1993. 296 s. ISBN 0-582-04656-4.

GOWER, ROGER – PHILLIPS, DIANE – WALTERS, STEVE. 1995. *Teaching Practice Handbook*. Oxford : Heinemann, 1995. 215 s. ISBN 0-435-24059-5.

UR, PENNY. 1995. *A Course in Teaching English*. 1. vyd. Cambridge : CUP, 1995. 375 s. ISBN 0-521-44994-4.

Praktické ukážky práce s textom na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti:

Lineárny text

Návrh práce s textom: z učebnice *New Opportunities (American Indians)* na vyučovacej hodine anglického jazyka a literatúry v 1. ročníku SŠ/kvinty na osemročnom gymnáziu

Špecifické ciele: Žiak dokáže čítať s porozumením, vyjadriť svoj vlastný názor na danú tému, vie vyhľadať kľúčové slová textu, vie zhrnúť nadobudnuté vedomosti pomocou pojmovej mapy a dokáže napísať stručnú anotáciu k prečítanému textu.

Metódy a formy: brainstorming, pojmová mapa, diskusia, metóda kladenia otázok, aplikácia stratégie SQ3R, aplikácia stratégie 3–2–1, aplikácia stratégie K-W-L, aplikácia stratégie porovnaj–rozlíš

Čitateľská stratégia SQ3R

Žiaci si urobia rýchly prehľad o článku.

1. Get a quick overview of the article, read the title, note text in bold words and the pictures.

2. Try to write one sentence, what will the text be about.

(The text provides the information about the origin of American Indians, their lives and changes after arrival of Europeans to America)

3. Think about the topic, what do you know about the American Indians?

(Indians – indigenous people of the USA, they live with a closed connection to the nature, independent people, enjoyed family and commandments)

4. Try to predict what will you learn after reading the article.

(more information about the native American Indians)

5. Students choose 3 keywords they have resulted from the previous tasks.

(Indians, Europeans, History).

6. They jointly formulate the brief response to each keyword and they make some notes in their notebooks.

Indians – indigenous people of the USA, they live with a closed connection to the nature, independent people

Europeans – harsh people, they discovered America and tried to force off the Indians

History – after the arrival of Europeans the Indians started to remove and imigrate to the western part of America

Žiaci sa rozdelia do skupín. Každá skupina dostane samostatné zadanie súvisiace s témou.

7. Find the information in the text according to the questions:

Group 1: How is the term American Indians defined in the text? (Ako je definovaný výraz americkí Indiáni?)

Group 2: How are the Indians characterized in the text? (Ako sú v texte charakterizovaní Indiáni)

Group 3: Why were Indians forced to remove to the west of the country? (Prečo boli Indiáni nútení odísť na západ krajiny?)

Group 4: How do Indians live today? (Ako žijú Indiáni dnes?)

8. The speaker from each group is going to present the results of the cooperative work:

Group 1: Indians are indigenous people of the USA.

Group 2: The peaceful people who enjoyed family, prayer, and creativity.

Group 3: Indians were suddenly forced off of their land by Europeans and made to relocate.

Group 4: They still remain strong and proud of who they are and what they have become.

Čitateľská stratégia 3 – 2 – 1

Žiak vyhodnocuje získané informácie v krokoch. Zapiše si: 3 dôležité veci, ktoré boli v texte – vyhladá 3 informácie, ktoré považuje za dôležité. 2 veci, ktoré považuje za zaujímavé – vypíše dve informácie, ktoré žiaka zaujali preto, že ide o nové informácie alebo, ktoré neboli

v súlade s doterajšími vedomosťami žiaka a pod. 1 vec, na ktorú v texte nenašiel odpoveď – mohlo ísť o menej zrozumiteľný text, nedostatok skúseností alebo predchádzajúcich vedomostí žiaka a pod.

Find 3 information you consider for very important:

(the origin of the Indians, their life and values, the pride of Indians)

Write 2 information you consider for interesting and new for you:

(Indian Removal Act of 1830, arrival of Indians from Siberia).

Find 1 information you did not find the answer in the text

(types of the indian tribes)

Aplikácia stratégie RAP

- 1. Students read the article and note the bold words.**
- 2. Students create the question to the main idea and supporting details in the paragraph.**

Paragraph 1: Who are the Indians?

Paragraph 2: What kind of life the Indians live and what values do they practice?

Paragraph 3: Which way was the freedom of Indians interrupted? How do Indians live today?

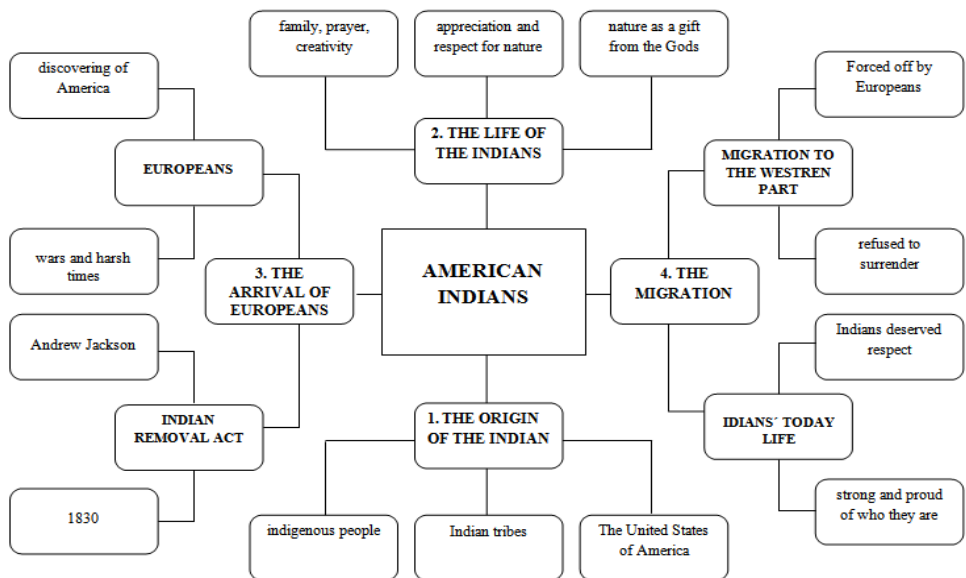
- 3. Students prepare the answers to the questions.**

Paragraph 1: Who are the Indians? (indigenous people of America)

Paragraph 2: What kind of life the Indians live and what values do they practice? (family life, believers have respect for nature, wildlife considered a gift from the gods, were skilled and creative)

Paragraph 3: Which way was the freedom of Indians interrupted? How do Indians live today? (arrival of Europeans, started wars and cruel times, had to emigrate to the west of the country)

- 4. Make a mind map according to read article, in the middle write the key word and in the branches the details.**

Vlastný zdroj

Aplikácia stratégie K-W-L

Students copy the table in their notebooks. They complete the table with the information what

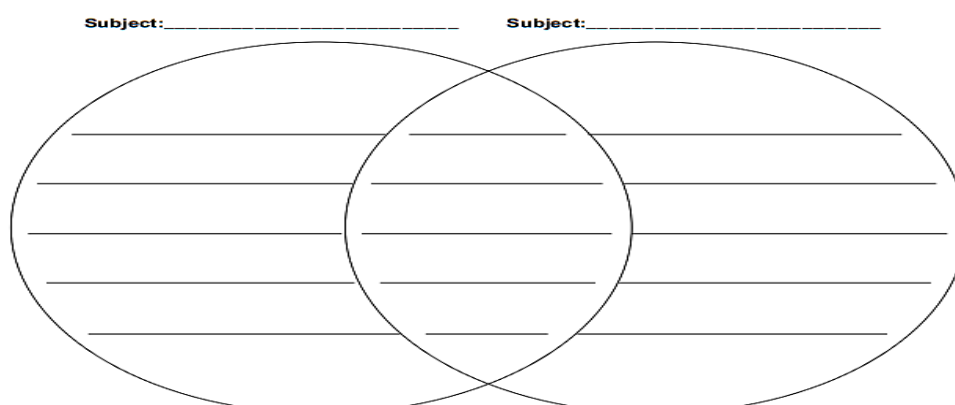
<u>What I know?</u> (before reading)	<u>What I want to know?</u> (before reading)	<u>What I learned?</u> (after reading)
Indians – indigenous people of the USA.	Which values do Indians prefer?	Family life, with a strong respect to the nature, very faithful, creative and skillful people.
The natural life.	What was the freedom of Indians interrupted?	After the arrival of Europeans, began the wars and harsh times, Indians started to emigrate to the western parts of the USA.
The life in the reservations.	Why did Indians start to emigrate?	Some of the Indians did not want to surrender and live together with Europeans.
Independent and free people, with a strong respect to the family.	How do they live now?	They live in the reservations, they are proud who they are and where do they come from.

they know, they want to know and what they learned about the topic.

Vlastný zdroj

Aplikácia stratégie porovnaj – rozlíš

Nájdí v texte všetky odlišné a spoločné znaky Angličanov a Indiánov a zapíš ich do diagramu:

Find the same and different features of the Pilgrims and the Wampanoags and write them in the graphic organizer (Venn diagram):

Zdroj obrázku: <http://www.eduplace.com/graphicorganizer/pdf/venn.pdf>

Pilgrims	The same features	Indians
harsh people	USA	indigenous and peaceful people
discovered America	Thanksgiving Day	relocate and emigrate to the west
forced off		strong and proud, still live in the reservations

Vlastný zdroj

Students are going to prepare the short annotation from the text:

The American Indians have lived in the USA for thousands, even millions of years, long before it was conquered and settled. They have formed tribes, hunted, lived, and prospered on this great land. They were overall a peaceful people who enjoyed family, prayer, and creativity. An appreciation and respect for nature was of the utmost importance.

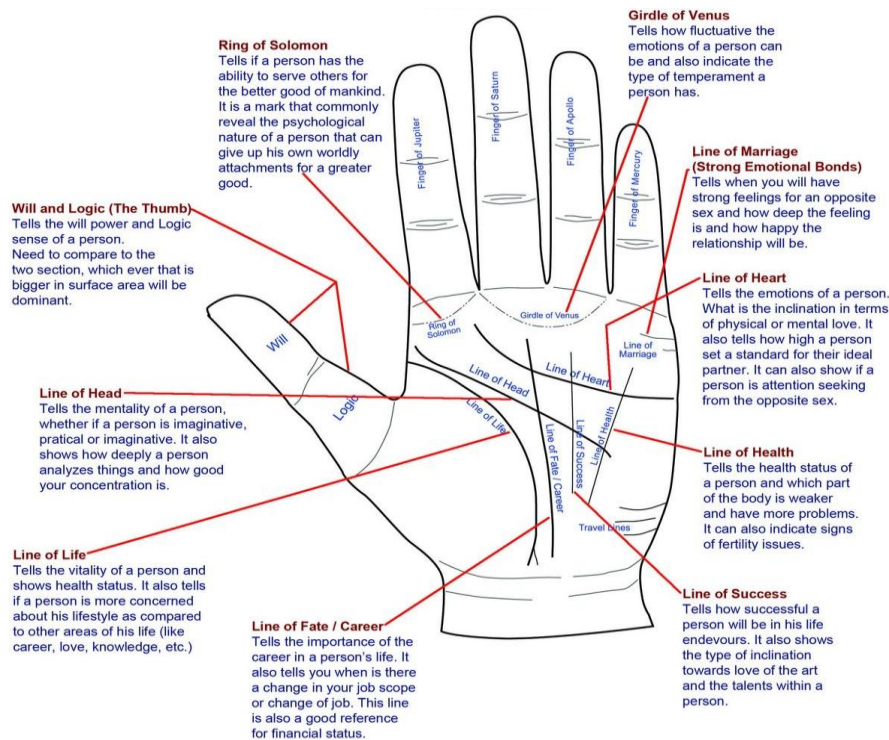
Praktické ukážky práce s textom na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti:

Nelineárny text

Návrh práce s textom: Palm reading (American Indians) na vyučovacej hodine anglického jazyka a literatúry v 2. ročníku SŠ/sixty na osemročnom gymnáziu

Špecifické ciele: Žiak dokáže čítať s porozumením, napísať osnovu k textu, vie nájsť hlavnú myšlienku a vyhľadať kľúčové slová textu, vie zhrnúť nadobudnuté vedomosti pomocou grafického organizéru alebo pojmovej mapy.

Metódy a formy: brainstorming, diskusia, metóda kladenia otázok, aplikácia metódy zostavenia osnovy, čítanie zamerané na vyhľadanie špecifických informácií z textu, metóda práce s grafickými organizérmi, metóda jigsaw reading, príprava projektu

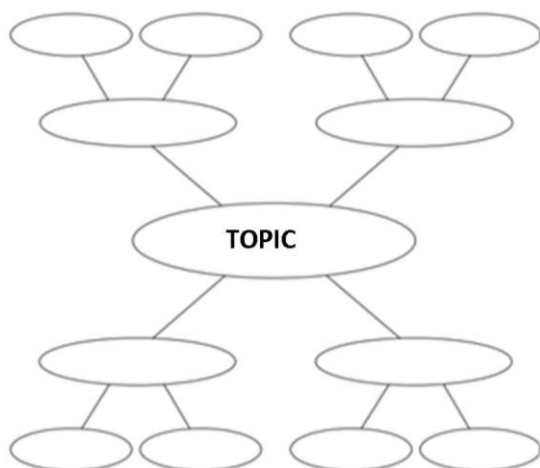

Zdroj textu: http://www.chuanonline.com/plm_main.htm

Metóda zostavenia osnovy textu: Žiak vyhodnocuje získané informácie z textu a zostaví osnovu textu. Osnova pomôže žiakom pri prerozprávání textu alebo príbehu. Jej cieľom je vyselektovať informácie z textu na kľúčové a podstatné. Pri zostavovaní osnovy si môže pomôcť nasledovným grafickým organizérom (v ktorom zhlukuje informácie). Táto stratégia dáva príležitosť žiakom byť tvorivými pri zostavovaní osnovy. Dolunižšie pripájam ukážky osnov k danému textu:

Outline of the text, example 1:

1. **Thumb** (Will and Logic)
2. **Fingers** (Finger of Jupiter, Saturn, Apollo, Mercury)
3. **Palm** (Line of Life, Line of Carrer, Line of Health, Line of Heart, Line of Marriage)

Zdroj obrázku: <http://www.eduplace.com/graphicorganizer/pdf/cluster.pdf>

Outline of the text, example 2:

1. Palm Reading
2. The study of the lines and creases in the hands
3. The study of the hands and shapes)
4. Hand Analysis

Outline of the text, example 3:

1. Line of Life and Health
2. Line of Love, Marriage and Fate
3. Line of Carrer and Success
4. Line of Personality and Emotions

Metóda práce s grafickými organizérmi

Žiaci pracujú s grafickým organizérom v tvare sandviču. Urobia si rýchly prehľad o článku a do vrchnej časti organizéra (Topic) napíšu hlavnú tému, napr. **Palm Reading (Palmistry)**.

The image shows a graphic organizer shaped like a sandwich. It consists of five horizontal sections stacked vertically. The top section is a long, thin oval with a scalloped top edge and contains the label "Topic:". Below it are three sections, each containing the label "Detail:". The first "Detail:" section is a rounded rectangle with a scalloped top edge and contains three small circles, each with a star inside. The second "Detail:" section is a rounded rectangle with a scalloped top edge. The third "Detail:" section is a rounded rectangle with a scalloped top edge. The bottom section is a rounded rectangle with a scalloped top edge and contains the label "Concluding Sentence:".

Zdroj obrázku: <http://www.eduplace.com/graphicorganizer/pdf/sandwich.pdf>

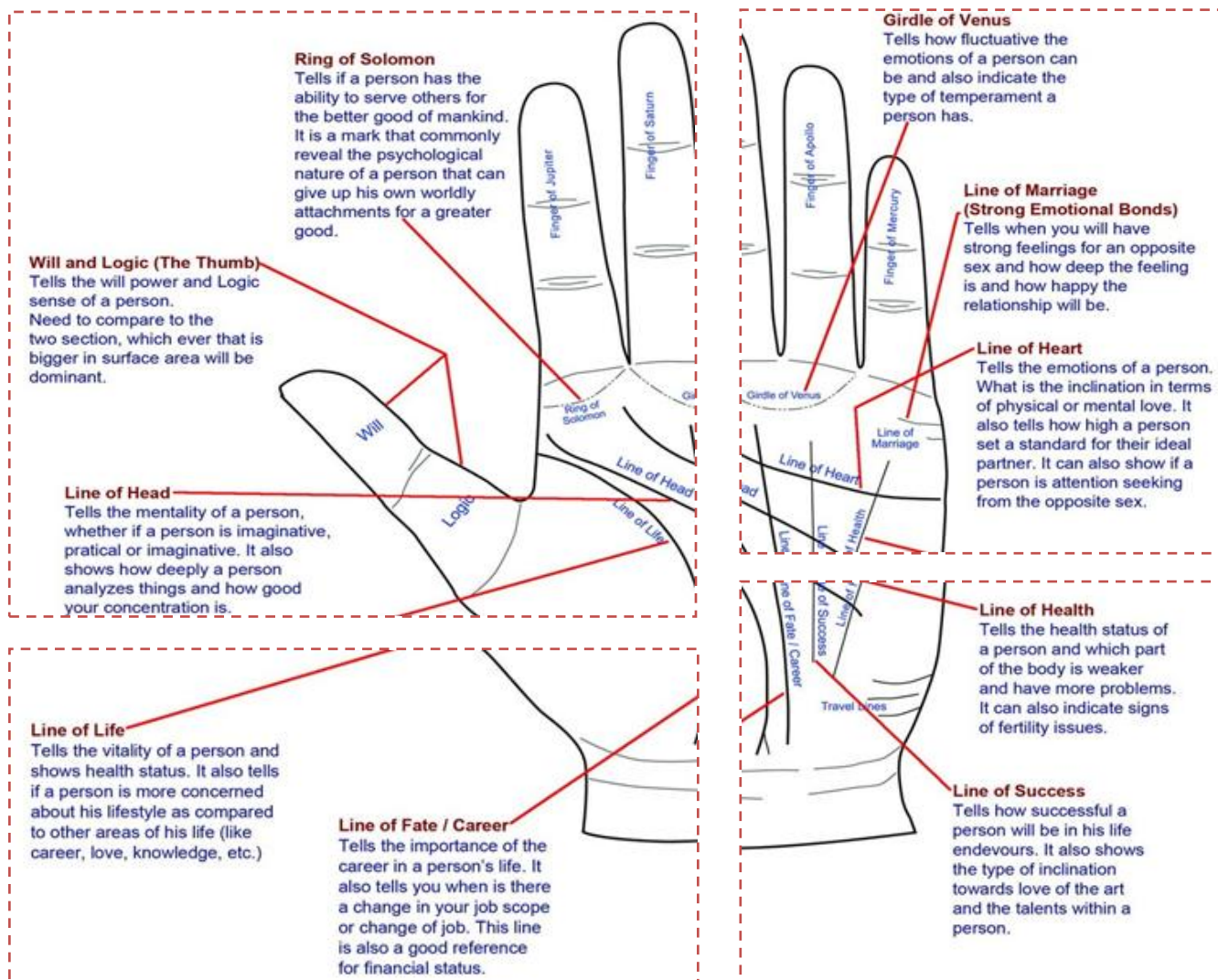
V ďalšom kroku pomocou selektívneho čítania vyberú z textu tri detailnejšie informácie a uvedú ich do strednej časti sandviča (Details). Napr. **1. Line of Life and Health, 2. Line of Love, Marriage and Fate, 3. Line of Carrer and Success**

Na záver zhrnú text formou krátkej anotácie, v ktorej vystihnú podstatu prečítaného, napr. **Palmistry is the claim of characterization and foretelling the future through the study of the palm, also known as palm reading.**

Jigsaw reading (Skladačka)

Učiteľ žiakov rozdelí do 4 skupín po 4 žiakoch, každej skupine prideli časť textu označený písmenami A, B, C, D, pričom celkový text je skladačkou jednotlivých častí. Žiaci si svoje texty najprv prečítajú, uistia si, či dokážu text prerozprávať vlastnými slovami alebo si pripraví poznámky. Potom sa preskupia do skupín a prerozprávajú informácie o prečítaných častiach, ktoré získali čítaním. Cieľom tejto aktivity je vytvoriť/odhaliť celý text spoločným prerozprávaním jednotlivých častí.

1. Prvá skupina číta časť, ktorá sa zaoberá vlastnosťami osobnosti (Ring of Solomon, Will and Logic, Line of Head)
2. Druhá skupina číta časť, ktorá sa zaoberá emóciami osobnosti (Girdle of Venus, Line of Marriage, Line of Heart)
3. Trietia skupina číta časť, ktorá sa zaoberá emóciami osobnosti (Line of Head, Line of Life, Line of Fate/Carrer)
4. Štvrtá skupina číta časť, ktorá sa zaoberá emóciami osobnosti (Line of Heatlh, Line of
Na záver učiteľ rozdá prázdnu schému dlane, žiaci si ju nalepia na veľký plagátový papier a spoločne v skupinách doplnia nformácie o častiach, ktoré čítal

ČITATEĽSKÁ GRAMOTNOSŤ NA STREDNÝCH ODBORNÝCH ŠKOLÁCH

PhDr. Alexandra Húsková

Regionálne pracovisko, MPC Bratislava

Vzdelávanie v oblasti čitateľskej gramotnosti patrí medzi najvýznamnejšie úlohy Metodicko-pedagogického centra v Bratislave. Zaradenie čítania s porozumením do výučby na všetkých základných a stredných školách pokladáme za veľmi dôležitú výzvu pre každé

vedenie školy na Slovensku. Aj preto sa naše pracovisko snaží vytvárať školám akreditované programy, ktorých hlavnou náplňou je práve čítanie s porozumením.

Učitelia stredných škôl majú možnosť absolvovať napríklad vzdelávací program **Integrácia čitateľskej gramotnosti do výučby na strednej škole**, ktorý sa skladá z teoretickej časti, ktorá je zameraná na teoretické východiská čitateľskej gramotnosti, a praktickej časti, kladúcej dôraz hlavne na metakognitívne stratégie a efektívne čitateľské stratégie ako pevnej súčasť vyučovacieho procesu. V rámci tvorivých dielní sa účastníci oboznamujú s aplikačnými príkladmi využívajúcimi rôzne čitateľské stratégie v jednotlivých predmetoch, analyzujú a hodnotia ich, vzápätí tvoria vlastné príklady s analýzou a hodnotením. Výstupom tohto akreditovaného programu je naprojektovanie jednej vyučovacej hodiny zameranej na využitie rôznych čitateľských stratégií v danom predmete jednotlivých účastníkov vzdelávania. Významnou didaktickou pomôckou, neoddeliteľnou súčasťou vzdelávania, je učebný zdroj (pozri Zoznam bibliografických odkazov). Jeho hlavnou autorkou je stredoškolská učiteľka z Gymnázia L. Sáru v Bratislave Mgr. Annamária Hlušiková, absolventka prvého realizovaného kurzu. Uvedený učebný zdroj nájdete online na našej webovej stránke www.mpc-edu.sk, v záložke Publikácie.

Veľmi efektívnou formou vzdelávania v oblasti funkčnej gramotnosti je vzdelávanie celých školských kolektívov v duchu „**učiacej sa školy**“. Naši lektori vzdelávajú celé školské kolektívy na ich vlastnej škole, pričom cieľovou skupinou vzdelávania v oblasti čitateľskej gramotnosti nie sú len učitelia slovenského jazyka a literatúry, resp. slovenského jazyka a slovenskej literatúry, ale učitelia všetkých aprobačných predmetov. Čitateľská gramotnosť (v kombinácii s matematickou a prírodovednou gramotnosťou) by mala tvoriť kľúčovú zložku komplexného vzdelávania, mala by byť základom prípravy študentov na reálny život.

Možnosť vzdelávať sa na vlastnej škole, vo vlastnom režime využila napríklad aj **Spojená škola, Tokajčicka 24 v Bratislave**. Táto škola sa skladá z troch organizačných zložiek, a to Gymnázium, Stredná odborná škola umeleckopriemyselná a stredná odborná škola drevárska. Jej hlavnou náplňou je výučba v oblasti umenia, reklamnej tvorby, módy, stylingu a odievania, reštaurovania a artefaktov z dreva; výučba v oblasti tvorby a konštrukcie nábytku, zariaďovania interiérov.

Okrem veľmi príjemnej atmosféry počas celého školenia je veľmi cenný fakt, že sa ho zúčastnili hlavne učiteľky odborných predmetov, ako sú **konštrukcia nábytku, ekonomika, styling a marketing, odborná administratíva a korešpondencia, náuka o materiáli, odevná tvorba a technológia odevov**. Hlavnú zásluhu na tom má vedenie školy (p. riaditeľ M. Marušic a p. zástupkyňa M. Rybajláková), ktoré pochopilo, že čitateľská gramotnosť nie

je len vecou všeobecnovzdelávacích predmetov, ale je záležitosťou celej školy. Počas celého kurzu riaditeľ školy a jeho zástupkyňa učiteľky povzbudzovali (obaja absolvovali celé školenie), boli oporou nielen im, ale aj lektorke (lektorkou uvedeného kurzu bola autorka článku, ktorá je zároveň autorkou aj garantkou vzdelávacieho programu).

Záverečné výstupy učiteliek odborných predmetov, ale aj ich priebežná práca počas celého kurzu jednoznačne preukázali, že práca s textom v spojení s východiskami didaktického konštruktivismu je **mimoriadne vhodná na výučbu študentov pripravujúcich sa v študijných (učebných) odboroch.**

Vzdelávanie celých školských kolektívov k uvedenej problematike je strategickou úlohou regionálneho pracoviska MPC Bratislava aj do budúcnosti. Myšlienka učiacej sa školy je trendom, v ktorom chceme rozširovať naše aktivity, a to v súčasnosti aj v ostro sledovanej oblasti **stredných odborných škôl.**

Autentické ukážky práce učiteliek odborných predmetov zamerané na čitateľskú gramotnosť (v kombinácii s inými gramotnosťami):

(Podrobné informácie o čitateľských stratégiách, uvedených pri jednotlivých scenároch vyučovacích hodín, nájdete v zdrojoch za článkom).

A. Ing. Anna Babčanová, SŠ, Tokajicka 24, Bratislava

Štruktúra 1 vyučovacej hodiny:

Ročník: druhý

Predmet: konštrukcia nábytku

Tematický celok: Tvary a konštrukcia výrobkov z hľadiska antropometrie, somatografie a fyziológie

Téma: Antropometria

Špecifické ciele:

- rozvíjať čítanie s porozumením prostredníctvom čitateľských stratégií
- osvojiť si nové poznatky a zručnosti z oblasti antropometrie,
- upevniť odbornú terminológiu z konštrukcie nábytku.

Formy a metódy: individuálna a skupinová práca s textom, riadený rozhovor, pojmová mapa, čitateľská stratégia KWL

Pomôcky: 3D pomôcky, text z učebnice pre druhý ročník SOŠ *Odborné kreslenie pre drevoodbory* (Gánovský, 2000, s. 18-19), meter

Časová dotácia: 45 min.

Scenár vyučovacej hodiny:

A. Žiaci si orientačne prečítajú text v učebnici a individuálne vyplnia pojmovú mapu.

(5 min.)

Jej základ:

B. Žiaci si individuálne znova prečítajú text v učebnici, zamerajú sa na rozmery (str.18-19), získané informácie zapisujú do prvého stĺpca tabuľky

(10 min.)

Tabuľka TVR	text	Vlastné meranie	Rozmer skrine
Pohlavie			
Výška			
Šírka ramien			
Šírka hlavy			

C. Žiaci reagujú na pokyny učiteľa v riadenom rozhovore a samostatne vypracujú úlohy.

(15 min.)

Úloha I.

Z textu v učebnici doplňte:

1. Antropológia je .....
2. Antropometria je.....

Úloha II.

Podľa obrázkov vypíšte:

Hlavné rozmery priemernej mužskej postavy.

Rozmery zapíšte do prvého stĺpca tabuľky TVR.

Pohlavie	muž/žena
Výška	
Šírka ramien	
Šírka hlavy	

Úloha III.

Navzájom sa odmerajte a namerané hodnoty zapíšte do tabuľky TVR.

Úloha IV.

Podľa zistených údajov (z textu a zošita) odvodte základné rozmery skrine. Hodnoty zapíšte do tretieho stĺpca tabuľky TVR.

D. Sebareflexia žiaka

(10 min)

Žiaci povedia, čo zistili:

- čítaním textu v učebnici. Zistenia zapíšu do zošitov a následne na tabuľu.
- vlastným meraním. Zapíšu do zošitov a do tabuľky TVR na tabuľu.
- porovnávajú hodnoty z textu a vlastného merania.

	Text	Vlastné meranie	Rozmer skrine
Pohlavie			
Výška			
Šírka ramien			
Šírka hlavy			

- s pomocou učiteľa zistia rozmery skriňového nábytku podľa STN.

E. Záver vyučovacej hodiny.

(5 min.)

Žiaci zistia, z akých rozmerov ľudského tela je odvodený rozmer skriňového nábytku.

rozmer	Hodnota v mm
výška	1700
šírka	450,600,900,
hĺbka	600

B. Ing. Júlia Fekiačová, SŠ, Tokajčeka 24, Bratislava

Štruktúra 1 vyučovacej hodiny:

Ročník: tretí

Predmet: ekonomická prax

Tematický celok: Finančná gramotnosť

Téma: Môj prvý účet v banke

Špecifické ciele: - rozvíjať čítanie s porozumením prostredníctvom čitateľských stratégií,

- vysvetliť význam bankového výpisu,
- vymenovať údaje, ktoré sa dozvieme z bankového výpisu,
- navrhnúť vlastný systém bankového výpisu.

Metódy a formy: diskusia, skupinová práca žiakov s textom, riešenie úloh, čitateľské

stratégie SQ3R, 3-2-1, pojmová mapa

Pomôcky: text *Bankový výpis* z online učebnice ekonómie pre všetkých *Viac ako peniaze*

(Jakubeková, Šepetka, Žibritová, 2012)

Časová dotácia:

90 minút

Scenár vyučovacej hodiny:

Žiaci sa v úvode hodiny rozdelia do troch skupín. Každý si individuálne prečíta text a následne skupinovo pracujú na úlohách v pracovnom liste. Po vyhotovení všetkých úloh v pracovnom liste si skupiny spoločne skontrolujú svoje riešenia a diskutujú o nich.

Text:

NADPIS

1. Bankový výpis je záznam všetkých transakcií, ktoré pre teba banka uskutočnila na tvojom účte v období od minulého výpisu. Najčastejšie je za obdobie jedného mesiaca.

Bankový výpis kreditného účtu alebo bežného účtu zaznamenáva, kedy a za koľko si:

- vybral hotovosť, či zaplatil prostredníctvom bankomatu,
- zaplatil zo svojho účtu trvalými príkazmi alebo bezhotovostnými platbami.

Zaznamenáva rovnako akékoľvek platby uskutočnené v prospech tvojho účtu. Tieto platby môžu zahrňovať napríklad tvoju mzdu, hotovosť (vložená na pobočke banky, prostredníctvom pošty alebo bankomatu).

Výpis informuje, čo sa presne dialo na tvojom bankovom účte a umožňuje ti presnú kontrolu nad tvojimi bankovými transakciami. Výpis ti taktiež umožňuje spýtať sa na čokoľvek, čo sa ti nezdá.

2. Intervaly automatického zasielania výpisov sa pri rôznych bankách líšia. Môžu byť zasielané každý mesiac alebo štvrťročne, či dvakrát ročne alebo podľa iného nastavenia v banke.

Ak potrebuješ kópiu, či urgentné zaslanie niektorého bankového výpisu, môžeš si túto službu objednať, ale počítaj s tým, že bude pravdepodobne spoplatnená. Poplatok sa odpočíta z tvojho účtu, pretože výpis bol vyhotovený špeciálne pre teba, a nie ako automatická služba patriaca k tvojmu účtu.

To platí aj pre každý ďalší exemplár výpisu.

3. Bankové výpisy jednotlivých bánk nie sú rovnaké. Zistíš si, čo, ktorý kód v podaní tvojej banky znamená. Každá banka má svoje vlastné kódy a je nutné si ich osvojiť, aby

si svojmu vlastnému výpisu dokonale rozumel, aby si vedel, ako sú označované jednotlivé typy transakcií, ako sú:

- bezhotovostné platby;
- trvalé príkazy;
- výbery z bankomatu;
- vklady a výbery pri priečinku.

4. Nikdy neľutuj čas, ktorý stráviš dôkladným preštudovaním svojho výpisu – letmý pohľad nestačí. Uvar si čaj alebo kávu, sústreď sa a vezmi si k sebe:

- nový výpis, ceruzku a papier;
- potvrdenky zo všetkých transakcií uskutočnených platobnou kartou;
- akékoľvek dokumenty dokladujúce platby došlé na tvoj účet (výplatné pásky, ...);
- tvoj predchádzajúci bankový výpis.

POTOM – pri čítaní nového výpisu:

- označ si všetky platby a položky hradené platobnou kartou, ktoré nájdeš vo výpise;
- skontroluj, či sú vo výpise správne uvedené všetky tvoje trvalé príkazy a bezhotovostné platby;

5. Môžeš zistiť, že banka odpočítala z tvojho účtu poplatky za jej služby, ktoré si od minulého výpisu využil. Tvoja banka ťa musí vopred informovať o poplatkoch, ktoré budú účtované za služby, ako je poskytnutie kontokorentu, a pod. Skontroluj, či sa čiastky zhodujú so sadzobníkom.

Je užitočné uschovávať si záznam o akýchkoľvek pravidelných odpočtoch uvedených na tvojich výpisoch, a je rovnako užitočné uschovať najnovší zoznam taríf, ktorý ti banka zaslala. Tam sa dozvieš, aké sadzby a poplatky banka účtuje.

6. Pokiaľ sa predchádzajúcou kontrolou svojich účtov uistíš, že je niekde chyba, kontaktuj, čo najskôr, svoju pobočku. Urob tak písomne a kópiu listu si starostlivo uschovaj.

Pokiaľ chceš banku na niečo upozorniť, neposielaj naspäť originál bankového výpisu, ale vždy kópiu.

Banka musí vec prešetriť a ak je omyl na jej strane, je povinná urobiť nápravu. Pokiaľ chyba banky zapríčinila, že ti boli načítované bankové poplatky alebo iné zrážky z tvojho účtu, musí chybu opraviť a príslušnú sumu nahradiť.

Aktivity pred čítaním

1. Žiaci sa majú zorientovať v celom texte, s ktorým budú pracovať. Odpovedajú na nasledujúce otázky:

Čo je témou tohto článku? *bankový výpis*

Koľko číselne označených odsekov má text? *6*

Uved'te 3 kľúčové slovné spojenia:

napr. záznam všetkých transakcií, kontrola, chyba

Čas: 10 minút

2. Brainstorming – pojmová mapa

Učiteľ napíše na tabuľu slovo bankový výpis a žiaci postupne dopĺňajú formou pojmovej mapy slová, ktoré ich v súvislosti s bankovým výpisom napadnú. Pojmová mapa zostane napísaná na tabuli a po vyriešení všetkých úloh sa k nej učiteľ vráti.

bankový výpis – obraty, kontrola, transakcie, bankový účet, platba bankovou kartou, poplatky, výber z bankomatu a pod.

Čas: 10 minút

Aktivity počas čítania:

Žiaci si pozorne prečítajú celý text (individuálne). Následne pracujú v skupinách po 5 žiakov (3 skupiny) na riešení nasledujúcich úloh.

Úloha 1:

Navrhňte nadpis, ktorý vystihuje celý článok.

Riešenie: Bankový výpis

Úloha 2:

Navrhňte podnadpisy pre jednotlivé odesky, ktoré sú označené číslami.

Riešenie:

- 1. Význam bankového výpisu*
- 2. Intervaly zasielania výpisov*
- 3. Základné údaje v bankovom výpise*
- 4. Kontrola bankového výpisu*
- 5. Ďalšie informácie v bankovom výpise*
- 6. Chyba vo výpise*

Úloha 3:

Navrhnuté podnadvpisy zmeňte na otázky.

Riešenie:

1. Aký je význam bankového výpisu?
2. Ako často banka zasiela bankové výpisy?
3. Čo sa dozviem z bankového výpisu?
4. Čo mám urobiť s bankovým výpisom?
5. Aké ďalšie informácie mi poskytuje bankový výpis?
6. Čo mám robiť, pokiaľ som našiel vo výpise chybu?

Úloha 4:

Prečítajte si text po jednotlivých odsekoch a ku každej otázke z predchádzajúcej úlohy napíšte odpoveď.

Riešenie:

1. poskytuje mi informácie o transakciách, ktoré som uskutočnil na mojom bankovom účte
2. je to individuálne, napr. mesačne, štvrťročne
3. kedy a kde som uskutočnil výber z bankomatu, všetky bezhotovostné platby (napr. úhrada v McDonalds), vklady a výbery uskutočnené v banke a iné
4. je dôležité si bankový výpis dôkladne prečítať a skontrolovať, či viem o aké platby ide a či som ich uskutočnil
5. dozviem sa, aké poplatky platím banke pri transakciách
6. urobím si kópiu výpisu a navštívim s ním pobočku banky, kde chybu budem reklamovať

čas: 20 minút

Aktivity po čítaní:

Po vypracovaní úloh 1 – 4 žiaci svoje závery prezentujú pred triedou a diskutujú o jednotlivých riešeniach.

čas: 15 minút

Úloha 5:

Do zošita si zapíšte krátku sumarizáciu daného text (každý žiak individuálne). čas: 5 minút

3. Po vypracovaní úlohy 5 sa učiteľ vráti k pojmovej mape, ktorú žiaci zostavili na začiatku hodiny. Jednotlivé pojmy žiaci vysvetlia; tie, ktoré sa v texte nenachádzali, vysvetlí učiteľ.

čas: 10 minút

Sebareflexia žiaka:

Na záver hodiny učiteľ zadá žiakom tri otázky, na ktoré budú individuálne odpovedať – čitateľská stratégia 3-2-1.

1. Uved' tri údaje, ktoré sa dozvieš z bankového výpisu.
2. Uved' dva dôvody, prečo treba kontrolovať bankový výpis.
3. Vysvetli význam bankového výpisu.

Riešenie:

1. informácie o obratoch, zostatku, výberoch z bankomatu a pod.
2. aby som odhalil prípadnú chybu, aby som mal prehľad o svojich výdavkoch a platbách
3. je to záznam o všetkých transakciách, ktoré som urobil na mojom účte väčšinou za 1 mesiac a informuje ma o všetkých pohyboch na účte

Po vypracovaní týchto otázok učiteľ vyzve z každej skupiny jedného žiaka, aby svoje odpovede predniesol a na záver vyhodnotí prácu žiakov. čas: 10 minút

C. Mgr. Jana Hegyiová, SŠ, Tokajicka 24, Bratislava

Štruktúra 1 vyučovacej hodiny:

Ročník: druhý

Predmet: styling

Tematický celok: Móda 20. storočia

Téma: Móda v rokoch 1920 -1930

Špecifické ciele:

- rozvíjať čítanie z porozumením prostredníctvom čitateľských stratégií,
- získať informácie z histórie odievania,
- zaujať postoj k téme a vyjadriť svoj názor na ňu.

Metódy a formy : EUR, aplikácia stratégie KWL a 3- 2- 1

Pomôcky: text z učebnice *Dejiny odievania* (Mozsiová, Bohatová, 2007, s. 168)

Časová dotácia: 45 minút

Scenár vyučovacej hodiny:

Žiaci pracujú na hodine s textom **Móda 20. storočia**, reagujú na pokyny učiteľa, pracujú samostatne, spoločne s učiteľom skontrolujú svoje riešenia a diskutujú o téme, vyjadrujú svoj názor na ňu. Využitie metódy EUR.

MÓDNI NÁVRHÁRI

Gabrielle Chanelová (1883 – 1971)

△ Coco Chanel v pohodlnom kostýme ušitom zo žerzeja. Perlový náhrdelník a topánky s tmavšou špičkou sú typické prvky jej oblečenia

△ Gabrielle Chanelová: Tmavomodrý kostým s typickými doplnkami. Široké náramky slonovinovej farby sú ozdobené farebnými krištáľmi

Narodila sa ako nemanželské dieťa, od dvanástich rokov žila v sirotinci u mníšok. Ako predavačka v textilnom obchode snívala o kariére varietnej speváčky. V roku 1909 si otvorila obchod, kde predávala klobúky a sama ich aj zdobila. V roku 1921 otvorila módnny salón na Rue Cambon 31 v Paríži, kde sídli až dodnes. Pripisuje sa jej niekoľko revolučných zmien v móde.

Presadila *módu krátkych účesov*.

Využívala žerzej (vlnená a bavlnená pletenina), ktorý bol dotedy určený na pánsku bielizeň, na športové oblečenie.

Navrhovala šaty, ktoré prirodzene obopínali ženskú postavu a zvyrazňovali skutočné proporcie ženy. Jej *čierne šaty* bez goliera a manžiet prirovnávali ku karosérii auta.

Prvýkrát predviedla *bižutériu* namiesto pravých šperkov k malým čiernym šatám bez rukávov. Sama nosila šperky, hlavne perly, spolu s bižutériou.

Stotožňovala sa so svojimi modelmi, akoby ich navrhovala pre seba a nie pre široké vrstvy žien. Kvalita, pohodlie a proporcie zodpovedali obrazu, akým chcela táto mladá žena pôsobiť. Navrhovala večerné šaty do spoločnosti, tvídové a úpletové komplety na vychádzky a šport, domáce oblečenie na spôsob pyžama. Vymyslela *konceptiu celkového vzhľadu*. Veľmi známy sa stal jej parfum *Chanel No. 5*, ktorý bol vyrobený zo syntetických zložiek, čomu sa dotedy parfumérie bránili. V roku 1931 predviedla sériu bielych večerných šiat zo saténu. Boli diagonálne vystrihnuté z látky a perfektne kopírovali ženské krivky. Stali sa pojmom sex-appealu hlavne hollywoodskych herečiek.

Kariéra Coco Chanel sa delí na dve etapy. Prvú uzavrela v roku 1940 nemecká invázia do Francúzska. Druhá etapa je rozpracovaná v rokoch 1940 – 1950.

Gabrielle Chanel uviedla v roku 1921 svoj prvý parfum No 5 ▷

△ Varianty textilných etikiet slávnej značky

△ Gabrielle Chanelová: Návrh na šaty z tartanu (károvanej tkaniny)

Scenár vyučovacej hodiny:

Evokácia

Učiteľ vyzve žiakov, aby načrtli svoju predstavu modelu z 20/30-tych rokov 20. storočia. Vytvorené náčrty si žiaci navzájom ukážu a podľa svojich predstáv vyhodnotia ich autentickosť. (10 minút)

Uvedomenie si významu

Žiaci sa majú zorientovať v celom texte, s ktorým budú pracovať. Majú získať rýchly prehľad o všetkých častiach textu, všimnúť si, že jeho súčasťou je nesúvislý text s obrázkami. Po letmom prečítaní odpovedajú na otázky.

1. Preskúmajte text

Čo je témou článku? (Coco Chanel)

Uvedte tri kľúčové slová z charakteristiky rokov 1920-1930.(Bubikopf, chlapčenský vzhľad, Chanel)

Čo obsahuje a vyjadruje obrazová príloha? (Ukážky z tvorby Coco Chanel)

(5min.)

2. Vyplňte tabuľku

Tabuľka je uplatnením metódy KWL. Žiaci vyplnia samostatne v pracovnom liste prvé dva stĺpce tabuľky. (10 min.)

Čo vieš o téme?	Čo by si chcel vedieť?	Čo si sa dozvedel?
Do šatníka prenikli prvky pánskej módy	Aké boli jej revolučné zmeny v móde?	
chlapčenský vzhľad	Ako začala svoju kariéru Chanel?	
krátky účes bubikopf	Ako vyzerali jej malé čierne šaty?	
večerné šaty flapper	Aký typ oblečenia navrhovala?	

3. Po prečítaní textu sa k tabuľke vrátia a doplnia informácie do tretieho stĺpca.
(15 min.)

Čo vieš o téme?	Čo by si chcel vedieť??	Čo si sa dozvedel?
Do šatníka prenikli prvky pánskej módy	Aké boli jej revolučné zmeny v móde?	Mužské prvky v móde, zaviedla krátky účes pre ženy, využívala žerzej, bižutéria miesto pravých šperkov, malé čierne šaty
chlapčenský vzhľad	Ako začala svoju kariéru Chanel?	Ako predavačka v textilnom obchode. V roku 1921 si otvorila obchod, kde vyrábala a predávala klobúky.
krátky účes bubikopf	Ako vyzerali jej malé čierne šaty?	Prirodzene obopínali postavu. Jej čierne šaty bez goliera a manžiet pripomínali karosériu auta
večerné šaty flapper	Aký typ oblečenia navrhovala?	Kvalita, pohodlie a proporcie. Navrhovala večerné šaty, tvídové a úpletové komplety, domáce oblečenie.

Reflexia

V tejto fáze práce s textom je cieľom, aby žiaci zhodnotili text a porozmýšľali nad jeho obsahom i formou. Uvažujú nad využiteľnosťou informácií a posudzujú samotný spôsob práce s textom.

Žiak vyhodnocuje získané informácie pomocou čitateľskej stratégie 3- 2- 1

(10 min.)

Vyhľadajte 3 informácie, ktoré v texte považujete za dôležité.

(Móda krátkych účesov, Coco Chanel prvý krát predviedla bižutériu, využívala bavlnené a vlnené pleteniny)

Vypíše dve informácie, ktoré vás zaujali preto, že ide o nové informácie alebo neboli v súlade s doterajšími vedomosťami.

(Žila v sirotinci, parfum Chanel No.5- vyrobený so syntetických zložiek)

Vypíšte vec, na ktorú si v texte nenašiel odpoveď- mohlo ísť o menej zrozumiteľný text, nedostatok skúseností alebo predchádzajúcich vedomostí.

(Snívala o kariére varietnej speváčky, napriek tomu si otvorila obchod s klobúkmi.)

Zoznam bibliografických odkazov:

HÚSKOVÁ, A., 2012. *Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v základnej a strednej škole*. Bratislava : MPC 2012, 64 s. ISBN 978-80-8052-416-6.

HÚSKOVÁ, A., HLUŠÍKOVÁ, A., 2013. *Integrácia čitateľskej gramotnosti do výučby na strednej škole*. Bratislava : MPC 2013, 62 s. ISBN 978-80-8052-549-1.

HELDOVÁ, D., KAŠIAROVÁ, N., TOMENGOVÁ, A., 2011. *Metakognitívne stratégie rozvíjajúce procesy učenia sa žiakov*. Bratislava : MPC 2011, 60 s. ISBN: 978-80-8052-372-5.

HELDOVÁ, D., KOVÁČOVÁ, J., GALÁDOVÁ, A., 2013. *Výsledky štúdie OECD PISA 2009. Zaoštréné na čitateľskú gramotnosť. Tematická správa*. Bratislava : NÚCEM 2013, 66 s. ISBN: 978-80-89630-08-6.

KORŠŇÁKOVÁ, P. et al., 2010. *Národná správa OECD PISA Sk 2009*. Bratislava: Núcem, 2010. Dostupné na internete:

<http://www.nucem.sk/documents//27/medzinarodne_merania/pisa/publikacie_a_diseminacia/1_narodne_spravy/N%C3%A1rodn%C3%A1_spr%C3%A1va_PISA_2009.pdf>

Prvé výsledky medzinárodného výskumu 15-ročných žiakov z pohľadu Slovenska. 2012. Dostupné na internete:

http://www.nucem.sk/documents//27/medzinarodne_merania/pisa/publikacie_a_diseminacia/4_ine/PISA_2012.pdf

PISA 2012. Zverejnenie prvých výsledkov. 3. 12. 2013. Dostupné na internete:

http://www.nucem.sk/documents//27/medzinarodne_merania/pisa/publikacie_a_diseminacia/4_ine/PISA_2012_prezentacia.pdf

HUMAJOVÁ, Z., KLAČANSKÁ Z., 2007. *Zabudnuté čítanie. Čitateľská gramotnosť v školách*. Bratislava : Konzervatívny inštitút M. R. Štefánika, 2007, 57 s. Dostupné na internete:

<http://www.noveskolstvo.sk/upload/pdf/KI_Citateľska_gramotnost_publikacia.pdf>

GÁNOVSKÝ, A., 2000. *Odborné kreslenie pre drevoodbory*. Bratislava : Alfa-press, 73 s. ISBN 80-89004-18-0.

MOZSIOVÁ, O., BOHATOVÁ, A., 2007. *Dejiny odievania*. Bratislava : SPN, 2007, 237 s. ISBN 978-80-10-01142-1.

JAKUBEKOVÁ, M., ŠEPETKA, A., ŽIBRITOVÁ, K., 2012. *Viac ako peniaze*. Bratislava : JASR, 2012. ISBN 978-80-971367-1-0. Dostupné na internete (iba pre účastníkov vzdelávania organizovaného Juniot Achievement, SR): www.jasr.sk

Uverejnené v Pedagogických rozhľadoch č. 2/2014, s. 9-13, upravené.

VÝCHODISKÁ A PRINCÍPY VZDELÁVANIA UČITEĽOV V OBLASTI ČÍTANIA S POROZUMENÍM V METODICKO-PEDAGOGICKOM CENTRE V BRATISLAVE

RNDr. Mária Nogová, PhD, PaedDr. Darina Bačová, Mgr. Eva Líšková,

PaedDr. Mária Onušková

Regionálne pracovisko, MPC Bratislava

V príprave učiteľov sa zaujímate aj o to, aký je život žiaka v škole, v akej dobe žije?

Určite je to doba ovplyvnená globalizáciou, v ktorej neplatia už staré vzťahy, ale všetko sa prelína, posúva, prepája. Dnešní žiaci majú rozvinuté iné zručnosti ako staršia generácia – pracujú s hypertextom, sťahujú hudbu, dostanú sa do knižnice vo svojom laptope, posielajú sms, mms a pod. Sú dobrí v paralelných procesoch. Ich prirodzeným prostredím je svet počítačov, internetu, CD, DVD, MP3, počítačových hier, mobilných telefónov a pod. Rýchlo sa rozhodujú, rýchlo vyhodnotia situáciu, riešia problémy. Sú stále v akcii, zaujíma ich, čo sa stane, vedia si získať informácie o probléme, ktorý ich zaujíma. To znamená, stále aktívne pracujú. Žiaci sa pracou s týmito médiami menia aj v kognitívnej oblasti, získavajú nové poznatky, ich pozornosť je orientovaná na to, čo sa práve teraz deje. Bez problémov a rýchlo získajú hocijakú informáciu, ktorá ich zaujme, chcú rozhodovať, vyberať, porovnať, tvoriť, riešiť problémy, robiť veľa vecí naraz, komunikovať krátkymi vetami (sú pripojení na mobil alebo e-mail), sú dobrí vo vizuálnej gramotnosti, čítajú s porozumením obrázky 3D, sú schopní vytvoriť mentálne mapy (zručnosť získaná z čítania webových stránok), sú schopní tvoriť multimedialne produkty. Marc Prensky (2009) nazýva súčasnú generáciu Digital Native a nás, ktorí sa snažíme do tohto sveta dostať, Digital Imigrants. Wim Veen nazval dnešnú generáciu Homo zappiens, generácia stále na niečo pripojená. Na druhej strane je už počuť kritiku takého vzdelávania, ktoré sa zameriava len na získavanie informácií bez porozumenia

Aj na základe uvádzaných skutočností sa v súčasnosti stáva prioritou učiteľov kontinuálneho vzdelávania efektívna príprava učiteľov, ktorých úlohou je, aby dokázali usmerňovať a organizovať edukačný proces zameraný na rozvoj funkčnej gramotnosti.

Cieľom tohto príspevku nie je dávať hotové námety, ale skôr inšpirovať k námetom na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti a ukázať, že učitelia dokážu urobiť veľa dobrej práce.

Práca učiteľov kontinuálneho vzdelávania vychádza z nasledujúcich princípov:

Princíp č.1: Čitateľská gramotnosť nielen ako cieľ, ale ako prostriedok uľahčujúci vzdelávanie žiakov.

Princíp č. 2: Čitateľská gramotnosť ako základ funkčnej gramotnosti, ktorá vychádza z každodenného života.

Princíp č. 3: Kontinuálnosť rozvíjania čitateľskej gramotnosti od pregramotnosti (vynárajúca sa gramotnosť) k bázovej a následne funkčnej gramotnosti.

Princíp č. 4: Komplexný prístup k žiakom a k cieľom vzdelávania. To znamená, že nerozlišujeme vo vzdelávaní hranice medzi rozvíjaním jednotlivých kompetencií v rôznych predmetoch, čo umožňuje vzdelávať v danej oblasti celé školské kolektívy.

Princíp č. 1: Čitateľská gramotnosť nielen ako cieľ, ale ako prostriedok uľahčujúci vzdelávanie žiakov.

Aký postup použijete pri čítaní tohto príspevku?

Postupujete od jedného odseku k druhému. Pýtate sa, čo je hlavnou myšlienkou odseku. Tvoríte otázky v súvislosti s hlavnou myšlienkou. Odpovedáte na vytvorené otázky vlastnými slovami, robíte si poznámky k prečítanému textu.

Ak ste využili uvedené postupy pri čítaní textu, realizovali ste čitateľskú stratégiu RAP (read, ask, paraphrase).

Označili ste v texte nové informácie, ale aj miesta uvádzajúce informácie, ktoré nie sú v súlade s vaším poznaním, tiež časť textu analyzujúcu problematiku, o ktorej chcete vedieť viac, resp. časti textu obsahujúce vám už známe fakty, použili ste INSERT – interaktívny znakový systém pre efektívne čítanie a myslenie. Aby ste mohli označiť text určitými znakmi, triediť fakty a informácie v ňom, bolo nutné čítať text dôsledne, s porozumením. Tieto postupy môžeme uplatniť aj pri práci s vecným textom, nahradiť klasický výklad a aktivizovať tak žiaka v edukačnom procese.

Princíp č. 2: Čitateľská gramotnosť ako základ funkčnej gramotnosti, ktorá vychádza z každodenného života

Ako vnímame funkčnú gramotnosť

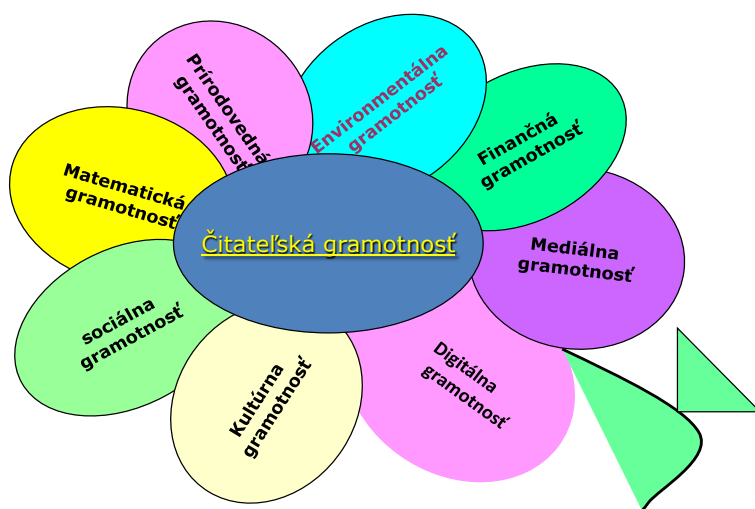
Naše východiská smerujú k námetom ako eliminovať vplyvy faktorov na znižovanie úrovne čitateľskej gramotnosti, a tým aj na rozvíjanie funkčnej gramotnosti, kompetencie komunikovať prostredníctvom kódov.

Základnou gramotnosťou rozumieme schopnosť čítať a písať a zároveň schopnosť počítať na úrovni absolventa programu 1. stupňa slovenskej základnej školy (štvrtáka) podľa Štátneho vzdelávacieho programu pre 1. stupeň ZŠ (ISCED 1).

Funkčnou gramotnosťou rozumieme kompetenciu využiť získané vedomosti, zručnosti na riešenie problémov v životných situáciách.

Funkčná gramotnosť sa skladá z viacerých druhov, ktoré sú spojené s požiadavkami spoločnosti v danom období.

Model funkčnej gramotnosti

Obr. 1: Model funkčnej gramotnosti (Nogová, 2010, s. 83)

Funkčná gramotnosť ako kvet, kde sa v centre nachádza čitateľská gramotnosť, ako predpoklad kvalitného zvládnutia ostatných druhov funkčnej gramotnosti. Čitateľskú gramotnosť vnímame ako kompetenciu porozumieť písanému textu, používať písomné a jazykové formy, ktoré spoločnosť vyžaduje a/alebo, ktoré majú hodnotu pre jednotlivca; porozumieť vyjadreným informáciám a vyhľadať ich, vyvodit' priame závery, interpretovať a integrovať informácie, skúmať a hodnotiť obsah, jazyk a prvky textu.

Z čitateľskej gramotnosti v našom modeli funkčnej gramotnosti ako kvetu vyrastajú okvetné lupienky, ktoré tvoria jednotlivé druhy funkčnej gramotnosti. Okvetné lístky môžu pribúdať alebo odpadávať, podľa toho, ako sa budú jednotlivé druhy gramotnosti dostávať do popredia alebo do úzadia, podľa požiadaviek doby, ktorá vyžaduje od členov spoločnosti riešenie životných situácií. Uviedli sme tieto druhy gramotnosti: jazyková gramotnosť, sociálna gramotnosť, kultúrna gramotnosť, prírodovedná gramotnosť, vizuálna gramotnosť, digitálna gramotnosť, matematická, dokumentová gramotnosť, finančná gramotnosť, pohybová gramotnosť, internetová gramotnosť, mediálna gramotnosť, kartografická gramotnosť, zdravotná gramotnosť a ďalšie (Nogová, 2010, s. 83).

Rozvíjanie gramotnosti žiakov, nie je len abstraktný pojem, je v škole prítomné každý deň, je len potrebné využívať podnety, ktoré ponúka život. V poznaní bežného života triedy a školy sa nachádzajú inšpirácie, ktoré môžu učiteľovi pomôcť prekonať stereotyp vo svojej práci. Dôležité je všimáť si žiakov, všimáť si ich prejavy, komunikáciu, činnosti.

Na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti je akreditovaných niekoľko vzdelávacích programov. Ich absolventi majú zručnosti tvoriť texty, úlohy, testy na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti a dokážu podporovať žiakov v tom, aby čítali text s porozumením.

Princíp č. 3: Kontinuitnosť rozvíjania čitateľskej gramotnosti od pregramotnosti (vynárajúca sa gramotnosť) k bázevej a následne funkčnej gramotnosti.

Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti zamerané na žiakov prvého stupňa základnej školy sa realizuje v troch etapách. Prvou etapou je získavanie čitateľských zručností, druhou etapou je prechod k plynulému čítaniu a treťou etapou je uvedenie si obsahu prečítaného (Lapitka, 2007). Zvládnutie úloh v jednotlivých etapách sa považuje za základ vzdelávania a prispieva k naplneniu cieľov vo všetkých vyučovacích predmetoch primárneho vzdelávania. V prvom ročníku je čítanie prioritne zamerané na nácvik techniky čítania, ale prváci môžu súčasne riešiť úlohy zamerané na tvorbu a triedenie slov, orientáciu v texte. Hodiny čítania môžeme využiť na diskusiu o prečítanom texte, dramatizáciu textu, prezentovanie vlastných zážitkov žiakov. Žiakom prvých ročníkov sa tým uľahčuje porozumenie prečítaného textu, ktoré postupuje od chápania zmyslu jednotlivých slov, viet, ich vzájomných vzťahov až k pochopeniu myšlienkovvej štruktúry textu. Žiakov druhých, tretích a štvrtých ročníkov možno viesť k systematickej práci s textom od zadávania jednoduchších úloh (vyhľadávanie slov, otázky k jednotlivým krokom deja, vysvetlenie neznámych slov, práca s encyklopédiou, internetom alebo slovníkom) až po náročnejšie úlohy, ako je určenie hlavnej myšlienky z prečítaného textu, vymenovanie postáv, ktoré v texte vystupovali, vyjadrenie svojich pocitov a zážitkov vyplývajúcich z textu, ilustrácie k danému textu. Dôležité je naučiť žiakov používať rôzne stratégie, ktoré vedú nielen k čítaniu s porozumením, ale aj k uľahčeniu pochopenia učiva.

Pripájame ukážku pracovného listu, ktorý zostavila k čítankovému článku Ako sa stal Jánošík kapitánom Eva Pastorová zo ZŠ J. Murgaša, Šaľa.

4. Jánošík a chudobná žena

Eudová povesť

Úlohy:

- slová označujúce vlastnosti, ktoré podľa teba Jánošík mal – **vyfarbi** zelenou farbou
- slová označujúce vlastnosti, ktoré podľa teba Jánošík nemal – **vyfarbi** červenou farbou
- slová označujúce vlastnosti, ktoré máš ty- **podčiarkni**
- pri slovách označujúce vlastnosti ktoré by si ešte chcel mať- **nakresli** hviezdičku

Obr. 2: Ukážka pracovného listu: Ako sa stal Jánošík kapitánom

Najvyšším cieľom je naučiť žiakov metakognícií, aby sledovali a komentovali svoje vlastné učenie a myslenie. RP MPC v Bratislave v súčasnosti realizuje dva typy aktualizáčnych vzdelávaní zameraných na rozvoj čitateľskej gramotnosti žiakov primárneho vzdelávania. Prvé vzdelávanie s cieľom aktualizovať kompetencie učiteľov primárneho vzdelávania potrebných na rozvoj schopností žiakov porozumieť rôznym typom textov, vyberať a hodnotiť z textu získané informácie a využívať ich vo svojom učení vytvorila garantka vzdelávacieho programu Nadežda Kašiarová pod názvom Rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní. Druhé je vzdelávanie od autorky Evy Sihelskej pod názvom Ako vytvoriť texty a úlohy na rozvoj čitateľskej gramotnosti žiakov 1. stupňa ZŠ. Jeho cieľom je rozšíriť odborné a pedagogické vedomosti a zručnosti v oblasti čitateľskej gramotnosti, posilňovať profesijné kompetencie pre implementáciu čitateľskej gramotnosti do edukačného procesu. Obe vzdelávania sa stretávajú s veľkým záujmom učiteľov, ktorí pri vypracovaní dištančných úloh a tvorbe záverečných prezentácií preukázali, že získané poznatky cieľavedome aplikujú nielen pri práci s textom vo vyučovaní slovenského jazyka, ale aj pri osvojovaní vlastivedného a prírodovedného učiva.

Pre ilustráciu zaraďujeme ukážku z časti záverečnej práce AV Rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní, autorka Mgr. Martina Dianová zo ZŠ Saratovská, Levice.

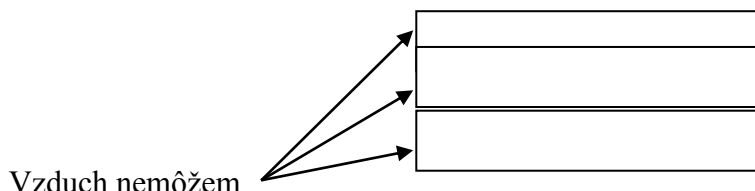
Informačný text (výber niektorých úloh).

Predmet: Prírodoveda

Tematický celok: Plynné, kvapalné a pevné látky

Ukážka úloh z pracovného listu:

1. úloha: Napiš, čo nemôžeš robiť so vzduchom.

- ✓ Predpokladané odpovede: vidieť, owoňať, ochutnať
  - Proces porozumenia: vyhľadávanie určitých informácií
- 2. úloha: Čo je vietor ? Vietor je.....
- ✓ Predpokladaná odpoveď: Vietor je pohybujúci sa vzduch.
  - Proces porozumenia: vyhľadávanie určitých informácií
- 3. úloha: Podčiarkni v texte vetu, ktorá hovorí o tom, kedy môže byť vietor nebezpečný.
- ✓ Predpokladaná odpoveď: 2. veta v poslednom odseku: Keď sa pohybuje rýchlo, má veľkú silu a môže byť nebezpečný.
  - Proces porozumenia: vyhľadávanie určitých informácií
- 4. úloha: Očísluj podľa textu druhy vetra od najpomalšieho k najrýchlejšiemu. Najpomalší označ číslom 1.

☐	orkán	☐	vánok
☐	silný vietor	☐	víchrice
☐	bezvetrie	☐	vietor

- ✓ Predpokladaná odpoveď: orkán 6, silný vietor 4, bezvetrie 1, vánok 2, víchrice 5, vietor
  - Proces porozumenia: vyvodzovanie záverov
- 5. úloha: Prečo sa vzduch hýbe? Označ správnu odpoveď.
  - A. Lebo vyplňa všetok priestor okolo nás.
  - B. Lebo chladnejší vzduch stúpa nahor.
  - C. Lebo, keď sa zohreje stúpa nahor a chladnejší vzduch sa tlačí na jeho miesto.
- ✓ Predpokladaná odpoveď: C. Lebo, keď sa zohreje stúpa nahor a chladnejší vzduch sa tlačí na jeho miesto.
  - Proces porozumenia: interpretovanie a integrovanie myšlienok a informácií
- 6. úloha: Napiš tri veci, ktoré sa môžu stať, keď fúka silný vietor.
- ✓ Predpokladané odpovede: vyvráti strom, zrúti budovu, berie rôzne predmety, odfúkne strechu a pod.

- Proces porozumenia: interpretovanie a integrovanie myšlienok a informácií (Procesy porozumenia textu sú uvedené podľa PIRLS)

Princíp č. 4: Komplexný prístup k žiakom a k cieľom vzdelávania. To znamená nerozlišujeme vo vzdelávaní hranice medzi rozvíjaním jednotlivých kompetencií v rôznych predmetoch.

Ak vnímame prostriedok ako vec, nástroj, pomôcku na uskutočnenie určitého zámeru, splnenie cieľa, potom čitateľskú gramotnosť vnímame ako prostriedok skvalitňujúci prácu s textom v edukačnom procese v rámci jednotlivých vyučovacích predmetov.

Impulzom pre vytvorenie vzdelávacích programov zameraných na inovácie v edukačnom procese, v ktorom by čitateľská gramotnosť bola nielen cieľom, ale predovšetkým prostriedkom, bol záujem pedagógov o prácu s písomným prameňom a skutočnosť, že na rozvíjanie čitateľskej gramotnosti by mala byť upriamená pozornosť vyučujúcich rôznych predmetov, nielen slovenského jazyka a literatúry. Cieľom vzdelávacieho programu je rozšíriť vedomosti o problematike rôznych druhov písomných prameňov a ich využití vo vyučovacom procese, zároveň sklbiť danú oblasť s čitateľskou gramotnosťou, získať kompetencie potrebné k analýze, tvorbe a implementácii metodických materiálov zameraných na využitie písomných prameňov a zároveň na rozvoj čitateľskej gramotnosti do edukačného procesu. Výstupom dištančnej formy vzdelávacieho programu je návrh vyučovacieho bloku z obsahového štandardu vyučovacieho predmetu frekventanta vzdelávania zameraného na prácu s písomným prameňom, v ktorom sa čitateľská gramotnosť stáva prostriedkom na skvalitnenie edukačného procesu upriameného na analýzu písomných prameňov. Vzdelávací program je určený pre učiteľov nasledujúcich vyučovacích predmetov: slovenský jazyk a literatúra, dejepis, etická výchova, výchova umením, umenie a kultúra, regionálna výchova, geografia, občianska náuka, náboženstvo/náboženská výchova.

Pedagógovia prejavili záujem o vzdelávanie zamerané na prácu s textom, v ktorej sústredíme pozornosť na osobnostný rozvoj žiaka a etické aspekty vybraného textu. Aj v tomto prípade sme ako prostriedok využili úlohy na rozvoj čitateľskej gramotnosti a spojili sme rozvíjanie čitateľskej gramotnosti s oblasťou etiky. Vzdelávanie nie je určené len pre učiteľov etickej výchovy, slovenského jazyka a literatúry, ale aj pre učiteľov dejepisu, občianskej náuky, náboženstva/náboženskej výchovy, regionálnej výchovy, mediálnej výchovy, umenia a kultúry. Zdôrazňujeme však, že výber textu musí korešpondovať s požiadavkami ŠVP, resp. ŠkVP. Obsahom vzdelávacieho programu je modelový návrh aktivít zameraných na prácu s textom, analýza účastníkmi realizovaných aktivít v edukačnej praxi a vyvodenie korekcií na zefektívnenie edukačného procesu so zameraním na prácu s

textom v procese učenia sa žiaka s dôrazom na jeho osobnostný rozvoj, etický aspekt a rozvíjajúcich čítanie s porozumením, praktická činnosť účastníkov vzdelávacieho programu v súčinnosti s lektormi, ktorí daný proces facilitujú.

Rozvoj čitateľských stratégií je aj témou prípravných atestačných vzdelávaní. Napriek tomu, že daná téma nie je v akreditovaných programoch explicitne uvedená, je súčasťou druhého modulu Prípravného atestačného vzdelávania na vykonanie druhej atestácie pedagogických a odborných zamestnancov. V akreditovanom vzdelávacom programe Prípravné atestačné vzdelávanie pred prvou atestáciou pre pedagogických zamestnancov sa frekventanti venujú problematike čitateľských stratégií v prvom bloku Súčasné trendy vývoja vzdelávania – plánovanie a projektovanie pedagogickej činnosti, v druhom bloku vzdelávacieho programu zameranom na metódy vyučovacieho procesu. Účastníci využijú získané spôsobilosti z danej oblasti pri návrhu a realizácii vyučovacej hodiny alebo vyučovacieho bloku v dištančnej úlohe, v atestačnej práci, aktivizujú tak žiaka na vyučovacej hodine.

Učitelia majú možnosť získať profesijné kompetencie pre uplatnenie metód a foriem aktívneho učenia sa žiaka v rámci realizácie daného vzdelávacieho programu Premena školy: Cesta od tradičného vyučovania k aktívnemu učeniu sa žiakov. Druhý modul VP je zameraný na efektívne čitateľské stratégie a ich využitie v rôznych vyučovacích predmetoch. V inovačnom VP Interaktívne metódy efektívneho učenia sa v tematickom celku Vybrané aktivizujúce vyučovacie metódy venujú frekventanti pozornosť aj čitateľským stratégiám. Zdokonaľiť a inovovať nadpredmetové profesijné kompetencie učiteľa potrebné na aplikáciu nových poznatkov v oblasti interaktívnych metód efektívneho učenia sa je hlavným cieľom tohto vzdelávania pre učiteľov.

Zadania k textu vypracovali: PaedDr. Mária Onušková, PaedDr. Darina Bačová

Džínsový denník (úryvok)

Text:

9.00

Bohovorová rozdáva testy so štyrmi príkladmi. Paráda. Mám ešte väčšiu šancu, že dostanem guľu, lebo ak nespravím dva, už je to trojka.

9.13

Už len osem minút, a ja som nevypočítala ani jeden. Chce sa mi plakať. Gabriela sa natočila tak, aby som aspoň čo-to mohla od nej odpísať, ale nedarí sa mi. Ryška má oči ako jastrab, príliš sa bojím...

9.25

„Elenkaaa, mohla by si na chvíľu?“ Do triedy vstúpila Púťová, oslovujúc Bohovorovú.

„No, píšeme písomku...“

„To bude sekundičkaaaa.“ nedala sa presvedčiť Púťová, a tak Bohovorová rezignovala, podišla k dverám a otočila sa nám chrbtom. V triede okamžite nastala tichá mela, lebo každý sa vrhal k susedovi alebo rýchlo odpisoval z ťaháka. Ani ja som nebola výnimkou a čo najrýchlejšie som škriabala, zatiaľ čo Gabča mi šeptom diktovala.

Vtedy ma niečo trafilo do hlavy. Zhúžvaný papier. A keď som ho roztvorila, vyskočili na mňa všetky príklady z písomky. A vypočítané! Rýchlo som zdvihla hlavu a pozrela sa pred seba, odkiaľ papier priletel. Ivo mi ukazoval vztýčený palec.

Ježišmária.

Ale čo som, aby som sa nechopila príležitosti? Všetko som škrtila (Gabriela tiež veľkú väčšinu) a písala rýchlejšie ako český žandár s rozbuškou pri hlave. Stihla som dokončiť tri.

„Končíme!“ zahlaholila Bohovorová a ako tigrica sa prechádzala medzi lavicami a zbierala počarbané zdrapy papiera. A teraz stojí pred tabuľou spolu s Tomášom a demonštruje, ako mali vyzerať príklady.

Všetky tri mám dobre. Vďaka Ivovi Žitníkovi. Božinku.

9.46

S takými rozpakmi, aké som hádam nikdy v živote necítila, som sa po hodine zobrala a podišla k Ivovi, ktorý ma už nedočkavo vyzeral. Obdaroval ma širokánskym úsmevom. Donútila som sa opätovať mu ho.

„Ďakujem. Pravdepodobne si mi zachránil kožu.“

„Áno, videl som, že si celkom bezradná, a bál som sa, že sa mi nenaskytne príležitosť pomôcť ti. Podvádzať sa nemá, ale nemohol som ťa nechať trpieť.“

Počula som, ako sa podaktorí bavia. Vytisla som zo seba: „To je od teba veľmi milé.“

„Čo s tým hodláš robiť? **Nemôžeš sa spoliehať na to, že zakaždým budem mať šancu...**“

„To mi je jasné a ani to od teba nechcem. Koniec koncov, budem mať doučovateľa. Určite mi pomôže,“ rýchlo som ho prerušila.

„To bude super. Vieš, matematika je kráľovnou exaktných vied...“

„Prirodzene,“ prikývla som rýchlo a pratala sa od neho preč.

Myslíte, že je taký naozaj, alebo si z nás všetkých robí prču?!

(Šulajová, Z.: *Džínsový denník*. In: *Literatúra pre 9. ročník ZŠ a 4. ročník OSG*. s.85)

1. Vypíšte prvé slovo priamej reči v časti 9.46, ktorú hovorí v ukážke Ivo.

2. Vypíšte z ukážky synonymický výraz k slovnému spojeniu „pomohol si mi.“

3. Z ukážky vyplýva:

- a) Ivo súhlasil s podvádzaním a poradil spolužiačke,
- b) Ivo súhlasil s podvádzaním a neporadil spolužiačke,
- c) Ivo nesúhlasil s podvádzaním a poradil spolužiačke,
- d) Ivo nesúhlasil s podvádzaním a neporadil spolužiačke.

4. Z textu nevyplýva:

- a) že matematika je kráľovnou exaktných vied,
- b) rozprávačka bola vďačná Ivovi,
- c) rozprávačka bude mať doučovateľa,
- d) rozprávačka bola vďačná a bezradná.

5. Dej ukážky sa odohráva:

- a) v škole,
- b) v dome,
- c) v nemocnici,
- d) v aute.

6. Usporiadajte slová z textu podľa časovej následnosti – napíšte za slová poradové čísla.:

nečítala_, zobrala_, opätovať_, podvádzať_, trpieť_, pratala_.

7. V ktorej časti dňa sa odohráva dej ukážky:

- a) doobeda,
- b) poobede,
- c) večer,
- d) v noci.

8. Vypíšte z textu vetu, ktorá vyjadruje názor Iva na odpisovanie v škole.

9. Vyjadrite jedným slovom pocit rozprávačky na základe prvej vety z textu v časti 9.46 .

10. Uveďte priezvisko autorky textu.

11. Vytvorte nadpis ukážky tak, aby ste v ňom použili meno postavy vystupujúcej v ukážke.

12. Vyslovte vlastný názor na konanie Iva (5-6 viet). Svoje tvrdenia odôvodnite.

Uvedené zadanie odporúčame riešiť aj formou diskusie, podľa zváženia učiteľa.

13. Označte, ktoré dokončenie uvedenej vety vyplýva z textu.

Nemôžeš sa spoliehať na to, že zakaždým budem mať šancu

- a) odpísať počas písomky,
- b) poslať ťahák,
- c) vypočítať príklad,
- d) hovoriť s tebou.

Procesy porozumenia textu (uvedené podľa PISA):

1. nájdenie a získavanie informácií,

2. integrácia a interpretácia,

3. uvažovanie a hodnotenie.

Záver

V článku sme uviedli princípy, z ktorých vychádza príprava učiteľov kontinuálneho vzdelávania v RP MPC v Bratislave v akreditovaných vzdelávacích programoch. Impulzom k vytváraniu nových vzdelávacích programov zameraných na uplatnenie čitateľských stratégií v edukačnom procese v jednotlivých vyučovacích predmetoch, nielen na hodinách slovenského jazyka a literatúry, je spätná väzba absolventov vzdelávacích programov a požiadavky učiteľov. (článok bol uverejnený v *Pedagogických rozhľadoch*, č. 2/2014, s 4-7)

Zoznam bibliografických odkazov:

1. BAUMAN, Z. 2002. *Tekutá modernita*. Praha : Mlada fronta, 2002. ISBN 9788020016775
2. LAPITKA, M. 2007. *Didaktické testy zo slovenského jazyka a literatúry*. Bratislava : MPC BA, 2007. s.62. ISBN 978-80-7164-432-3
3. LIESMANN, K. P. 2009. *Teorie nevzdelanosti*. Praha : Academia, 2009. 125 s. ISBN 9788020016775.
4. NOGOVÁ, M. 2010. Ako rozumieme funkčnej gramotnosti. In. *Rozvoj funkčnej gramotnosti v kontexte medzinárodných porovnávacích štúdií PISA a PIRLS. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie*. Bratislava : ŠPÚ, 2014. ISBN 978-80-8118-057-6, s. 83-87.
5. PRENSKY, M. *Digital Natives, Digital Immigrants*. [online]. [cit. 2014-03-12]. Dostupné na internete:
<http://www.marcprensky.com/writing/Prensky%20%20Digital%20Natives,%20Digital%20Immigrants%20-%20Part1.pdf>
6. ŠULAJOVÁ, Z.2011. Džínsový denník. In *Literatúra pre 9. ročník ZŠ a 4. ročník OSG*. Harmanec : VKÚ, 2011. ISBN 978-80-8042-626-2, s. 85.
7. VEEN, W. *Homo Zapienz*. [online]. [cit. 2014-03-12]. Dostupné na internete:
<http://www.oecd.org/edu/ceri/38337941.pdf>
8. *Rozvoj čitateľskej gramotnosti prácou s písomnými prameňmi na základnej a strednej škole*. [online]. [cit. 2014-03-14]. Dostupné na internete: www.mpc-edu.sk/library/files/rozv_cit_gr_prac_s_pisom_pramenom.pdf
9. *Prípravné atestačné vzdelávanie pred prvou atestáciou pre pedagogických zamestnancov*. [cit. 2014-03-14]. Dostupné na internete: www.mpc-edu.sk/library/files/2011570.pdf
10. *Prípravné atestačné vzdelávanie na vykonanie druhej atestácie pedagogických a odborných zamestnancov* [cit. 2014-03-14]. Dostupné na internete:
www.mpc-edu.sk/library/files/pripr_atest_vzdel_na_vykon_ii_atestacie_pz_oz.pdf

11. *Prehľbovanie kompetencii učiteľov v oblasti čitateľskej gramotnosti výberom textov zameraných na osobnostný rozvoj a etické aspekty* [cit. 2014-03-14]. Dostupné na internete: <<http://www.mpc-edu.sk>
12. *Premena školy : cesta od tradičného vyučovania k aktívnemu učeniu sa žiakov zamestnancov* [cit. 2014-03-14]. Dostupné na internete: www.mpc-edu.sk/.../premena_skoly_aktivne_ucenie_sa__vp_tomengov...
13. *Niektoré interaktívne metódy efektívneho učenia.* [cit. 2014-03-14]. Dostupné na internete: <http://www.mpc-edu.sk/library/files/niektor__interaktivne_met.pdf
14. *Rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní.* [cit. 2014-03-14]. Dostupné na internete: www.mpc-edu.sk/library/files/2010_AVP/2010108.pdf
15. *Ako tvoriť texty a úlohy na rozvoj čitateľskej gramotnosti žiakov 1. stupňa základnej školy.* [cit. 2014-03-14]. Dostupné na internete: www.mpc-edu.sk/library/files/2010_AVP/2010055.pdf

Uverejnené v Pedagogických rozhľadoch č. 2/2014, s. 4-9, upravené.

TABLET AKO PROSTRIEDOK NA PRÁCU S DIGITÁLNYM TEXTOM

PhDr. Alexandra Húsková

Regionálne pracovisko, MPC Bratislava

V súčasnej slovenskej škole by malo byť samozrejmom súčasťou výučby využívanie moderných technológií. Vo väčšine škôl už je aspoň jedna počítačová učebňa, ktorá sa ale využíva hlavne na výučbu informatiky. Preto je veľmi vítaným pomocníkom v čoraz väčšom počte škôl jedno z najpopulárnejších mobilných zariadení – **tablet**. Jeho praktické využitie je, okrem možnosti pracovať s množstvom aplikácií (v súčasnosti hlavne v prírodovedných a odborných predmetoch), aj v práci s **digitálnym textom**, a to na všetkých vyučovacích predmetoch základnej a strednej školy. Oproti notebooku má **tablet** pri práci s internetom nesporné výhody, patrí k nim napríklad jeho praktickosť. **Tablet** je v mnohých ukazovateľoch praktickejší ako ktorékoľvek iné mobilné zariadenie (je malý a ľahký, dá sa rýchlo „spojazdniť“, práca s ním je jednoduchá a pohodlná ap.). Ďalšou veľkou výhodou je možnosť

jeho využitia všade tam, kde funguje Wi-Fi, práca s **tabletom** nevyžaduje špeciálnu miestnosť, dá sa využiť aj v bežnej učebni, v našom prípade pri práci s **digitálnym textom**.

Digitálne texty po prvýkrát použila v rámci medzinárodného merania PISA 2009, a to s cieľom preveriť schopnosť 15-ročných žiakov čítať, porozumieť a používať **digitálnu podobu textu**. (Táto časť výskumu bola nepovinná.)

Digitálne texty sú koncipované ako „podsúbor“ textov v písanej podobe. Pre potreby štúdie PISA 2009 predstavuje digitálny text synonymum pojmu **hypertext**: t. j. text alebo texty s navigačnými nástrojmi a funkciami, ktoré čitateľovi umožňujú prechádzať z jednej stránky na druhú stránku alebo z miesta na miesto. Sú to texty vytvorené prevažne v jazyku, ktorý je transformovaný do grafickej podoby. Zatiaľ čo neverbálne grafické prvky, ako ilustrácie, fotografie, piktogramy, animácie, môžu a zvyčajne aj sú, súčasťou digitálneho textu v štúdiu PISA, ústna podoba jazyka v rámci audioprodukcie alebo soundtracku k filmu nie je v štúdiu PISA jeho súčasťou (PISA 2009 Results: Students On Line, str. 40).

Na rozdiel od medzinárodného merania PISA, v našej školskej praxi nie je problém využiť v rámci **digitálneho textu** aj audio a videoprodukcii vrátane soundtracku. Práca s **digitálnou podobou** textu je súčasťou akreditovaných programov zameraných na čitateľskú gramotnosť (Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v ZŠ a SŠ a Integrácia čitateľskej gramotnosti do výučby na strednej škole); väčšina učiteľov, ktorí si prácu s **digitálnym textom** vyskúšali, ju hodnotí ako veľký prínos; často konštatujú, že digitálne prostredie je žiakom veľmi blízke, prirodzené. Ako negatívum sa ukazuje nestálosť **digitálneho textu**, digitálne prostredie je v „pohybe“, webové stránky sa často obmieňajú, čo zvyšuje nároky na kontrolu pripraveného materiálu.

Ukážky práce účastníkov akreditovaných vzdelávaní s využitím digitálnej podoby textu

Pracovný list z literatúry (SŠ) s využitím digitálnej podoby textu

Vypracovala: PhDr. Adelaida Mezeiová, Spojená škola, Metodova 3, Bratislava

Téma: Karel Jaromír Erben POLEDNICE

1. Prečítajte si text Polednice od K. J. Erbena na adrese:

<http://www.cesky-jazyk.cz/citanka/karel-jaromir-erben/polednice-kytice.html>)

(alebo <http://www.eknizky.sk/docs/174/kytice>, kde sa nachádza celá e-kniha Kytice)

2. Ktorým českým slovám nerozumiete? Vypíšte ich na tabuľu. Spoločne nájdite ich význam v slovníku, adresa: <http://www.e-slovensko.cz/slovník/>

3. Skupinová práca

A – charakteristika matky B – charakteristika Polednice C – charakteristika dieťaťa

4. Pozrite si ukážku filmového spracovania básne Polednice na:

<http://www.youtube.com/watch?v=PYxVdKCaIzM>

a. Zavrite oči a zamerajte sa na hudobnú zložku filmu. Diskutujte, aké pocity vo vás hudba vyvoláva. Vyjadruje podľa vás obsah básne? Môžete povedať, v ktorej časti ukážky sa podľa hudby objavuje Polednice? Aká je táto hudba? Aké hudobné nástroje sú využité?

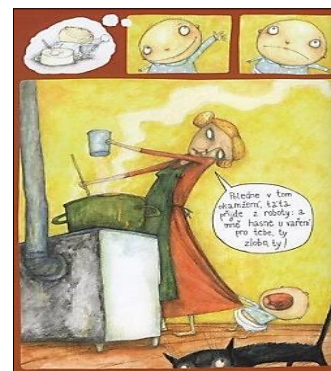
b. Pozrite si filmovú ukážku ešte raz. Porovnajte filmové a textové spracovanie Erbenovho diela (pracujte s vypracovanými charakteristikami z úlohy č. 3).

5. Pozrite si obrázok na

<http://aktualne.centrum.cz/kultura/umeni/clanek.phtml?id=144401>

a. Porovnajte svoju predstavu matky s ilustráciou. Pomenujte spoločné a rozdielne znaky.

b. Opíšte farby na obrázku. Vysvetlite prečo sú použité práve tieto farby. Odpovedajte súčasne na otázky: Aké pocity farby vyvolávajú? Ktorú postavu evokujú? Prečo?

c. Obrázok je ukážkou z komiksu o Polednici. Dotvorte komiks celého diela (práca s internetovou aplikáciou stripgenerator www.stripgenerator.sk).

Domáca úloha:

a. Pomenujte literárny druh textu.

b. Nájdite a vypíšte znaky, ktoré dokazujú tento žáner.

c. Porovnajte túto báseň s inou slovenskou toho istého žánru z hľadiska obsahu, použitých stylistických a jazykových prostriedkov

(ak učiteľ pracuje s e-knihou, môže dať porovnanie dvoch balád zo zbierky, príp. ľubovoľnú inú baladu so slovenskou).

Pracovný list z jazyka (ZŠ) s využitím digitálnej podoby textu

Vypracovala: Mgr. Katarína Jandová, ZŠ Sokolíkova, Bratislava

Téma: Práca so slovníkmi

1. úloha:

Otvor si na internete stránku: www.juls.savba.sk

Na základe údajov z úvodnej stránky napíš, čo znamenajú skratky:

JULS _____

SAVBA _____

2. úloha:

Nájdí odkaz na úvodnej stránke, pomocou ktorého sa môžeš dostať k elektronickej podobe slovníkov potrebných k práci na hodine slovenčiny (a nielen na nej). Vypíš ho:

Klikni naň. Dostaneš sa na ďalšiu webovú stránku.

3. úloha:

Na tejto webovej stránke sa dostaneš k elektronickej podobe kodifikovaných (aj nekodifikovaných) slovníkov.

3.1 Koľko slovníkov je uverejnených na uvedenej webovej stránke?

Počet: _____

3.2 Vypíš názvy troch z nich.

_____
_____
_____

3.3 Pri niektorých z nich nájdeš slovné spojenie **kodifikovaná príručka**.

a) Nájdí synonymum k slovu **PRÍRUČKA** a vypíš ho.

_____

b) Nájdí význam slova **KODIFIKÁCIA**. Vypíš len ten význam, ktorý súvisí s jazykom, jazykovedou (*lingv.*)

_____
_____

c) Napíš význam slovného spojenia **KODIFIKOVANÁ PRÍRUČKA**.

_____

d) Na uvedenej stránke nájdí odkaz na súčasné kodifikačné príručky a vypíš ich celý názov.

_____
_____
_____

4. úloha:

Pokiaľ si našiel/-a v predchádzajúcich úlohách (1. – 3.) slovo, ktorému nerozumieš, nájdí si jeho význam v elektronickej podobe slovníku a zapíš ho do pracovného listu.

_____
_____

5. úloha:

Vráť sa na úvodnú stránku Jazykovedného ústavu. Vyhľadaj tam odkaz, v ktorom nájdeš odpoveď na otázku: Aké možnosti komunikácie máš, keď chceš využiť služby Jazykovej poradne?

---

6. úloha:

Využi elektronickú podobu slovníkov a podčiarkni, ktoré zo slov je spisovné. Pri nespisovných slovách uveď ich spisovnú podobu.

dopis, predsedníčka, posilovňa, razítko, doporučiť, vôdzka, zahájiť

Zoznam bibliografických odkazov:

Dostupné na internete:

OECD (2011), PISA 2009 *Results: Students on Line: Digital Technologies and Performance* (Volume VI)

<http://dx.doi.org/10.1787/9789264112995-en>

HÚSKOVÁ, A., 2012. *Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v základnej a strednej škole*. Bratislava : MPC 2012, 64 s. ISBN 978-80-8052-416-6

HÚSKOVÁ, A., HLUŠÍKOVÁ, A., 2013. *Integrácia čitateľskej gramotnosti do výučby na strednej škole*. Bratislava : MPC 2013, 62 s. ISBN 978-80-8052-549-1

ROZVÍJANIE ČITATEĽSKEJ GRAMOTNOSTI ROZPRÁVKOVOU KNIŽKOU A TABLETOM

RNDr. Mária Nogová, PhD, PaedDr. Darina Bačová, Mgr. Eva Líšková,

PaedDr. Mária Onušková

Regionálne pracovisko, MPC Bratislava

V tomto článku chceme ukázať ako rozvíjať u žiakov čitateľskú gramotnosť cez rozprávky, ktoré môžeme s deťmi čítať a pritom môžeme využívať aj tablety, čiže prostriedky, ktoré sú pre dnešnú generáciu samozrejmosťou.

Pripravili sme niekoľko návrhov, ako spolu v škole so žiakmi alebo doma s deťmi spoločne čítať knihu, ako sa k nej vrátiť a ako využívať informácie z knihy v reálnom živote. Vybrali sme si knižku Víla Jazmínka a škriatok Vendelín.

Knižka je určená pre deti. Napriek tomu, že je to rozprávka, učí deti spoznávať spolu s vílou a škriatkami život ľudí v rôznych častiach Slovenska. Opisuje život ľudí v Tatrách, aj v Železnej studničke. Spolu s vílou aj škriatkami sa preneseť do fantastického sveta a ak budeme sledovať, čo si myslia škriatkovia o ľuďoch, možno sa nám podarí spolu s našimi deťmi zamyslieť sa nad tým, čo robíme dobre a čo nie, čo by sa škriatkom páčilo a čo by sa im nepáčilo.

Víla Jazmínka je lesná víla, žije v Tatrách, ale raz sa rozhodla, že opustí krásny svet Tatier, kde prevláda príroda a rozhodla sa nájsť niekde miesto, kde bude viac ľudí, aby ich mohla spoznávať. A tak sa zniesla na drobnom semienku odkvitnutej púpavy z tatranských kopcov až k Železnej studienke do blízkosti Bratislavy, kde začalo jej veľké dobrodružstvo. Spolu so svojimi novými priateľmi, škriatkami, objavuje nepoznané miesta a prírodu. Naučila veľa o liečivých bylinách, ako pomáhajú ľuďom, o čistení lesa, zberaní a separovaní odpadu, aby sme mali vždy čistú prírodu. A tak aj táto knižka môže byť tiež inšpiráciou k tomu, ako naučiť naše deti starať sa o prírodu, poznávať ju, využívať to, čo nám dáva a vedieť sa prírode za to aj odvdáčiť. Zároveň umožňuje svojimi textami rozvíjať čitateľskú gramotnosť, čo znamená schopnosť porozumieť textu, uvažovať o ňom, objavovať v texte myšlienky, vracieť sa k textu a prepájať informácie so životom. A práve takto vnímaný rozvoj čitateľskej gramotnosti je nosnou líniou tejto metodologickej príručky.

Knižka sa dá využiť v škole aj doma. Je len na učiteľoch a rodičoch, ako sa rozhodnú inšpirovať našimi námetmi. Cez rôzne úlohy sa spolu s deťmi budeme učiť riešiť situácie z praktického života.

Sú to inšpirácie pre učiteľov. V škole môžeme využiť rôzne metódy ako pracovať s knižkou.

Pre nás bolo výzvou zamyslieť sa nad tým, ako dosiahnuť, aby žiaci čítali tak, aby porozumeli deju, vnímali ho a vedeli odpovedať na otázky, dokázali sa vrátiť ku knihe a pri odpovediach alebo úlohách mohli pracovať s tabletom.

Všetky úlohy môžu využívať aj rodičia a navyše je tam ešte aj niekoľko ďalších úloh, ktoré už síce nesúvisia priamo s čítaním knižky, ale môžu prepájať informácie z knižky

s informáciami z bežného života detí, takže víla Jazmínka aj škriatkovia môžu sprevádzať deti v priebehu ľubovoľného všedného dňa.

V školách, ktoré sú vybavené tabletmi Samsung Galaxy Note 10.1 je možné pracovať aj s tabletmi. V tomto článku uvádzame námety na úlohy, ktoré sme vytvorili prostredníctvom aplikácii Google Earth, Mindomo, Siple Mindmap.

Týmto článkom chceme zároveň ukázať aj prepojenie medzi knižkou a digitálnymi technológiami.

Na obr. 1 je v aplikácii Simple Mind map prehľadne znázornené všetky možnosti, ktoré môže využívať, ak pracujeme s knižkou a tabletom.

Prečo čitateľská gramotnosť?

V roku 2011 bolo testovanie úrovne čitateľskej gramotnosti žiakov 1. stupňa.

Testovanie má názov PIRLS. Keďže Pilotné testovanie medzinárodnej štúdie PIRLS 2016 bude administrované 16. – 20. 3. 2015 približne na 45 základných školách a zapojí sa do tohoto testovania približne 1 500 žiakov.

Aktuálne prebieha výber vzorky škôl, ktorý realizuje medzinárodné centrum štúdie PIRLS IEA DPC. Naším cieľom je rôznymi spôsobmi viesť deti k čítaniu a k uvažovaniu nad prečítaným textom.

Cieľom štúdie IEA PIRLS je **monitorovanie úrovne čitateľskej gramotnosti žiakov 4. ročníka základných škôl**. Predpokladá sa, že žiaci v tomto období už zvládli techniku čítania a začínajú využívať čítanie na svoje ďalšie vzdelávanie. Podľa medzinárodného merania úrovne čitateľskej gramotností detí vo štvrtom ročníku ZŠ dôvody, pre ktoré deti

čítajú, je čítanie pre literárny zážitok a čítanie pre získavanie a využívanie informácií.

LITERÁRNY TEXT pre literárny zážitok

Krátke tradičné aj súčasné príbehy doplnené ilustráciami, dlhé približne 800 slov. Každý text mal v podstate dve hlavné postavy a príbeh s jednou alebo dvoma centrálnymi udalosťami. V textoch boli použité rozmanité štýly a jazykové prvky, rozprávanie v prvej osobe, humor, dialógy a metaforický jazyk. Čitatelia pri vytváraní významu textu využívajú rôzne procesy porozumenia.

INFORMAČNÝ TEXT

Rozmanité súvislé a nesúvislé texty dlhé 600 až 900 slov. Obsahovali prvky ako diagramy, mapy, ilustrácie, fotografie a tabuľky. Týkali sa vedeckých, etnografických, historických alebo praktických tém. V niektorých textoch sa nachádzali aj podnadvisy, textové polia a zoznamy.

Testové otázky v štúdiu PIRLS sa zameriavajú na a hodnotia vždy jeden zo štyroch procesov porozumenia: Prvé dva procesy porozumenia sú úzko späté s textom, druhé dva procesy už od žiakov vyžadujú prepájať informácie z rôznych častí textu, hľadať implicitné súvislosti a využívať svoje predchádzajúce skúsenosti a vedomosti. Procesy porozumenia sa využívajú pri čítaní tak literárnych, ako aj informačných textov. Výkon žiakov v čitateľskej gramotnosti závisí aj od čitateľských zvyklostí a postojov žiakov k čítaniu. Viac k tejto časti je uvedené v publikácii :

Príklady

1. Proces porozumenia textu

1.1 Zadajte žiakom úlohu, aby usporiadali slovesá v takom poradí, v akom sa nachádzajú v texte.

Pozorovala, poznala, obdivovala, omrzelo. Žiaci môžu si na papier usporiadať slovesá a následne si to overia v knižke.

1.2 V ďalšej úlohe sa zameriame na činnosti. Úloha bude znieť: vieš po prečítaní knižky rozhodnúť, ktorú činnosť nevykonávala Jazmínka?

a) pozorovala b) poznala, c) všimla, d) obdivovala.

1.3 Porozprávajte si navzájom ako sa dopravila Jazmínka tam, kam chcela -. pod horu bližšie k ľudským obydliam a čo všetko mohla zažiť?

1.4 „Zanes ma pod horu, bližšie k dedinke s ľudskými obydliami,“ prosila Jazmínka.

Zopakuj, koho prosila Jazmínka? (semienko z odkvitnutej púpavy)

1.5 Nájdi v texte priamu reč, o čo poprosila Jazmínka semienko z odkvitnutej púpavy.

(odpoveď: „Zanes ma pod horu, bližšie k dedinke s ľudskými obydliami“)

1.6 Nájdi v texte vetu, ktorá informuje čitateľa koľko rokov už býval v búrľavom strome škriatok Oliver a jeho žena Ola.

1.7 Odkiaľ priletela Jazmínka?

1.8 Povedz, aký čaj si nalial Oliver do šálky.

2. Proces porozumenia textu

2.1 Porovnaj, čo majú spoločné Jazmínka, Oliver a Ola?

2.2 V ktorej časti dňa priletela Jazmínka na Železnú Studienku ?

2.3 Vyhl'adaj v texte časť vety, ktorá dokazuje, že Jazmínka bola múdra.

2.4 Opíš, čo cítila Jazmínka, keď letela na semienku?

3. Proces porozumenia textu

3.1 Zisti podľa textu, v ktorom ročnom období sa Jazmínka rozhodla odísť?(jeseň)

3.3 Nájdi v texte (2. Časť textu zvolanie).(Och, veď si celá premočená!).

3.4 Nahraď podčiarknuté slovo slovom opačného významu.

Jej tvár bola stará a vráskavá, ale oči mali teplý a jasný pohľad.

3.6 Vyber jedno písmeno, ktoré označuje tvrdenie, vyjadrujúce vzťah Jazmínky k ľuďom:

a) Jazmínke sa ľudia páčili.

b) Jazmínka nemala rada ľudí.

c) Jazmínke boli ľudia ľahostajní.

d) Jazmínke sa ľudia nepáčili.

3.7 Vysvetli jednou vetou prečo sa vybrala Jazmínka na návštevu.

4. Proces porozumenia textu

4.1 Nakresli na papier na základe poslednej vety v texte na strane 9, ako vyzerala Jazmínka , keď ju

škriatok Oliver pozval, aby u nich ostala.

4.2 Zhodnoť konanie škriatkovej ženy Oly podľa uvedených možností. Škriatkova žena Ola bola:

a) pohostinná, ústretová, milá, príjemná,

b) pohostinná, ústretová, milá, nepríjemná

c) pohostinná, ústretová, smutná, príjemná,

d) nepohostinná, ústretová, milá, príjemná.

4.3 Vyber vetu z textu, ktorá dokazuje pohostinnosť škriatkovej ženy Oly. Je to uvedené hneď v prvej kapitole.

4.4 Vymenuj 3 znaky, na základe ktorých vieš, že je to rozprávka.

Každý žiak sa učí inak.

Aby sme dokázali dosiahnuť so žiakmi čo najvyššiu úroveň porozumenia textu, musíme ich veľmi dobre poznať. Každý žiak sa učí iným spôsobom. Pred niekoľkými rokmi prišiel s teóriou viacnásobnej inteligencie prof. Howard Gardner.

Základom tejto teórie je, že žiaci sa učia rôznym spôsobom. Niektorí sa naučia, ak informáciu v texte podčiarkne, niektorí sa lepšie naučia, ak si informácie nakreslí a niektorí si môžu pri tom spievať.

Každý z nás má najmenej osem inteligencií, no silnejšie inklinujeme iba k niektorým z nich.

Howard Gardner pomenoval inteligencie nasledovne: jazyková, matematicko-logická, akustická, priestorová, telesne-pohybová, interpersonálna, intrapersonálna a prírodná.

Aby bolo učenie pre žiakov efektívne, je žiaduce poskytnúť im čo najviac aplikačných úloh, z ktorých si môžu vybrať tú, ku ktorej inklinujú v nadväznosti na svoj učebný štýl. Takýmto spôsobom zvýšime záujem žiakov o učenie sa a tiež ich vnútornú motiváciu. Slobodne si vyberú úlohu, ktorá ich vnútorne zaujala – učia sa tak úplne prirodzene, bez toho, aby si to uvedomovali.

Na to, aby mohol vytvárať takéto úlohy, by sa mal dôkladne oboznámiť s tým, čo každý jednotlivý štýl znamená a čo charakterizuje deti s jednotlivými preferenciami.

Ak sa zameriame na takéto úlohy, môžeme ich sformulovať nasledovne:

1. Prečítajte si spolu príbeh Neporiadok v lese a porozprávajte sa vo dvojici, o akom neporiadku ste sa dočítali.
2. Prečítajte si slovné spojenia: víla Jazmínka, staré noviny, prázdne plechovky, fľaše od minerálky, neporiadok, recyklácia, triedenie odpadu, škriatok Oliver.

Pomocou týchto slov vytvor krátke rozprávanie o tom, čo všetko sa dialo v lese hneď ako sa ráno víla

Jazmínka stretla so škriatkom Oliverom. Môžete použiť ľubovoľné množstvo ďalších slov.

3. Urobte alebo si napíšte interview (rozhovor) so škriatkom Oliverom do školského časopisu. Pri otázkach sa zameraj/zamerajte na jeho život v lese, na jeho každodennú prácu, ktorá súvisí s triedením odpadu a tiež na dôvody prečo to robí. (Aspoň 8 viet)
4. Zdramatizujte si spolu každodenný život škriatka Olivera v lese v súvislosti s predmetmi, ktoré tam prinášajú ľudia. Nezabudnite ani na vílu Jazmínku. V popise zdôvodnite význam recyklácie a triedenia odpadu (Priložte aspoň 6 pekných viet s popisom).

5. Napište báseň alebo pieseň o tom, ako pôvodní obyvatelia lesa – škriatkovia zabezpečujú jeho čistotu, ako sa víla Jazmínka učí čo je recyklácia a čo všetko je potrebné triediť (aspoň 2 slohy).
6. Vytvorte náučný plagát, ktorým by ste spolužiakom z vedľajšej triedy vysvetlili na príbehu škriatka Olivera a víly Jazmínky potrebu odstraňovania odpadkov z lesa a možnosti recyklácie plastových fliaš, starých novín, prázdnych plechoviek a sklenených fliaš (formát plagátu).

Použite na to papier formátu A4 alebo plagát vytvorte v tablete v aplikácii Poznámka S.

7. Posúďte a porovnajte život škriatkov a víly Jazmínky z príbehu Neporiadok v lese s dnešnými ľuďmi - ochrancami prírody. Údaje o ochrane životného prostredia nájdite na príslušných webových stránkach, v encyklopédiách, v odbornej literatúre (údaje zapíšte do pripravenej tabuľky).

Tabuľka sa nazýva KWL, skladá sa z troch stĺpcov, do ktorých si žiaci zapisujú: čo viem, čo som sa naučil, čo chcem vedieť.

K (know) – viem	W (want) – chcem vedieť	L (learn) naučil/a som sa

8. Diskutujte v skupine o možnostiach triedenia odpadu a recyklácie v domácnostiach, na sídliskách. Vytvorte zoznam možností - ako môžete triedenie odpadu doma a v škole ovplyvniť?
9. Vytvorte myšlienkovú mapu, ktorá popíše činnosti škriatka Olivera a víly Jazmínky počas celého dňa, keď sa snažili upratať les.
Myšlienkovú mapu vytvorte v aplikácii Simple Mind.

Jazmínka a Oliver
----

10. Urobte prieskum v okolí školy. Pracujete v skupinách. Do pripravených hárkov zaznamenajte/nakreslite predmety, ktoré môžu byť recyklované a nenachádzajú sa v nádobách na triedenie odpadu. Zistenia vyhodnot' v rámci celej triedy.

Správne položená otázka

Ďalšou dôležitou oblasťou je umenie kladenia otázok, Spýtate sa, odkiaľ letela Jazmínka?

Očakávate odpoveď z Tatier, ale žiaci odpovedia z domu alebo z lesa. A všetky odpovede sú správne. Preto pri všetkých formuláciách úloh sme sa snažili dať úlohy na vyhľadanie informácie, porozumenie informácie, porovnanie dvoch informácií, vytvorenie novej informácie. Všetky tieto úrovne patria do revidovanej Bloomovej taxonómie. O revidovanej Blomovej taxonómii a správnom formulovaní úloh sa dozviete v pedagogických publikáciách. Knižka rozvíja aj porozumenie medzi informáciami z rôznych predmetov. Úlohy sú formulované tak, aby si žiaci uvedomovali aj charakter medzipredmetovosti, úlohy sú prepojené s ďalšími predmetmi - prírodovedou, vlastivedou, ale aj s praktickým životom.

Ďalšie úlohy, ktorými môžete rozvíjať čitateľskú gramotnosť detí.

1. Víly sú rozprávkové bytosti. Žiaci/deti si vyberú jednu ich charakteristiku, ktorá zodpovedá textu v knihe.
  - a) V očiach lesných víl sa ukrýva čarovná moc.
  - b) Lesné víly si rady češú svoje dlhé husté vlasy.
  - c) Lesné víly žijú v horách a na krásnych lúkach.
  - d) Všetky lesné víly majú krídla ako motýle.
2. Jarmok je zaujímavý svet pre všetkých. Spýtajte sa detí, čo si chceta kúpiť Jazmínka a čo jej kúpil Vendelín? Odpoveď si kontrolujte na strane 31 a 32.
3. **V nasledujúcich okienkach sú uvedené tovary, ktoré sa mohli predávať na jarmoku. Vyberte s deťmi tie, ktoré sa nepredávali. Uvedenú úlohu môžete spracovať aj pre interaktívnu tabuľu.**

Vyriešenie úlohy si skontrolujte podľa textu na str. 31.

Sušené hríby, sušené hrušky, sušené jablká, sušené slivky, sušené maliny, sušené jahody, slnečnicové semená, ľanové semená, tekvicové semená, orechy

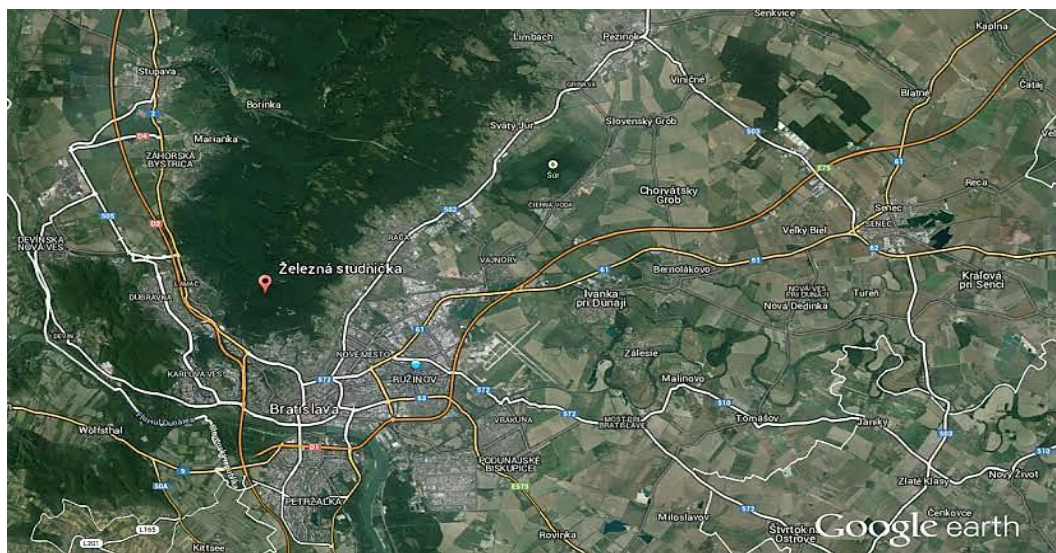
Ponožky, šále, čiapky, rukavice, okuliare, svetre, sukne, šaty, topánky, čižmičky

3. Vytvorte si so žiakmi fotografie z aplikácie Google Earth v tablete Samsung Galaxy Note 10.1 . Do vyhľadávača v Google Earth napíšte Vysoké Tatry a snímku tlačidlom na tablete odfoťte. Podobne urobte aj s miestom Železná studienka.

Porovnajte obidve fotografie.

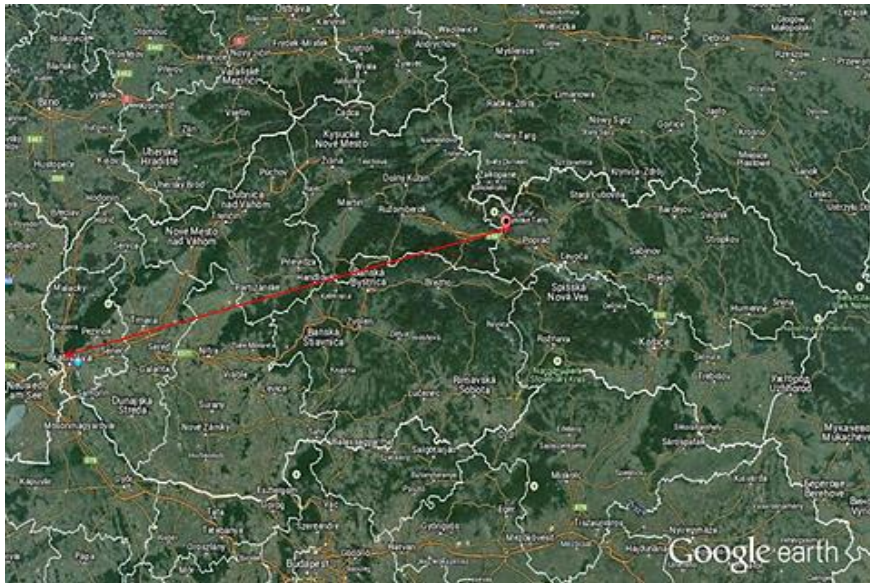
a) Vysoké Tatry

b) Železná studnička

5. Jazmínka sa rozhodla odísť z domu a navštíviť miesta, kde žije viac ľudí. Odkiaľ, kam cestovala?

Pozrite si mapu Slovenska a nájdite Tatry a Bratislavu. Žiaci/deti opište, ako na púpavovom semienku letela Jazmínka. Ako sa je nepodarilo pristáť tam, kam chcela letieť a ako sa dostala úplne inde.

6. Zakreslite so žiakmi do mapy trasu ako letela Jazmínka. Zvýraznite hranice Slovenska. Na mape sú vyznačené Tatry a Železná studnička. Vymenujte mestá, ponad ktoré mohla letieť.
7. Vysvetlite, prečo sa v knižke niekedy uvádza názov Železná studienka a niekedy Železná studnička. Aký je rozdiel medzi slovami studienka a studnička.
8. Nakreslite na papier obrázok víly Jazmínky ako odchádza z Tatier. Zobrala si niečo aj na cestu? Opíšte podľa obrázka na strane 8 jej cestovné oblečenie.
9. Iná úloha na prácu s mapou. Pozrite sa na mapu Slovenska. Vyberte jednu možnosť, pri akom meste sa nachádza Železná studienka?
  - a) v Trenčíne,
  - b) v Bratislave,
  - c) v Košiciach
  - d) v Stupave.
10. Nájdite na obrázku semienko z púpavy, prekresli ho na papier a dokresli k nemu Jazmínku.

11. Vyberte z nasledujúcich možností správnu vetu podľa textu : Na ktorej strane je táto veta ukrytá?

- a) Najvýznamnejší sú lesní, hôrni a domoví škriatkovia.
- b) Najvýznamnejší sú podzemní, tatranskí a lesní škriatkovia.
- c) Najvýznamnejší sú lesní, podzemní a domoví škriatkovia.
- d) Najvýznamnejší sú tatranskí, skalní a hôrni škriatkovia.

12. Rozhodnite sa , čo je správna odpoveď, ktorú vyhľadáš v texte – pravda/nepravda.(4.1)

a)	Z kvetov rumančeka urobíme venček do vlasov.	pravda - nepravda
b)	Rumanček nelieči bolesť chrbta.	pravda - nepravda
c)	Rumanček lieči nádchu a chrípku.	pravda - nepravda
d)	Rumanček nemôžu piť malé deti, lebo by spali.	pravda - nepravda
e)	Rumanček sa používa ako čaj a odvar.	pravda - nepravda
f)	Rumančekový čaj s medom stráca svoje účinky.	pravda - nepravda
g)	Kvety lipy pijeme, aby sme sa vypotili.	pravda - nepravda
h)	Lipy na Slovensku kvitnú v septembri.	pravda - nepravda
i)	Skorocelový čaj pijeme na zacelenie rán.	pravda - nepravda
j)	Skorocel pomáha pri silnom kašli a astme.	pravda - nepravda
k)	Z bazy čiernej robíme čaj a vynikajúci sirup.	pravda - nepravda
l)	Púpavový med môžeme jesť natretý na chlebe s maslom.	pravda - nepravda
m)	Púpavu používame pri zápaloch hrdla.	pravda - nepravda
n)	Púpava rastie od júla do augusta.	pravda - nepravda

13. Napíšte krátky príbeh /10 – 15 viet/, ako ste sa liečili bylinkami či domácimi receptami, keď vás bolelo hrdlo alebo ste mali nádchu.

14. Porovnajte obrázky. Opíšte, aké rastliny sú na nich zobrazené? Vyhľadajte informácie o nich v knižke.

15. Premyslite si, ako použijete skorocel, ak sa poraníte na prste ?

- a) Vypijete čaj zo skorocela
- b) Priložíte si na prst rozdrvený alebo narezaný list
- c) Priložíte si na prst rozdrvený alebo narezaný koreň
- d) Priložíte si na prst rozdrvenú alebo narezanú stonku
- e) Zo skorocelu si urobíte sirup

Správnu odpoveď zistíte na str. 27.

16. Rozhodnite sa, ktorú rastlinu zbierame ako prvú?

- a) Skorocelové listy zbierame v období: máj – august
- b) listy Lipy malolistej: jún-júl
- c) Rumanček pravý v lete

17. Rozdeľte sa do 5 skupín:

- 1 Skupina bude RUMANČEKOVÁ
- 2. Skupina bude SKOROCELOVÁ
- 3. Skupina bude LIPOVÁ,
- 4. Skupina bude BAZOVÁ
- 5. Skupina bude PÚPAVOVÁ .

Úloha: Každá skupina urobí plagát o rastline, ktorej meno má v názve a odprezentuje význam rastliny.

18. Vyberte správnu odpoveď na otázku: Čo znamená slovo recyklovať? Nájdiť stranu v knihe, kde sa o tom píše.

- a) znova nakresliť,
- b) znova triediť,
- c) znova využívať,
- d) znova skladať.

Odpoveď si nájdeš na strane 17.

19. Nájdiť v texte 4 veci, ktoré majú jednorazové obaly. V ktorej kapitole v knižke budete hľadať túto tému? Pozrite si obsah na konci knihy

20. Doplňte do viet slová zo zátvorky pod textom.

Ľudia v _____ robia často skládky _____, ktoré tam zostávajú stovky rokov. Každý žiak, ktorý pôjde z výletu, obaly z _____ vloží do vrečka a _____ ho do kontajneru. Je potrebné _____ prírodu a _____ odpad.

(vyhodí, odpadu, prírode, triediť, cukrovíniak, chrániť)

Prečítajte si k tomu časť v knižke na str. 15-16.

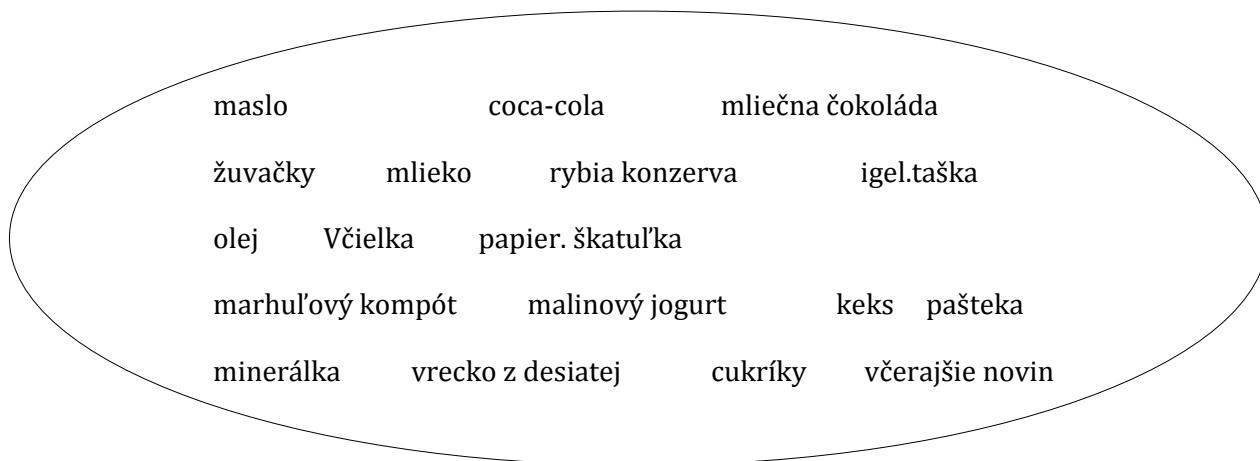
Vyberte z textu jedno slovo, ktorým nahradíš slovo separovanie.

21. Vysvetlite podľa textu na str. 15, prečo Oliver stláčal plastové fľaše nohou? .
22. Napíšte krátky príbeh /10 – 15 viet/ o tom, ako separujete odpad v škole alebo doma.
23. Priradíte farbu ku kontajnerom. Úlohu si môžete pripraviť pre interaktívnu tabuľu.

zelená	Sklo
modrá	papier
hnedá	plasty
žltá	
červená	

24. Roztried' obaly tovarov do správnych kontajnerov:

Úlohu si môžete pripraviť na interaktívnu tabuľu

modrý	zelený	žltý	

25. Pozrite sa po triede a povedzte, čo všetko sú jednorazové obaly. Pani učiteľka zapisuje na tabuľu jednorazové obaly podľa toho, ako hlásia deti. Skúste ich roztriediť do kontajnerov. Ak nemáte v triede separovaný odpad, vytvorte si ho.

26. Jazmínka sa dostala na Železnú studienka . **Nájdite v texte, koľko rokov žijú škriatkovia na Železnej studienke.**

27. Čo raňajkovala víla Jazmínka

- a) tekvicové semenka
- b) Džem z čučoriedok
- c) Slniečnicové semená
- d) Jahody

Odpoveď nájdete na strane 14.

28. V texte je uvedené, že škovránok hniezdi na zemi. Aké nebezpečenstvá mu hrozia na zemi?

Vyhľadaj v encyklopédii informácie o škovránkovi.

29. Nájdite v texte odpoveď na otázku, na čom chce Vendelín priletieť za Jazmínkou?

- a) Na javorovej vrtuľke
- b) Púpavovom semienku
- c) Liste z lipy

30. Na fotografii je vrtuľka z javora. Javor je strom. Zisti o ňom zaujímavosti z encyklopédie. Vysvetli, čo je to vrtuľka z javora. aký je rozdiel medzi vrtuľkou z javora a púpavovým semienkom?

Nakresli, ako by mala vrtuľka z javora vyzerat', aby mohol Vendelín priletieť za Jazmínkou?

Aký dopravný prostriedok z toho vznikne? Porad'te Vendelínovi ako zostrojit' dopravný prostriedok z javorovej vrtuľky.

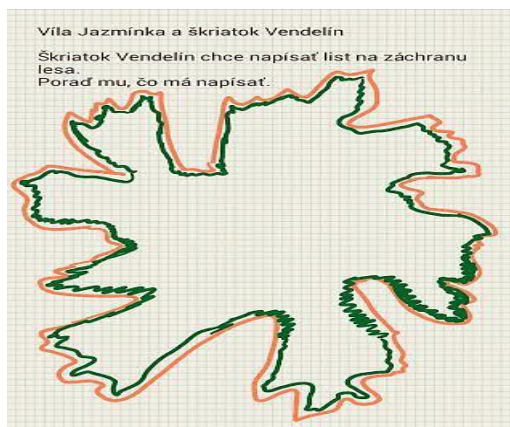
Kresby, na ktorých sú nakreslené dopravné prostriedky z javorovej vrtuľky vystavte na výstave v triede.

Úlohu si môžete pripraviť pomocou aplikácie Poznámka S.

31. Vendelín sa rozhodol, že napíše list ľudom, aby v lese nestavali hotel. Čo by si mu nadiktoval/Napiš s Vendelínom list.

Úlohu si pripravte v tablete Samsung v aplikácii Poznámka S. Stranu si z tabletu môžete vytlačiť a použiť ako pracovný list.

Postupnosť krokov

32. Koľko rokov žil Alfréd na Železnej studienke? Nájdi na str. 47... Bolo to viac ako 100 rokov?

33. Vendelín s Jazmínkou rozprávali škriatkom o tom, aký poklad našli v mlyne. Prečítaj si str. 53 a opíš poklad.

34. Napiš pravidlá ako sa správať v lese. Využi aplikáciu Poznámka S

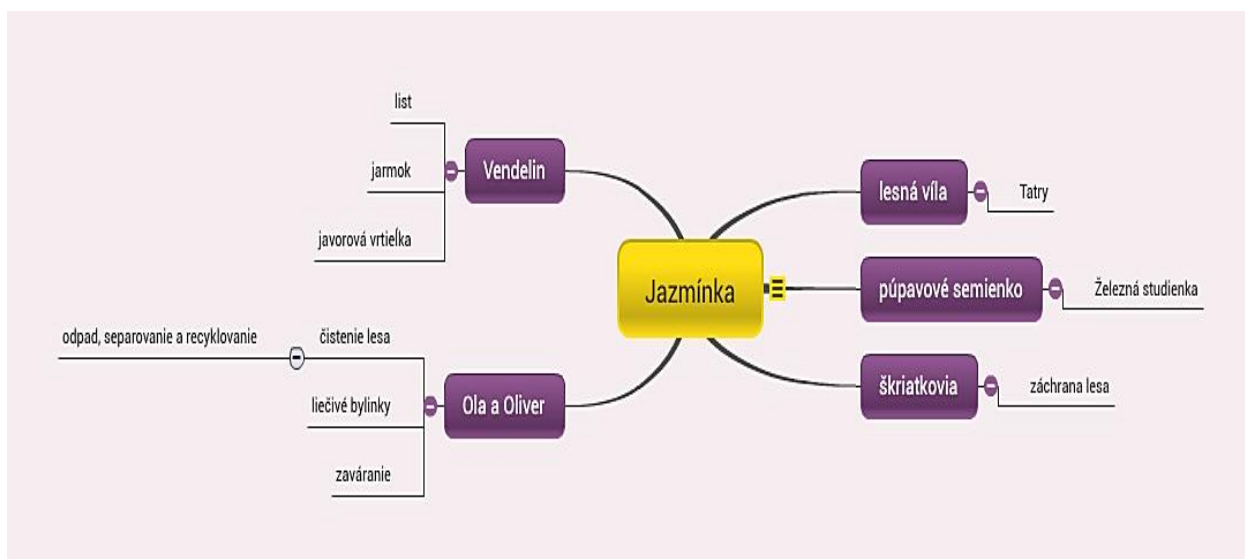
35. Urob myšlienkovú mapu na tému les. Použite aplikáciu Mindomo alebo aplikáciu Simple Mind

V strede celej myšlienkovovej mapy bude les.

LES

36. Vytvorte myšlienkovú mapu zo slov Jazmínka, lesná víla, Tatry, púpavové semienko, Železná studienka, škriatkovia, Ola, Oliver, Vendelín, čistenie lesa, list, liečivé byliny, zaváranie, recyklácia, separovanie, javorová vrtielka, jarmok

37. Pozrite si myšlienkovú mapu a porozprávajte obsah knižky podľa jednotlivých pojmov. Myšlienková mapa bola vytvorená v aplikácii Mindomo pre operačný systém Android.

38. Vytvorte myšlienkovú mapu z 15 slov, ktoré budú mať súvis s knižkou Jazmínka a Vendelín.

39. Prečítajte si text na strane 29

Zorad'te správne vety. Napíš k nim čísla v takom poradí ako majú správne ísť, aby si vytvorili púpavový med.

- Nálev zakryte a po 24 hodinách preced'ťte cez gázu (alebo sitko).
- Ešte teplú ju nalejte do čistých pohárov a zavrite.
- Pridajte šťavu z jedného pomaranča a citróna a jeden a pol kila kryštyľového cukru.
- Varte ju dovedy , kým nezhusťne ako naozajstný med.
- Nazbierajte 250 púpavových kvietkov a zalejte ich jedným litrom vriacej vody.
- Zmes prived'ťte do varu , nezabudnite ju občas premiešať.

Vyriešenie úlohy skontroluj na strane 29.

40. Nájdite v encyklopédii alebo na wikipédii význam slova: ekologický, charita, dravec, chránená krajinná oblasť,

41. Nakreslite dva obrázky. Na jednom bude strom v prírode, na druhom strom v meste

42. O akej oblasti hovorila Jazmínka: “Aj za vysokými bralami, kam prilietajú len dravé vtáky a z ktorých je vidieť celý kraj za potokom , ktorý je ráno taký studený že sa cítiš ako cencúľ, keď sa v ňom okúpeš”.

43. Knižka má názov Víla Jazmínka a škriatok Vendelín. A podnadpis je: Ako spolu zachránili les. Opíšte, ako zachránili les. Čo urobili? Čo by ste urobili, ak by ste chceli povedať, že aj vy zachraňujete les.

44. Prečo sa škriatkovia raz v noci všetci vybrali do lesa? Prečo sa im nepáčilo, čo ľudia robili? Prečítajte si k tomu kapitolu 8 Svetlá v lese.

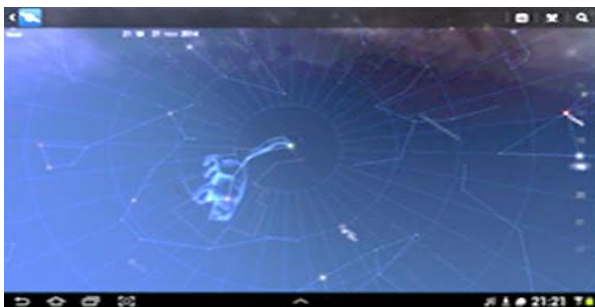
45. Vysvetlite, ktorá udalosť bola najdôležitejšia pre záchranu lesa?

V ktorom ročnom období odišla Jazmínka z Tatier?

Počas nočnej cesty videla nad sebou hviezdy .Vedela nájsť Polárku? Použite v tablete aplikáciu Star chart a nájdite polohu Polárky.

Ak by sa Jazmínka pozrela ráno na oblohu, videla by hviezdy v inej polohe. Použite aplikáciu Star chart. A vysvetlite prečo sú hviezdy počas dňa v rôznej polohe.

V ktorom ročnom období sa dej knižky odohrával? V tom období je vidieť na nočnej oblohe takto zoskupené hviezdy.

Pomocou fotoaparátu v tablete odfoťujete si z knihy Jazmínku.

Použite aplikáciu Photostudio a pohrajte sa s forografiou. Možností, ktoré sú v aplikácii, je veľa a môžu vám vyjsť takéto pekné obrázky.

Záver.

Uviedli sme niekoľko námetov, ako môžeme so žiakmi v triede alebo s deťmi doma čítať knižku tak, aby sme viedli ich k rozmyšľaniu nad tým, čo sa všetko z knižky dá dozvedieť.

Nejde nám len o to, aby v ďalšom meraní naši žiaci mali lepšie výsledky v medzinárodnom meraní. Naším cieľom bolo hlavne viesť deti k rozmyšľaniu nad knihou a vytvoriť si k nej vzťah. Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti nie je len o schopnosti čítať, je to aj o schopnosti poznať žiakov, vedieť, ako sa dokážu najefektívnejšie učiť, k čomu inklinujú. Ako čítajú, ako si z toho vyberajú informácie. Je to aj o schopnosti učiteľov formulovať dobre otázky a uvedomovať si prepojenosť medzi predmetmi.

Zoznam bibliografických odkazov:

CSONTOSOVÁ, Z, ILKOVIČOVÁ, K. *Víla Jazmínka a škriatok Vendelín*. Bratislava.

Albatros 2014. ISBN 9788000036618.

GALÁDOVÁ, A., GALLOVÁ, S., KATRENIÁKOVÁ, E., KELEMEN, Zs. STOVÍČKOVÁ,

J.: *Trendy úrovně klíčových kompetencií žiakov 4. ročníka základných škôl*. . Národná

správa z medzinárodných výskumov PIRLS 2011 – čitateľská gramotnosť a TIMSS 2011 –

matematika a prírodné vedy. NÚCEM 2013. ISBN 978-80-89538-10-9

GARDNER, H. *Dimenze myšlení*. Praha. Portál. 1999. ISBN 8071782793

ČITATEĽSKÁ GRAMOTNOSŤ – JEDNA Z PRIORÍT NAŠEJ ŠKOLY

Mgr. Katarína Habová

Základná škola Dr. Déreera, Malacky (riaditeľka školy)

Základná škola Dr. J. Déreera sprevádza už osemdesiatdva rokov Malačanov i deti z blízkeho okolia na ceste za poznávaním. Jej vízia stojí na kvalitnom vzdelávaní v prosperujúcej škole. Pedagogickí zamestnanci a rodičia sa spoločne usilujú využívať potenciál ľudský i materiálny v rozvoji kľúčových kompetencií žiakov s ohľadom na ich schopnosti i požiadavky spoločnosti. Dôležitým je rozvoj každého žiaka. V súčasnosti uvedenú školu navštevuje 677 žiakov.

Medzi prioritami v Školskom vzdelávacom programe ZŠ Dr. J. Déreera je prehlbovanie čitateľskej gramotnosti, ktorá vedie žiakov k porozumeniu a používaniu písaných textov, k uvažovaniu o nich pri dosahovaní osobných cieľov, rozvíjaní vlastných vedomostí a schopností. Čítanie s porozumením predstavuje integrálnu súčasť všetkých vyučovacích predmetov. Osvedčila sa zvýšená časová dotácia vyučovacích hodín slovenského jazyka a literatúry so zameraním na čítanie s porozumením v 5. a 9. ročníku. V ostatných ročníkoch II. stupňa sa využíva delenie hodín matematiky, slovenského jazyka a literatúry, geografie, biológie, fyziky, chémie raz do týždňa, čím sa zabezpečuje individuálny prístup pedagógov k žiakom. Pozornosť sa venuje deťom, ktoré majú problém so zvládnutím techniky čítania alebo im diagnostikovali dyslexiu. Nevyhnutnosťou sa javí komunikácia s rodičmi, aby so svojimi deťmi pravidelne navštevovali odborné pracovisko a absolvovali program zameraný na korekciu uvedeného problému.

Niektorí pedagógovia II. stupňa ZŠ Dr. J. Déreera absolvovali priebežné vzdelávanie Čítanie s porozumením na hodinách slovenského jazyka a literatúry (MPC Bratislava), inovačné vzdelávanie Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v základnej a strednej škole (MPC Bratislava), inovačné vzdelávanie Tvorba testov a možnosti ich využitia v predmete slovenský jazyk a literatúra (MPC, Bratislava).

Aktívne využívanie čítania s porozumením v ZŠ a SŠ absolvovalo 9 vyučujúcich 2. stupňa: učiteľky slovenského jazyka a literatúry, dejepisu, matematiky, biológie, chémie, anglického jazyka. Práve ony aktívne implementujú uvedené zručnosti do vyučovacích hodín, a to vo všetkých ich fázach, ba poznatky zo vzdelávania využili ako základ pri príprave a realizácii I. atestačnej skúšky.

Vyučujúce si pripravujú pracovné listy i prezentácie, pracujú s textom v papierovej i elektronickej podobe. Na hodinách matematiky a fyziky sa sústreďujú popri práci so súvislými textami aj na porozumenie nesúvislým textom. Text sa stáva východiskom pri získavaní nových poznatkov napríklad na hodinách chémie či biológie. Práca s textom je súčasťou aj kontrolnej a hodnotiacej časti vzdelávacieho procesu. Žiaci nadobudnuté zručnosti aplikujú pri riešení úloh predmetových olympiád, rôznych súťaží a projektov, do ktorých sa aktívne zapájame. V minulosti sa naši žiaci stali súčasťou environmentálneho projektu Voda je nielen náš život. Mladší čitatelia riešia úlohy súťaže Čítame s Osmijankom, starší žiaci sa môžu zapojiť do projektu Vráťme knihy do škôl. Matematické nádeje vypracúvajú príklady korešpondenčného seminára MAKS či medzinárodnej súťaže Matematický klokan.

ZŠ Dr. J. Déreera posilňuje aj regionálnu výchovu. Na sklonku minulého školského roku sme usporiadali v spolupráci s Mestským centrom kultúry, Múzeom Michala Tillnera a prírodovedcom Mgr. Martinom Mrázom netradičné predpoludnie venované spoznávaniu mesta Malacky. Žiaci II. stupňa navštívili zaujímavé miesta a riešili na jednotlivých stanovištiach rôzne úlohy zamerané na biológiu, topografiu, históriu i súčasnosť mesta. Ak chceli uspieť, museli sa popasovať s rôznymi typmi textov.

Prírodzenou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu sú návštevy knižnice pri MCK, práca s detskými časopismi a detským literárnym časopisom Slniečko.

Rozvíjanie zručností v práci s textom môžu žiaci získať aj v záujmových útvaroch (Prírodovedný krúžok, Po nemecky príjemne a jednoducho, Anglický jazyk pre ôsmakov, Tvorba školského časopisu).

Naším cieľom je, aby žiaci dokázali pochopiť rôzne texty, aktívne s nimi pracovali. Spoločné úsilie učiteľov a žiakov vrcholí v 9. ročníku. Žiaci stoja pred náročnými výzvami: Testovanie 9, výber ďalšej formy štúdia, prijímacie konanie. V tomto školskom roku v štúdiu pokračuje 85% absolventov ZŠ Dr. J. Déreera v maturitných odboroch, tradičný je i záujem o osemročnú formu štúdia na gymnáziu.

Skúsenosti z praxe poukazujú na nevyhnutnosť postupného vzdelávania všetkých pedagógov v uvedenej oblasti. Koncepcia rozvoja školstva v Malackách na roky 2014 – 2020 ponúka aj ďalšiu možnosť: stretnutia pedagógov zo vzdelávacích inštitúcií pôsobiacich v Malackách a vzájomné odovzdávanie skúseností v práci s deťmi.

1. ČÍTANIE S POROZUMENÍM S VYUŽITÍM VECNÉHO TEXTU

PaedDr. Darina Bačová, PaedDr. Mária Onušková

Regionálne pracovisko, MPC Bratislava

Text:

Kamzík vrchovský tatranský je unikátny druh kamzíka. Od skončenia doby ľadovej žil tisíce rokov úplne izolovane, takže podobný druh sa nikde nevyskytuje.

Kamzík je veľmi staré zviera. Na zemi žil už pred pol miliónom rokov. U nás žijú dva druhy kamzíkov: rozšírený kamzík alpský a vzácny kamzík tatranský. Naši odborníci na základe skúmania kostných nálezov zistili, že kamzík tatranský sa preháňal pod našimi najväčšími končiarimi pred tisíckami rokov. Pôvodne, v dobách ľadových, žili predkovia tatranského kamzíka chladných európskych stepiach. Ako sa začalo otepľovať, kamzíky zvyknuté na chladné a drsné podnebie postupovali vyššie a vyššie, až niektoré z nich skončili pod hrebeňmi nebotyčných tatranských štítov a sú tu dodnes.

Kamzík tatranský, podčeľaďou divoká koza, alebo krajšie povedané, vysokohorská antilopa, je vynikajúci lezec. Vďaka špeciálne silným nohám a raticiam, ktoré fungujú ako prísavky, dokáže sa pohybovať aj po hladkých a šikmých skalách. Pomocou paratíc, drobných rohovinových výrastkov nad raticami, zas dokáže bezpečne zísť aj takými svahmi, ktoré aj človek, profesionálny lezec, radšej obíde.

A pritom jedlo – nič extra. Žiadne mäso, žiadne módne výživové doplnky, obyčajné horské byliny či lišajníky. A v zime ani tie nie. Vlastne nie na tanieri. Milý kamzík si ich musí pekne-krásne vyhrabať spod snehu. A viete si predstaviť, čo je to za fuška, vyhrabávať niečo spod snehu vo Vysokých Tatrách?! Pravda, keby chcel, mohol by si prílepiť nejakou tou pochúťkou z kŕmidiel pre vysokú zver. Jeho príbuzný, kamzík alpský, ktorý žije vo Veľkej Fatre alebo v Slovenskom raji, niečím podobným nepohrdne. Ale kamzík tatranský? Bože uchovaj!

Kamzičia zver žije v čriedach, ktoré vedie dospelá, najskúsenejšia a najsilnejšia samica. V čriede okrem samíc sú mláďatá, ktoré sa rodia v máji alebo v júni. Pol roka cicajú mlieko, no po dvoch mesiacoch žerú aj rastlinnú potravu. V prvom roku im začínajú rásť rožky, v druhom sa zahýňajú dozadu. Dospelé samce žijú mimo čriedy. Často na odľahlých, ťažko prístupných miestach.

Prirodzenými nepriateľmi kamzičej zveri sú vlky, rysy, orly, lavíny. Najväčším nepriateľom kamzíka tatranského je však človek. Nielen tým, že si prisvojil tatranskú prírodu a ničí ju hotelmi, zábavnými strediskami, vlekmi, tisíckami automobilov, ale aj tým, že sa aj ako obyčajný turista správa k nej bezohľadne. Ak napríklad zide z vyznačených chodníkov a vyplaší oddychujúcu kamzičiu čriedu, kamzíky sa poplašia a neraz si ublížia. A to už nehovoriac o záchranných vrtuľníkoch. Tie vedia kamzíky vystrašiť na smrť. Všetko toto spôsobuje, že tatranských kamzíkov, hoci patria k prísne chráneným druhom, je stále menej a menej. V súčasnosti žije v Tatrách okolo tisíc kamzíkov.

V minulosti sa kamzík tatranský stával obľúbenou korisťou pytliačkov. V stovkách ho zabíjali nie kvôli mäsu, kožušine či rožkom, ale kvôli zvláštnym guľôčkam v jeho žalúdku. Podľa liečiteľských povier mali tieto guľôčky zázračnú schopnosť liečiť tie najťažšie ľudské choroby. Pritom nešlo o nič iné, iba o kamienkom podobné zvyšky nestrávenej potravy bez akéhokoľvek liečivého účinku.

Úlohy na prácu s textom:

1. Z textu vyplýva, že:
  - a) kamzík je najstaršie slovenské zviera,
  - b) kamzičia samica je najslabším členom čriedy,
  - c) najväčšími nepriateľmi kamzíkov sú ľudia,
  - d) rožky a mäso čriedy majú zázračné účinky.
2. Vypíšte z 2. odseku textu tri pomenovania kamzíka.
3. Zakrúžkujte správny výklad pojmu *ratica* na základe textu:
  - a) rohovitá časť chodidla fungujúca ako prísavka,
  - b) drobné výrastky fungujúce ako prísavky,
  - c) nohy s výrastkami fungujúce ako prísavky,
  - d) rohová časť chodidla fungujúca ako prísavka.
4. Vytvorte nadpisy jednotlivých odsekov textu:
  1. odsek - _____
  2. odsek - _____
  3. odsek - _____
  4. odsek - _____
  5. odsek - _____
  6. odsek - _____
  7. odsek - _____
5. Vypíšte z textu názov „výživového doplnku“, ktorým sa kamzík živí.
6. Navrhните ochranárom, ako by sa mohli zabezpečiť chodníky, aby ľudia neplašili kamzíky.
7. Vypíšte z textu vetu, ktorá poukazuje na to, že máme opatrovať kamzíky.
8. Z textu vyplýva, že kamzičie triedy sa boja:
  - a) chladného podnebia,
  - b) niektorých zvierat,
  - c) strmých pohorí,
  - d) kamzíka alpského.
9. Vypíšte z textu na základe čoho vedci zistili, že na území Slovenska žil kamzík pred tisíc rokmi.
10. Z textu vyplýva, že v stáde žijú:
  - a) samice, samci,
  - b) mláďatá, samice,

c) samci, mláďatá,

d) samci, mládež.

11. Z textu vyplýva, že mláďatá kamzíka sa živia ..... a .....

12. Zakreslite do mapy 3 miesta, kde žijú kamzíky.

(zdroj: <http://www.geoped.sk/album/obrysove-slepe-mapy/slovensko-obrys-jpg/>)

Aktivita pre učiteľov

Názov aktivity: Kritériá na výber textu na didaktické účely

Cieľ aktivity: Určiť kritériá na výber textu na didaktické účely

Postup: Učiteľ prečíta text REČ NA UHORSKOM SNEME dvakrát, prvýkrát sa zameriava len na vyjadrenie postoja k obsahu textu a jeho zdôvodnenie, teda odpovedá na otázku: Zaujal Vás text po obsahovej stránke? Svoju odpoveď zdôvodnite.

Po druhom prečítaní textu ho autor hodnotí z hľadiska využitia na didaktické účely, vymenuje jeho pozitívne aj negatívne stránky vzhľadom na jeho využitie v edukačnom procese.

Na základe hodnotenia predloženého textu účastníci v skupinách spracujú kritériá na výber textu používaného na didaktické účely.

Výstup: Konkrétne kritériá na výber textu na didaktické účely so zameraním na čítanie s porozumením a obsahovým zameraním na osobnostný rozvoj žiaka

Uvádzame niektoré vyjadrenia účastníkov vzdelávania pri realizácii danej aktivity spracované do tabuľky.

Hodnotenie textu z hľadiska jeho použitia na didaktické účely	
Pozitívne stránky textu	Negatívne stránky textu
zaujímavé myšlienky	štruktúra textu,
nové informácie podnety na diskusiu	formátovanie textu
podnety na ďalšie štúdium v danej oblasti	informačná presýtenosť textu
	príliš dlhý text
	text nie je doplnený ilustračným materiálom
	niektoré časti textu sú náročne štylizované

2. Čítanie s porozumením s využitím historického prameňa

REČ NA UHORSKOM SNEME 21. decembra 1847

Ale nechže sa vyslovím o stave chudobného ľudu nášho a o potrebe poľahčenia a polepšenia jeho lósu¹. To požadujú čím najsúrnejšie záujmy a budúcnosť našej vlasti, to požaduje prisluhovanie spravodlivosti a svätá vec človečenstva. Všetko toto hlasíte k nám volá, aby sa už raz a naposledok chudobného ľudu lós polepšil! Žiadame v krajine našej slobodu rozširovať a dobre máme, lebo bez tejto postati² v zlom stave sa krajina nachádza a nemá opravdivej bezpečnosti. Ale požadovaním slobody celkom na prieky sú roboty urbárske³.

Ale pozrime tohto smutného stavu mravné následky: či taký človek, ktorý k druhým osohu robotujúc miesto odmeny sa od každého ešte opovrhne a odstrkuje, či, povedám, taký človek vlasť má? Nie - a čo zase z toho nasleduje? Či taký človek sa nestane podlým prostriedkom proti v krajine sa rozvíjajúcej slobode? Či sa on prituľuje ku vlasti a či sa môže k nej s láskou mať? Čo nemá, čo nezná, k tomu sa nemôže mať, to nemôže rád vidieť. Takýto človek len rodisko má, ale vlasť nie, taký naozaj nemôže tie sladké slová zvolat': O pater, o patria, o Priami domus!⁴"

My chceme ďalej vzdelanosť v krajine rozširovať a celkom po práve a pravde to žiadame, ale v takýchto okolnostiach najmä medzi chudobným ľuďom ju rozširovať sa nám sotva pošťastí. Darma sa tu pre vychovávanie ľudu náradu chystajú, kým tieto vzťahy, o ktorých hovorím, sú v úžitku, bo i sám ľud v nich vzdelanosť pre seba potrebnú neodrží a kto by medzi nami neuznal, že by ona pre zanedbaný a v poverách zamotaný ľud náš potrebná nebola? Medzitým čo by ľud aj uznal potrebu tohto, ani času ani spôsobu nemá vo vyučovaní školskom účasť brať. Bo ak dieťa sedliaka natoľko vyrastie, že samo chodiť môže, hneď ho rodičia jeho k prácam privrú, lebo pri toľkom množstve najmä urbárskych robôt sa im táto slabá pomoc dobre zide. Aby som druhé, z takéhoto zachádzania vytekajúce mravné následky zamlčal, len to pripomeniem, že takéto dieťa bez všetkého vzdelania ostáva, a tak sa stáva človekom dorastlým, ale bez všetkého povedomia, bez všetkého citu ľudského. Vysmieávajú sa za to mnohí z chudobného ľudu, že je sprostý a hlúpy, urážajú sa nad jeho nízkym duchom, ale mu nespomáhajú, nevidia, že príčinou zanedbania jeho nič je nie inšie, ako ťažké okolnosti jeho. V hornom Uhorsku, kde je zem o moc neúrodnejšia ako na Dolnej zemi, a kde je aristokracia v pomere o moc viac ako tuto, a preto aj jej vtok⁵ na ľud o moc ťažší, tá mienka panuje o ľude obecnom, ktorá aj do porekadla prešla, že je sedliak oplán. Ale tí múdri ľudia, čo toto istia⁶ a rozširujú, nepomyslia, že veru človek, ktorý pod ťarchami stoná, ktorý často nemá čo jesť, ktorý vidí, ako jeho deti od hladu umierajú, a násilie znášať musí, každý možný spôsob užije, ako by si pomôcť a od násilia sa oslobodiť mohol. Tak často na druhých zvaľujeme viny, kde by sme len do seba vstúpiť a pravdu si vyznať mali.

Úlohy k textu

1. Porovnajte význam slova lós v texte , ktorý predniesol Ľudovít Štúr na Uhorskom sneme a význam slova lós v súčasnosti.
2. Rozdeľte text na dve časti na základe obsahu.
3. Vytvorte podnadpisy jednotlivých častí.

4. Na základe textu napíšte jednu vetu, ktorá charakterizuje Ľudovíta Štúra.
5. Usporiadajte vety podľa poradia v texte.
  - a) že veru človek, ktorý pod ťarchami stoná, ktorý často nemá čo jesť, ktorý vidí, ako jeho deti od hladu umierajú, a násilie znášať musí, každý možný spôsob užije, ako by si pomôcť a od násilia sa oslobodiť mohol
  - b) Takýto človek len rodisko má, ale vlast' nie,
  - c) Všetko toto hlasite k nám volá, aby sa už raz a naposledok chudobného ľudu lós polepšil!
6. Vysvetlite vety:

Bo ak dieťa sedliaka natoľko vyrastie, že samo chodiť môže, hneď ho rodičia jeho k prácam privrú, lebo pri toľkom množstve najmä urbárskych robôt sa im táto slabá pomoc dobre zíde. Aby som druhé, z takéhoto zachádzania vytekajúce mravné následky zamlčal, len to pripomeniem, že takéto dieťa bez všetkého vzdelania ostáva, a tak sa stáva človekom dorastlým, ale bez všetkého povedomia, bez všetkého citu ľudského

7. Na základe textu doplňte do tabuľky údaje v stĺpci dôsledok.

	Situácia	Príčina	Dôsledok
1.	Pracovné povinnosti „urbárske roboty“ v r. 1847	Poddaní robotujú bez odmeny a ešte sú odstrkovaní a opovrhovaní.	
2.	Vzdelanosť pospolitého ľudu v r. 1847	Deti sedliakov od malička pracujú.	
3.	Sociálne pomery pospolitého ľudu v r. 1847	Ľudia nemajú čo jesť, deti umierajú od hladu, trpia násilie od feudálov.	

¹ – osud

² – základ

³ – tzv. panština, za pôdu musel ľud niekoľko dní v týždni pracovať na roliach zemepána

⁴ – Ó, otec, ó, vlast', ó, domov Priamov! – Citát z Vergíliovej Eneidy. Zvolanie sa týka Tróje, Priamovho rodného mesta

⁵ – vplyv

⁶ – tvrdiť

1.2 Čitateľská stratégia Príčiny a dôsledky

Postup pri realizácii čitateľskej stratégie Príčiny a dôsledky

1. Náhľad pred čítaním textu:

- Vždy prezrite všetky strany, ktoré máte čítať pred tým, ako začnete čítať.
- Zamerajte sa najskôr na nadpisy a podnadpisy.
- Tiež sa zamerajte na slová, ktoré sú vytlačené hrubými písmenami alebo sú uvedené v úvodzovkách.

2. Zapište si hlavné myšlienky

- Zapište si hlavné myšlienky a dôležité fakty na poznámkové kartičky, aby ste si ich mohli v budúcnosti opäť preštudovať.

3. Vysvetlite význam neznámych slov z hlavných myšlienok

- Ak nepoznáte nejaké slovo, skúste si ho domyslieť prostredníctvom kontextu. Ak sa toto nepodarí, vyhľadajte ho v slovníku.
- Ak si myslíte, že to je dôležité slovo, napíšte si ho na prednú stranu poznámkovej kartičky a na zadnú stranu napíšte jeho význam alebo vysvetlenie.

4. Prečítajte text

5. Zvýraznite dôležité, kľúčové informácie z textu na základe toho, aký cieľ čítaním textu sledujete

- Ak ste majiteľom knihy, ktorú používate, zvýraznite dôležité myšlienky. Ak zistíte, že zvýrazňovanie pomáha chápaniu knihy a kniha nie je vaša, prefoťte si strany a zvýrazňujte na prefotených stranách.
- Ak kniha nie je vaša a urobili ste si poznámky na osobitný papier, zvýraznite si hlavné myšlienky vo vašich poznámkach.
- NIKDY NEZVÝRAZŇUJTE VŠETKO. Princíp zvýrazňovania je založený na označení najdôležitejšej informácie. Ak si zvýrazníte všetko, nebudete schopní podchytiť najdôležitejšie, kľúčové informácie.

6. Preskúmajte, či medzi myšlienkami v texte existujú vzťahy

- V priebehu čítania majte na mysli „celkovú myšlienku textu“.
- Uvedomte si, ako je konkrétna informácia, ktorú čítate, prepojená s inými informáciami, týkajúcimi sa tejto témy.
- Zamyslite sa nad tým, čo ste o tejto téme už v minulosti čítali.

7. Graficky naznačte vzťahy medzi myšlienkami v texte

- Použite grafické pomôcky na zobrazenie týchto vzťahov. príčin a dôsledkov. Napríklad použite grafické zobrazenie šípkami vedúcimi od príčin k dôsledkom v texte.

Zoznam bibliografických odkazov:

SLIACKY, O.: *Divy Slovenska nielen pre deti alebo Vlastiveda ako lusk*. Martin: Matica slovenská, 2013. s.22-25. ISBN 978-80-8128-078-8

Čítanka pre 1. ročník gymnázií a stredných škôl, IMPRO, s. r. o., vydavateľstvo LITERA, Bratislava 1994, ISBN 80-85452-35-9, 392 s.)

Čitateľská stratégia bola spracovaná na základe čitateľskej stratégie PASTE, ktorú nájdeme na anglickej stránke: **Internetová stránka 25.1.2015:**

<http://coe.jmu.edu/learningtoolbox/printer/paste.pdf>

ČÍTANIE S POROZUMENÍM VO VÝUČBE FYZIKY NA ZÁKLADNEJ ŠKOLE

Mgr. Milan Drgoň

Základná škola s materskou školou, ul. Jána Rášu, Budmerice

Na našej škole, ZŠ s MŠ Budmerice, sa v druhej polovici školského roku 2014/2015 uskutočnilo inovačné vzdelávanie **Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v základnej a strednej škole**, ktoré zorganizovalo bratislavské Regionálne pracovisko, MPC (lektorkou bola PhDr. Alexandra Húsková).

Počas vzdelávania sme okrem iného vytvárali rôzne testové položky pre žiakov, ktoré precvičujú čítanie s porozumením. Pracovali sme v skupinách, ba aj samostatne a tvorili sme úlohy rozvíjajúce čitateľské kompetencie s využitím rôznych druhov textov.

V rámci dištančnej formy vzdelávania som vytvoril a odpilotoval test realizovaný prostredníctvom počítača a využívajúci aj digitálnu podobu textu. Žiaci po vypracovaní všetkých položiek testu na počítači (zadanie som im do počítačov nahral – úplne tým odpadlo kopírovanie alebo tlačenie testov) odoslali celý test mailom na moju mailovú adresu.

Žiakom sa táto forma testovania páčila, bolo to pre nich zaujímavé, mňa prekvapila rýchlosť, s akou test vypracovali aj napriek tomu, že nepracovali len s jedným textom na jednej webovej stránke, ale prechádzali z jednej webovej stránky na druhú alebo z miesta na miesto. Pred pilotážou testu som predpokladal čas na vypracovanie o tretinu dlhší, ako v skutočnosti žiaci na vypracovanie potrebovali. Z pilotáže kolegov mám poznatok, že otázky v teste alebo použité texty nesmú byť príliš dlhé, pretože ak sa deti v texte „zamotajú“, strácajú záujem a začínajú odpovede tipovať. Jednoduchšie otázky a texty však nedosiahnu náš cieľ, a to dostatočne zistiť, či sa žiaci skutočne dokážu v texte zorientovať. Preto treba vždy dôkladne pouvažovať nad výberom textov a nad formuláciou otázok použitých v teste.

Ukážka didaktického textu s využitím počítača

Milí žiaci!

Pred sebou máte test v elektronickej podobe, ktorý je zameraný na čítanie s porozumením. Pozorne si prečítajte text a s ním súvisiace úlohy. Správnu odpoveď označte krížikom. Okrem poslednej úlohy (č. 10) je vždy iba jedna možnosť správna. Po ukončení test uložte na plochu s názvom **test_priezvisko**. Následne ho odošlite mailom s predmetom **priezvisko** na drgon@zoznam.sk. Tieto inštrukcie budú uvedené aj na konci testu.

A.

1. Z obrázku **Anatómia oka** s popisom zo stránky

<http://www.zdravie.sk/choroba/20829/refracne-chyby-oka-dalekozrakost-kratkozrakost-astigmatizmus#3-anatomia-oka> urči, ako sa nazýva miesto, v ktorom opúšťa oko zrakový

nerv.

- a) zrenica
- b) žltá škvrna
- c) slepá škvrna
- d) sietnica

2. Prejdi na **Liečba refrakčnej chyby oka** a urči, ktorou metódou sa refrakčné chyby oka **neliečia**.

- a) okuliarmi alebo kontaktnými šošovkami
- b) dlhodobým užívaním antibiotík
- c) chirurgickými zákrokmi
- d) operáciou excimerovým laserom

B.

3. Zo stránky <http://referaty.aktuality.sk/oko/referat-1109> urči, kde utvára obraz predmetov zdravé oko.

- a) na rohovke
- b) na sietnici

- c) na ciefovke
- d) na dúhovke

C.

4. Na http://sk.wikipedia.org/wiki/Farba_%28fyzika%29 nájdí, aká je vlnová dĺžka žltého svetla a označ správnu odpoveď.

- a) 570-590 nm
- b) 12-18 nm
- c) 750-780 nm
- d) 6-12 km

5. Klikni na odkaz **Červené svetlo** pod farebným kruhom a zisti, či má červené svetlo najnižšiu alebo najvyššiu frekvenciu, ktorú dokáže oko vnímať a označ správnu odpoveď.

- a) Červená farba zodpovedá najnižším frekvenciám, ktoré dokáže oko vnímať.
- b) Červená farba zodpovedá najvyšším frekvenciám, ktoré dokáže oko vnímať.
- c) Červená je farba, ktorú nedokáže oko vnímať.

D.

6. Na stránke http://student.fiit.stuba.sk/~pifkova04/farebne_modely/farboslepi.html zisti, čo je to deuteranopia, a označ správnu odpoveď.

- a) slepota
- b) kožné ochorenie
- c) červeno-zelená farbosleposť
- d) krátkozrakosť

7. Z obrázku zisti, akú farbu vidí človek s deuteranopia, ak sa pozerá na teleso s červenou farbou:

- a) modrú
- b) fialovú
- c) červenú
- d) zelenú

E.

8. Na stránke http://sk.wikipedia.org/wiki/Oko#Choroby_oka_a_zraku prejdi na odkaz **krátkozrakosť** a vyber správnu odpoveď (klikni na vyber odpoveď a zobrazia sa ti možnosti):

Krátkozrakosť sa napravuje okuliarmi so vyber odpoveď šošovkou.

F.

9. Pozri si <http://www.irisdiagnostika.sk/oko.php>

Ako sa nazýva otvor v dúhovke, cez ktorý vchádza svetlo do oka?

- a) dúhovka
- b) rohovka
- c) zrenička
- d) šošovka

G.

10. Prečítaj si stranu 69 z dokumentu

www.zssastin.info/dokumenty/ucebne_texty/fyzika_8/oko.doc a zaškrtni, čo tvorí optickú sústavu oka (4 správne možnosti):

- a) dúhovka
- b) šošovka
- c) zrenica
- d) očný mok
- e) okohybné svaly
- f) sklovec
- g) sietnica
- h) slepá škvrna
- i) rohovka

Ak si ukončil test, ulož ho na plochu s názvom **test_priezvisko**. Následne ho odošli ako prílohu mailu s predmetom **priezvisko** na adresu drgon@zoznam.sk

ROZVÍJANIE ČITATEĽSKEJ GRAMOTNOSTI NA HODINÁCH GEOGRAFIE

Mgr. Marek Šrámek

Gymnázium, Ul. 1. mája 8, Malacky

V pedagogickej praxi sme sa s pojmom čitateľská gramotnosť donedávna príliš často nestretávali. Keď som začal navštevovať vzdelávanie Aktívne využívanie čítania s porozumením v základnej a strednej škole, bol som voči rozvíjaniu tejto kompetencie veľmi skeptický. Odstupom času som však zistil, že práve často neschopnosť žiakov pracovať s textom (písaným i digitálnym) spôsobuje zlyhanie žiakov nielen na úrovni testovania PISA. Preto som sa rozhodol, že sa tejto problematike budem venovať aj ďalej a absolvoval som ďalšie z ponúkaných inovačných vzdelávaní MPC Integrácia čitateľskej gramotnosti do výučby na strednej škole. Rozhodol som sa tiež tejto problematike venovať aj svoju atestačnú

prácu, v ktorej som navrhol vyučovacie hodiny s využitím aktivizujúcich metód a čitateľských stratégií.

Pre variabilnosť a pestrosť edukačného procesu sa občas snažím využiť na hodinách aj didaktickú hru zameranú práve na čitateľskú gramotnosť. Veľmi sa mi osvedčila známa didaktická hra Riskuj, ktorá sa dá jednoducho vytvoriť v programe MS Office Power Point. Úvodný snímok hry tvorí hracie pole s výberom otázok, ktoré boli zamerané na úlohy s rozvíjaním čitateľskej gramotnosti. Jednotlivé otázky sú rozdelené podľa náročnosti – procesov čitateľskej gramotnosti. Otázky a úlohy za 100 a 200 bodov obsahujú úlohy typu *nájdenie a získavanie informácií*. Otázky a úlohy za 500 bodov zahŕňajú úlohy na *integráciu a interpretáciu* a zvyšné za 1 000 bodov si vyžadujú už vyššie myšlienkové operácie – *uvažovanie a hodnotenie*. Hra slúži na zhrnutie a opakovanie učiva. Cieľom hry je, aby žiaci opakované učivo nielen reprodukovali, ale aby ho aj pretvárali na základe už osvojených vedomostí.

Dodnes je mojou snahou v edukačnom procese využívať aj prácu s textom, na ktorú sa časom pozabudlo. Rozvíjanie tejto kompetencie však nie je úlohou ľahkou, pretože základným predpokladom pre úspešnosť je vzťah k čítaniu, ktorý sa postupne u žiakov vytráca. Preto je aj na nás pedagógov, akým smerom sa rozvíjanie tejto kompetencie bude uberať. V geografii vidím budúcnosť aj v práci s textom a s kartografickým materiálom, ktorý môžu žiaci spracovávať formou projektových úloh, ktoré si budú žiadať hľadanie adekvátnych zdrojov informácií a aplikáciu už osvojených poznatkov do praxe.

(1) Ukážka vyučovacej hodiny geografie s využitím čitateľských stratégií

Ročník: prvý

Predmet: geografia

Tematický celok: Príroda Zeme

Téma: Zákonitosti hydrosféry

Špecifické ciele:

- rozvíjať čitateľskú gramotnosť prostredníctvom čitateľských stratégií,
- pochopiť obeh vody na Zemi,
- opísať dynamiku pohybov oceánskej a morskej vody, zistiť príčiny vzniku slapových javov a ich vplyv na život človeka,
- hľadať možnosti riešenia problémov spojených so znečistením oceánov,
- rozvíjať osobnostné postoje a vyjadrovať vlastné myšlienky.

Metódy a formy:

- aplikácia čitateľských stratégií KWL, SQ3R, REAP,
- riadený rozhovor, diskusia, samostatná práca, skupinová práca

Pomôcky:

- spätný projektor, počítač, interaktívna tabuľa,
- učebnica geografie: Bizubová, M., Kusendová, D., RUŽEK, I., RUŽEKOVÁ, M., TRIZNA, M., Geografia pre 1. ročník gymnázií, SPN, Bratislava, 2008, ISBN 978-80-10-01429-3,
- Atlas sveta

Časová dotácia: vyučovací blok – 90 minút

Scenár vyučovacej hodiny:

I. MOTIVAČNÁ ČASŤ

Žiaci si prečítajú nadpisy a podnápisy v učebnici na strane 44 – 50 (Zákonnosti hydrosféry, Obeh vody na Zemi a jeho bilancia, Svetový oceán – oceány a moria, Vlastnosti vody oceánov a morí, Pohyby oceánskej a morskej vody, Význam oceánu pre život) a odhadujú, aká bude téma vyučovacej hodiny. (Obeh vody)

1. Čitateľská stratégia KWL (10 minút)

Žiaci vyplnia prvý stĺpec tabuľky, a to na základe už predtým osvojených poznatkov o obehú vody, a druhý stĺpec tabuľky, v ktorom vyplnia, čo by sa o ňom chceli naučiť (dozvedieť).

Čo už viem o obehú vody?	Čo sa chcem o ňom dozvedieť?	Čo som sa o obehú vody dozvedel?
V mori prúdia morské prúdy, voda je znečistená, oceány a moria sú slané	Koľko zvierat uhynie v mori? Prečo nie je voda všade rovnako slaná?	.

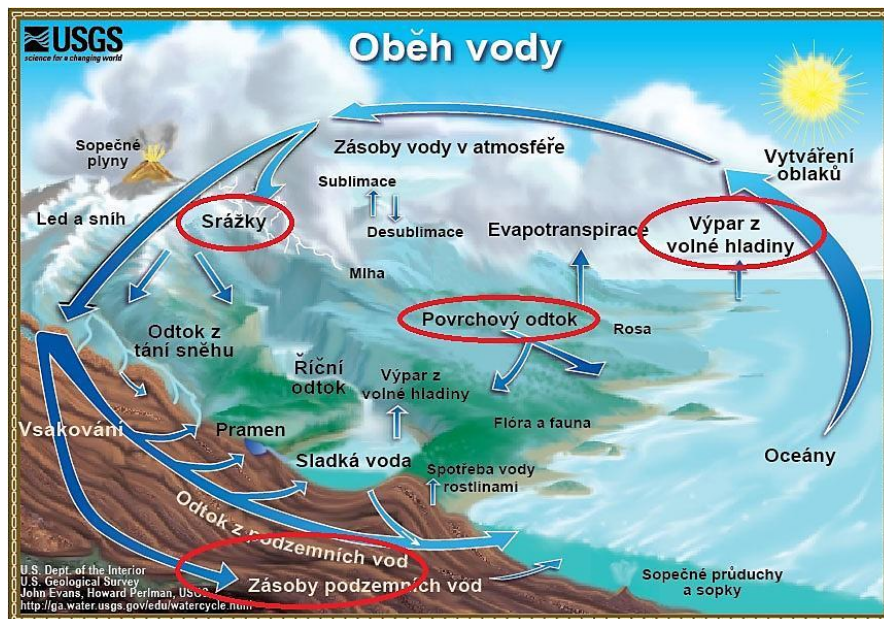

II. EXPOZIČNÁ ČASŤ

2. Čitateľská stratégia SQ3R (20 minút)

Žiaci riešia nasledujúce úlohy, ktoré vyžadujú dôsledné prečítanie textu z učebnice:

- a) Pozorne si prečítajte text na str. 44 – kap. 3. 2. 1 *Obeh vody na Zemi a jeho bilancia*, k jednotlivým odsekom podľa kľúčových slov vytvorte 1 otázku, na ktorú vytvoríte odpoveď, napr.:
- Pod vplyvom akej energie sa uskutočňuje v prírode výpar a kondenzácia vodných pár? (*slnečná*)
  - Vznik morských prúdov zabezpečuje výmena energie medzi? (*oceánom a atmosférou*)
  - Aké je percentuálne zastúpenie sladkej vody na Zemi? (*2,53 %*)
- b) S pomocou textu vytvorte schematický náčrt obehu vody na Zemi a priradte k nemu kľúčové pojmy, napr.: výpar → prenos vodných pár → kondenzácia (tvorba zrážok) → povrchový a podpovrchový odtok

Zdroj: <http://water.usgs.gov/edu/graphics/watercycleczech.jpg>

Žiaci čítajú vytvorené otázky, na ktoré podľa textu hľadajú jednotlivci odpovede.

Jeden zo žiakov nakreslí a vysvetlí schematický náčrt obehu vody na Zemi na

interaktívnu tabuľu, učiteľ vysvetlí na obrázku problematiku obehu vody a doplní ju

krátkou video ukážkou.

3. Čitateľská stratégia REAP (20 minút)

Žiaci samostatne čítajú text kap. 3. 2. 2 *Svetový oceán – oceány a moria*.

Na základe prečítaného textu si žiaci urobia stručné poznámky prostredníctvom vybraných kľúčových pojmov z textu. Následne vypracujú odpovede na otázky/úlohy:

1. **Na základe obr. v učebnici na str. 45 vypíšte 3 oblasti sveta, v ktorých sa nachádzajú bezodtokové oblasti!**

(*Stredná Ázia, Arabský polostrov, Severná Afrika*)

2. **Vymenujte 2 funkcie tepelnej kapacity svetového oceánu!**

(*zmierňuje výkyvy teplôt vzduchu, vplýva na cirkuláciu atmosféry – teda na podnebie*)

3. **Vymenujte 3 druhy morí a ku každému uveďte s pomocou Atlasu 2 konkrétne príklady!**

(*okrajové – Karské more, Severné more, medziosrovné – Iónske more, Filipínske more, vnútrozemské – Čierne more, Azovské more*)

4. **Podľa tabuľky Parametre vybraných morí v učebnici na str. 46:**

a) zistíte, ktoré more má najvyššiu priemernú salinitu (Arabské more),

b) vypíšte s pomocou atlasu tie moria, ktoré hraničia s Európou (*Stredozemné, Severné, Čierne more*).

5. **Na internete zistíte, čo sú to batyskafy!**

(*Batyskaf je druh ponorky, určený k ponorom do veľkých hĺbok. Bol vyvinutý na základe skúseností s batysférou, spúšťanou na lane a s pokusmi so stratosférickými balónmi. Vynálezcom batyskafu je švajčiarsky výskumník Auguste Piccard. Názov vychádza z gréckych slov bathos - hĺbka a skafos - loď*).

Zdroj:

<http://cs.wikipedia.org/wiki/Batyskaf>

4. Skupinová práca s textom (30 minút)

Žiaci sa rozdelia do piatich skupín a po prečítaní textu *Vlastnosti oceánov a morí* (str. 47) spoločne vypracujú nasledovné úlohy:

1. **Ktoré sú dve základné vlastnosti oceánov a morí?**

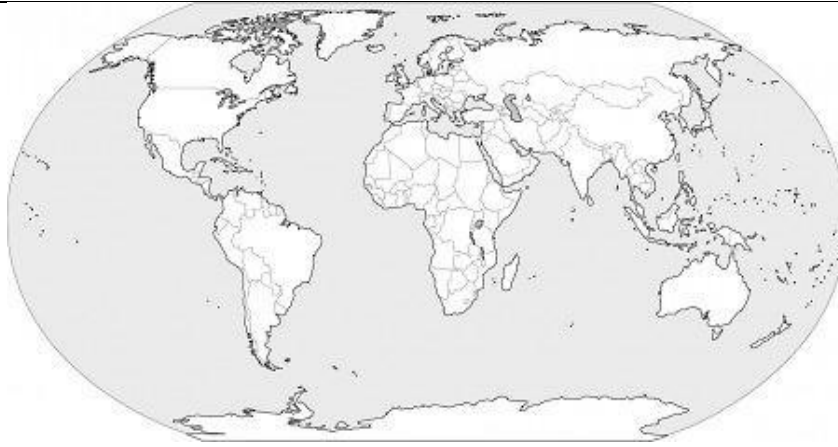
(*teplota a salinita*)

2. **Na základe textu vyznačte do nasledovných máp miesta:**

a) s najvyššou priemernou teplotou oceánu,

b) s najvyššou priemernou salinitou.

Svoje odpovede zdôvodnite prostredníctvom úloh A) a B).

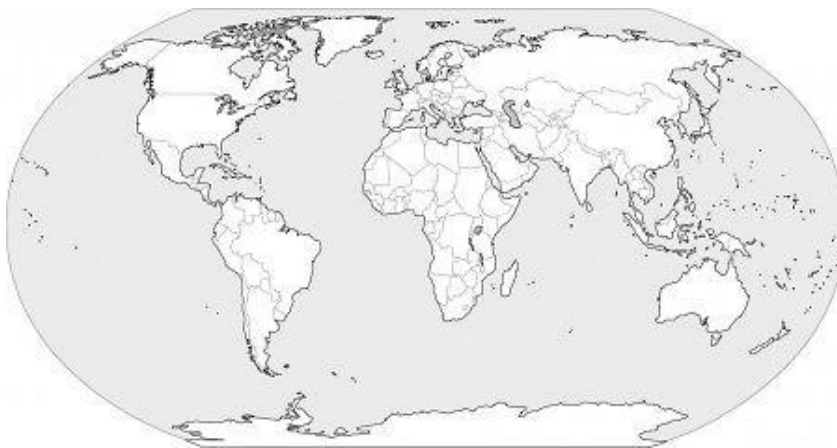

A)

Doplňte uvedený text:

Najvyššia priemerná teplota oceánu je na ..... od rovníka, pretože : .....

Správna odpoveď: *Najvyššia priemerná teplota oceánu je na sever od rovníka, pretože tento posun je podmienený menším rozsahom pevniny na južnej pologuli a vplyvom Antarktídy.*

B)

Zakrúžkujte správnu odpoveď:

Salinita morí je najvyššia na:

- 1) rovníku,
  - 2) v subtropických oblastiach,
  - 3) za polárnymi kružnicami,
- pretože:

- A) výpar prevláda nad zrážkami,
- B) výpar je malý a veľa prší,
- C) lebo sa tu vyskytuje ľad, ktorý vytvára veľké zásoby soli.

Správna odpoveď: 2A

3. Na základe informácií z textu o salinite vody vypočítajte nasledovný príklad:

Vypočítajte koľko gramov soli by ste získali z 0,5 litra vody mora, ktorého salinita by

bola 12 %.

Správna odpoveď: 6 g

4. Na základe textu o anomálii El Niño na str. 47 vyberte odpovede, ktoré **nie sú** správne:

- a) Jeho sprievodným javom je tepelná anomália medzi Austráliou a Kanadou.
- b) Tento jav má katastrofálne dôsledky na okolitú krajinu.
- c) Vyššia teplota vody oceánu znamená viac vlahy v ovzduší.
- d) V roku 1983 spôsobil tento jav zvýšenie teploty Tichého oceánu o 25 °C.

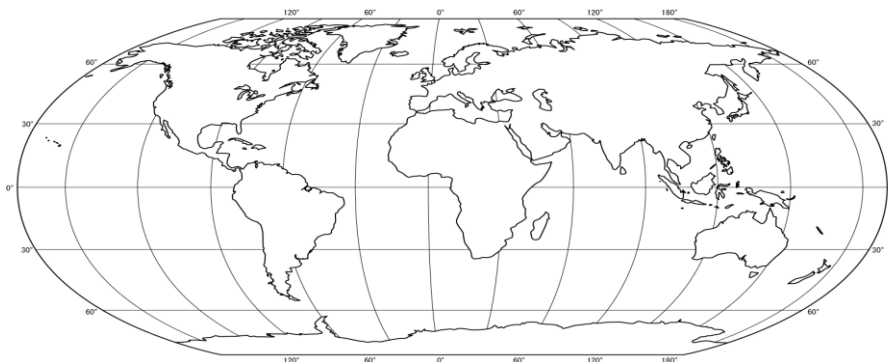
Správna odpoveď: a, d

Skupiny pracujú s poslednou časťou textu *Pohyby oceánskej a morskej vody* (str. 48)
Po prečítaní textu vypracujú nasledovné úlohy:

1. S využitím máp v atlase porovnajete morské prúdy a smery vetrov na Zemi! Čo ste zistili?
2. Vytvorte podľa textu správne dvojice:
  - a. Geodynamické vplyvy
  - b. Fyzikálno-mechanické vplyvy
  - c. Kozmické vplyvy
  - 1. Slnčné žiarenie
  - 2. Príťažlivosť Mesiaca a Slnka
  - 3. Tektonické pohyby

Správna odpoveď: a3, b1, c2

3. Do slepej mapy znázorníte a pomenujete 3 teplé a 3 studené morské prúdy!

4. **Problémová úloha:**

Vysvetlite na základe textu, ako je možné, že pobrežie SZ Európy má oveľa teplejšie podnebie aj napriek tomu, že leží v rovnakej geografickej šírke ako východné pobrežie Kanady, ktoré má počas roka len 60 bezmrazových dní.

Správna odpoveď: SZ pobrežie Európy ovplyvňuje teplý Golský prúd, preto je tu počas roka až 210 bezmrazových dní.

Po vyriešení všetkých úloh si skupiny spoločne vyhodnotia svoje odpovede a rozhodnú, ktorá skupina vyriešila úlohy najlepšie. Žiaci tejto skupiny získajú bonusové body.

III. FIXAČNÁ ČASŤ

Žiaci vyplnia posledný stĺpec v tabuľke KWL.

Čo už viem o obehu vody?	Čo sa chcem o ňom dozvedieť?	Čo som sa o obehu vody dozvedel?
V mori prúdia morské prúdy, voda je znečistená, oceány a moria sú slané	Koľko zvierat uhynie v mori? Prečo nie je voda všade rovnako slaná?	Salinita (slanosť) vody závisí od klimatických podmienok a geografickej šírky.

5. Čitateľská stratégia REAP – čo tým chcel autor povedať? (10 minút)

Učiteľ prehrá žiakom krátku videoukážku, ktorá poukazuje na aktuálne znečistenie svetového oceánu plastovým odpadom a jeho dopadom na úhyn morských vtákov z

<http://www.youtube.com/watch?v=ulkY7mOkdqs>)

Žiaci sa pokúsia vyjadriť vlastnými slovami jeho hlavnú myšlienku.

Na základe videoukážky a prebraného textu uvedú 5 zdrojov znečistenia oceánov a morí.

Sebareflexia žiaka:

- Povedzte, čo vás na téme najviac zaujalo a vysvetlite prečo!
- Uveďte, ako hodnotíte netradičný spôsob prebratia novej látky.
- Inšpirovala vás uvedená problematika k väčšiemu zamysleniu sa nad naším životným prostredím?

Zoznam bibliografických odkazov:

- BIZUBOVÁ, M., KUSEDOVÁ, D., RUŽEK, I., RUŽEKOVÁ, M., TRIZNA, M., *Geografia pre 1. ročník gymnázií*, SPN, Bratislava, 2008, ISBN 978-80-10-01429-3, 96 s.
- <http://water.usgs.gov/edu/graphics/watercycleczech.jpg> (4.5. 2014)
- <http://cs.wikipedia.org/wiki/Batyskaf> (4.5. 2014)
- http://files.geoped.sk/system_preview_detail_200000058-42ebb43e60-public/mapa%20sveta%20politick%C3%A11.jpg (4.5. 2014)
- <http://www.youtube.com/watch?v=ulkY7mOkdqs> (5.5. 2014)

NÁVRH VYUČOVACEJ HODINY OTROKÁRSTVO V NOVOVEKU AKO DÔSLEDOK ZÁMORSKÝCH OBJAVOV

Mgr. Martin Chudík

Gymnázium, Párovská 1, Nitra

Štruktúra navrhovanej hodiny je vhodná pre 4. ročník gymnázia pre predmet seminár z dejepisu, ide totiž o prehlbovanie získaných poznatkov žiakov, navyše žiaci by už v maturitnom ročníku mali byť schopní prepájať vedomosti z jednotlivých predmetov (najmä anglického jazyka a geografie) a vedieť prepájať poznatky v daných predmetoch získané.

Obsah učiva v navrhovanej hodine spadá do celku Raný novovek a téma je Novoveké otrokárstvo ako dôsledok zámorských objavov. Cieľom je rozšíriť si poznatky o novovekom otrokárstve (do takej miery, aby žiak na maturitnej skúške vedel na základe textu zaujať k problematike stanovisko s použitím adekvátnej a primeranej argumentácie). Špecifické výchovno-vzdelávacie ciele sú zamerané na rozvoj čítania s porozumením pomocou čitateľských stratégií, na analýzu postavenia otrokov v USA, na pochopenie historického významu zrušenia otroctva v USA a na vnímanie rasizmu ako negatívneho a škodlivého javu.

Navrhovaná hodina využíva metódy na rozvoj čitateľskej gramotnosti:

KWL – je veľmi vhodná v prvej fáze hodiny na aktiváciu doterajších vedomostí a skúseností žiakov seminára z dejepisu,

RAP – je sčasti použitá pri práci s pracovným listom – text prameňa je rozdelený na menšie segmenty,

3-2-1 – je použitá po ukončení práce s pracovným listom, aby žiakov motivovala k ďalšiemu štúdiu danej problematiky.

Časová dotácia je 90 minút (2 vyučovacie hodiny), najlepšie, keď je seminár vyučovaný ako „dvojhodinovka“, nie je dobré, aby téma bola rozdelená na vyučovacie hodiny vo viacerých dňoch. Na vyučovaciu hodinu si treba ako učebnú pomôcku pripraviť pracovný list obsahujúci plagát s ponukou otrokov na predaj a otázky k plagátu; text plagátu je kópia originálneho dobového prameňa v koloniálnej angličtine a je prevzatý z knihy Dějiny spojených států amerických (Tindall-Shi, s. 283). Okrem toho som využil a pripravil pracovný list obsahujúci dobový novinový inzerát o predaji otrokov a novinový článok o úteku otrokov na sever (internetové zdroje) a otázky k nim. V učebni som použil interaktívnu tabuľu (projekcia obrázkov k úvodnej časti hodiny).

V rámci motivačnej fázy hodiny som spustil powerpointový slajd OTROKÁRSTVO s obrázkami a dával žiakom otázky:

- *V akom historickom období ste sa už stretli s otrokárstvom?*
- *Prečo ste otrokárstvo vnímali ako negatívny fenomén?*
- *Prečo som slovo otrokárstvo začal s vami rozoberať v čase, keď sa učíme o novoveku?*
- *Ako s novovekým otrokárstvom súvisí Afrika?*

- *A ako Amerika?*
- *Čo vám hovorí pojem Afroameričan?*

Rozhovor môže učiteľ ukončiť otázkou, či žiaci vedia, čo nám dala afroamerická kultúra a potom sa retrospektívne vrátiť k otrokárstvu.

Správna odpoveď: Afroameričania dali svetu okrem kultu woodu známeho najmä vo filmovej popkultúre aj hudobný štýl regge, rastafariántyvo, speváka Boba Marleyho.

V expozičnej časti som uplatnil prácu s textami s uplatnením čítania s porozumením, ale priamo po motivačnom rozhovore sa uplatní metóda KWL, žiaci spoločne vyplnia tabuľku spustenú na powerpointovom slajde a tretí stĺpec dokončia až po čítaní kratšieho textu:

Čo vieš o novovekom otrokárstve?	Čo by si sa o ňom chcel dozvedieť?	Čo si sa o ňom z textu dozvedel?
Nadviazalo na starovek	Kam boli otroci dovážaní?	
Najväčší novoveký biznis	Kto dovážal otrokov z Afriky?	
Nadradenosť Európanov	Kedy bude otroctvo zakázané?	

Žiaci si prečítajú text spoločne alebo individuálne, záleží na konkrétnej charakteristike triedy, dôležité je, aby sa vedelo dobre na text sústrediť:

TEXT

Po objavení a dobytí Južnej a Strednej Ameriky začína tragický obchod s ľuďmi. Za 350 rokov španielskej koloniálnej vlády sa v Južnej Amerike vytvorila pestrá rasová zmes z bielych Španielov, domorodých Američanov a privázaných čiernych Afričanov. Európania privážali do Nového sveta kone, ovce, dobytok, pšenicu, cibuľu, do Afriky nosili zbrane, látky a alkohol a z Ameriky do Európy privážali zemiaky, kukuricu, rajčiny, papriku, arašidy, čili korenie a kakao.

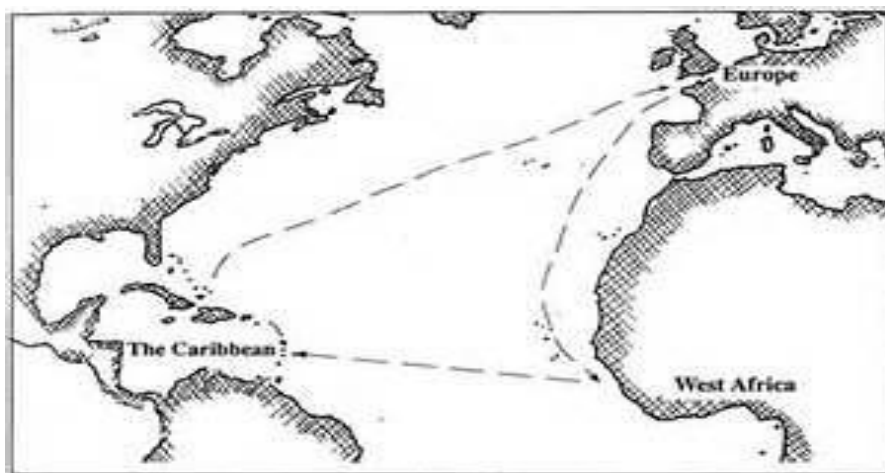
Čierni otroci z Afriky, ktorých Španieli pod dozorom ozbrojených strážcov prepravili cez Atlantický oceán na Hispaniolu, ťažko pracovali na plantážach. Obchodovanie s africkými otrokmi, do ktorého sa zapojili aj ďalšie krajiny, trvalo takmer 350 rokov, kým bolo konečne zakázané. V Spojených štátoch amerických zrušil otroctvo Abraham Lincoln v roku 1861.

Otrokárstvo možno nazvať aj najsmutnejším dedičstvom zámorských objavov.

Žiaci doplnia tretí stĺpec tabuľky:

Čo vieš o novovekom otrokárstve?	Čo by si sa o ňom chcel dozvedieť?	Čo si sa o ňom z textu dozvedel?
Nadviazalo na starovek	Kam boli otroci dovážaní?	Do Južnej, Strednej a Severnej Ameriky
Najväčší novoveký biznis	Kto dovážal otrokov z Afriky?	Španieli
Nadradenosť Európanov	Kedy bude otroctvo zakázané?	1861

Okrem toho žiaci doplnia schému, ktorá ukáže, či žiakom pri čítaní textu neunikla myšlienka svetového obchodu v Atlantiku, ktorému dominoval obchod s otrokmi:

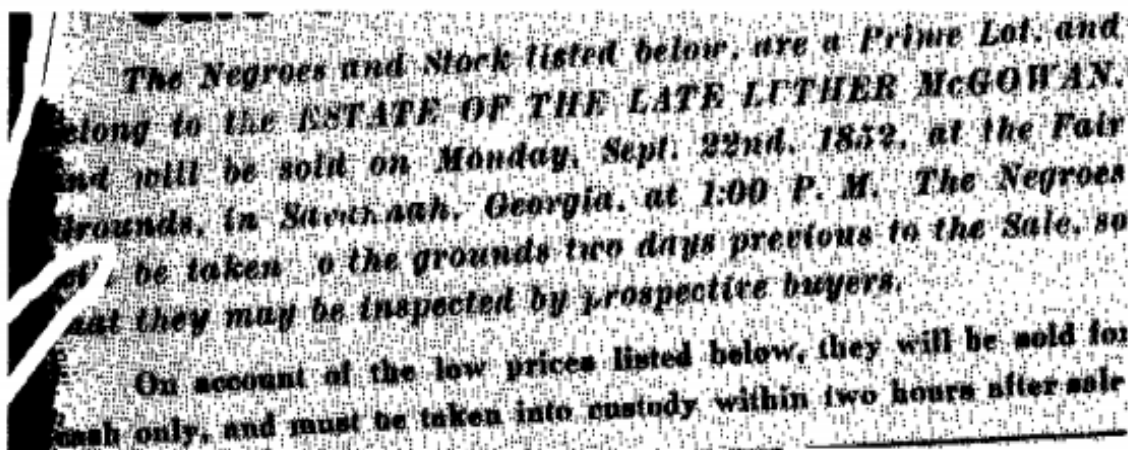

Nasledovala práca s pracovným listom (dobový historický prameň). Pred čítaním sa žiaci rozdelili do skupín, dostali pracovný list a spoločne (systém kooperácie) hľadali odpovede na otázky, ktoré sa v ňom nachádzali. Učiteľ komunikoval s jednotlivými skupinami počas ich práce. Pri práci na otázkach sa využíva sčasti vhodne metóda RAP – text sa delí na jednotlivé segmenty a na otázky sa odpovedá postupne. Žiaci zvyčajne privolajú učiteľa, ak majú problém s konkrétnym anglickým výrazom, odporúčam mať v učebni pripravené anglické výkladové slovníky a žiaci si výrazy v prípade potreby vyhľadajú.

Pracovný list uvádzam segmentovaný na jednotlivé časti a uvádzam aj odpovede, ktoré získajú žiaci po dôkladnej práci s textom:

- O aký typ prameňa ide? *Písomný subjektívny prameň.*
- Čo ako prvé na plagáte vypovedá o nedôstojnom postavení otrokov? *Otrok na úrovni tovaru.*

- Koľko rokov si budú ešte musieť otroci počkať, aby sa stali slobodnými občanmi USA? *9 rokov – na plagáte je rok 1852 a otroctvo zruší Abraham Lincoln v roku 1861.*
- Vypíšte presný čas konania predaja: *22. 9. 1852 v pondelok*
- Vypíš 2 detaily sa dozvedáme o predaji:
  - môžu si ich kupujúci prehliadnuť už deň vopred,*
  - platí sa v hotovosti, do 2 hodín po kúpe si ich treba zobrať*

9	Lanney	34	Prime Cotton Hand,	675.00
10	Sally	10	Handy in Kitchen,	980.00
11	Maccabey	35	Prime Man, Fair Carpenter,	800.00
12	Dorcas Judy	25	Seamstress, Handy in House,	575.00
13	Happy	60	Blacksmith	700.00
14	Mowden	15	Prime Cotton Boy,	900.00
15	Bills	21	Handy with Mules,	575.00
16	Theopolis	39	Rice Hand, Gets Fits,	1,275.00
17	Coolidge	29	Rice Hand and Blacksmith,	250.00
18	Bessie	69	Infirm, Sews,	400.00
19	Infant	1	Strong Likely Boy	975.00
20	Samson	41	Prime Man, Good with Stock,	1,000.00
21	Callie May	27	Prime Woman, Rice,	850.00
22	Honey	14	Prime Girl, Hearing Poor,	1,000.00
23	Angelina	16	Prime Girl, House or Field,	1,100.00
24	Virgil	21	Prime Field Hand,	750.00
25	Tom	40	Rice Hand, Lamé Leg,	900.00
26	Noble	11	Handy Boy,	800.00
27	Judge Lesh	55	Prime Blacksmith,	600.00
28	Booster	43	Fair Mason, Unsound,	950.00
29	Big Kate	37	Housekeeper and Nurse,	1,250.00
30	Melie Ann	19	Housework, Smart Yellow Girl,	1,000.00
31	Deacon	26	Prime Rice Hand,	1,000.00
32	Coming	19	Prime Cotton Hand,	800.00

○ Koľko rokov mal najmladší a koľko rokov mal najstarší z ponúkaných otrokov?

Najmladší – 1 rok Najstarší – 69 rokov

○ Otroci akého veku prevažovali na plagáte? V produktívnom veku.

○ Ponúkali sa na predaj najmä ženy otrokyne, muži alebo deti? *muži*

○ Vypíšte aspoň 5 povolání, ktoré otroci vykonávali:

Predák na plantáži, česač bavlny, kováč, pomocnica v domácnosti, sluha.

○ Ktoré zo zamestnaní bolo najviac cenené? Z čoho tak usudzujete? *Najviac cenení boli muži v produktívnom veku, predáci na plantážach, mali najväčšiu sumu, ktorú bolo treba zaplatiť za nich.*

○ V akej sume sa platilo za zakúpených otrokov? *americký dolár*

TEXT D

31	Deacon	26	Prime Rice Hand,	1,000.00
32	Coming	19	Prime Cotton Hand,	800.00
33	Mabel	47	Prime Cotton Hand,	600.00
34	Uncle Tim	60	Fair Hand with Mules,	1,000.00
35	Abe	27	Prime Cotton Hand,	1,000.00
36	Tennes	29	Prime Rice Hand and Cochman,	1,250.00

There will also be offered at this sale, twenty head of Horses and Mules with harness, along with thirty head of Prime Cattle. Slaves will be sold separate, or in lots, as best suits the purchaser. Sale will be held rain or shine

- Ako prebehne kúpa otroka po technickej stránke? *Budú ich predávať spolu s dobytkom, po jednom alebo aj v skupinách, predaj sa bude konať za každého počasia.*

Po práci s pracovným listom prebehol riadený rozhovor medzi žiakmi, nahrádza fázu sebareflexie, túto časť učiteľ začne dvoma otázkami:

Aké máte pocity po čítaní dobového textu?

Ako na vás pôsobil text na konci zoznamu?

Vo fixačnej fáze si žiaci do zošita napísali:

a) 3 najdôležitejšie veci z nových informácií:

- *napr. otroci boli predávaní na trhoch novým majiteľom,*

- *napr. najžiadanejší boli skúsení otroci v prácach na poli – americký juh živil plantáže,*

- *napr. otrokári nerešpektovali rodinné väzby pri predaji – veľmi neľudské.*

b) 2 najzaujímavejšie veci z nových informácií:

- *napr. negatívum – išlo o obchod s ľuďmi,*

- *napr. negatívum – predaj ľudí prebiehal ako predaj dobytky či iného tovaru.*

c) 1 vec, na ktorú nezískali z nových informácií odpoveď:

- *napr. ako sa otrokári v domácnosti správali k otrokom.*

Zadanie domácej úlohy je zvyčajne obľúbenou časťou vyučovacej hodiny, žiakom som zadal nasledovné úlohy:

a) Prečítajte si dobový prameň a určite jeho žáner.

b) Zistíte, či mohol tento text vyjsť v novinách v čase občianskej vojny v USA.

Prečo?

c) vytvorte 5 otázok k článku z dobových amerických novín

\$200 Reward.

RANAWAY from the subscriber, on the night of Thursday, the 30th of September.

FIVE NEGRO SLAVES,

To-wit: one Negro man, his wife, and three children.

The man is a black negro, full height, very erect, his face a little thin. He is about forty years of age, and calls himself *Washington Reed*, and is known by the name of *Washington*. He is probably well dressed, possibly takes with him an ivory headed cane, and is of good address. Several of his teeth are gone.

Mary, his wife, is about thirty years of age, a bright mulatto woman, and quite stout and strong.

The oldest of the children is a boy, of the name of *FIELDING*, twelve years of age, a dark mulatto, with heavy eyelids. He probably wore a new cloth cap.

MATILDA, the second child, is a girl, six years of age, rather a dark mulatto, but a bright and smart looking child.

MALCOLM, the youngest, is a boy, four years old, a lighter mulatto than the last, and about equally as bright. He probably also wore a cloth cap. If examined, he will be found to have a swelling at the navel.

Washington and *Mary* have lived at or near *St. Louis*, with the subscriber, for about 15 years.

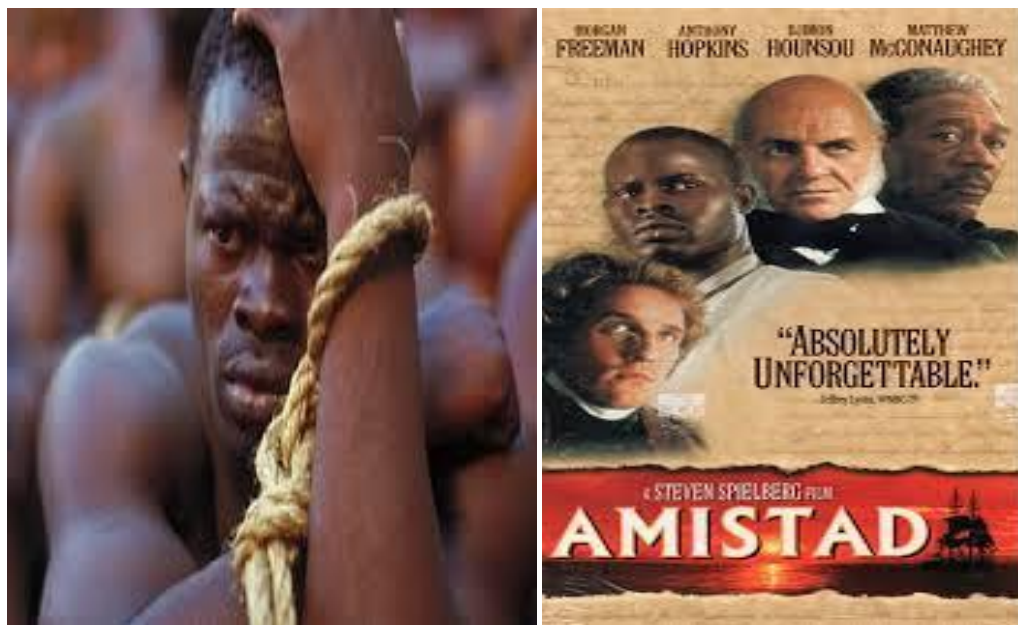
It is supposed that they are making their way to *Chicago*, and that a white man accompanies them, that they will travel chiefly at night, and most probably in a covered wagon.

A reward of \$150 will be paid for their apprehension, so that I can get them, if taken within one hundred miles of *St. Louis*, and \$200 if taken beyond that, and secured so that I can get them, and other reasonable additional charges, if delivered to the subscriber, or to *THOMAS ALLEN, Esq.*, at *St. Louis, Mo.* - The above negroes, for the last few years, have been in possession of *Thomas Allen, Esq.*, of *St. Louis*.

WM. RUSSELL.

ST. LOUIS, Oct. 1, 1847.

d) Pozrite si film **AMISTAD**. Ide o dobrovoľnú domácu úlohu, uvádzam ju vždy formou motivačného slajdu ako tzv. **TIP NA PIATKOVÝ VEČER**.

Žiaci majú z podobných domácich úloh radosť, prepoja históriu s umením, pri čítaní textov zadanych na domácu úlohu sa stávajú istejšími a zručnejšími pri práci s angličtinou a aj pri prepájaní súvislostí.

Každému pedagógovi odporúčam zapájať do vyučovania seminárov z dejepisu aktívnu prácu s prameňmi, nielen preto, že nadobudnutie podobných zručností vyžadujú vzdelávacie štandardy, ale aj preto, aby bol predmet dejepis pre žiakov tým, čím má byť – objavným predmetom.

NAMIESTO ZÁVERU...

PhDr. Alexandra Húsková

Regionálne pracovisko, MPC Bratislava

Problematika čitateľskej gramotnosti, ako sme už veľakrát v našich predchádzajúcich príspevkoch zdôrazňovali, patrí medzi priority nášho regionálneho pracoviska. Čítanie s porozumením, ktoré je základom každej učebnej činnosti, tvorí jadro veľkého množstva akreditovaných vzdelávacích programov vytvorených na pôde Metodicko-pedagogického centra v Bratislave (pozri Prílohu č. 1) v rámci projektu ESF. Ku každému vzdelávaciemu programu je vytvorený učebný zdroj, ktorý je možné nájsť na našej webovej stránke, a to v záložke Publikácie. Tieto učebné zdroje, dôležitá súčasť každého vzdelávania v rámci MPC, môžu pomôcť aj tým učiteľom, ktorí sa z rôznych dôvodov našich akreditovaných vzdelávaní nezúčastnili/nezúčastňujú. Môžu ich inšpirovať k implementácii nových učebných metód a stratégií do vyučovacieho procesu, čo by už malo byť samozrejmom súčasťou ich výučby.

A za tých, ktorí naše vzdelávania zamerané na čitateľskú gramotnosť už úspešne absolvovali a boli spokojní (anonymné dotazníky vyplnené po skončení vzdelávania dokazujú, že drvivá väčšina účastníkov školení sa vyjadrila pozitívne), krásna mejlová reakcia pána Briestenského, mladého učiteľa z Veľkého Grobu:

*A dovoľte mi poďakovať sa za podnetné vzdelávanie – mnoho, mnoho ráz si na Vás spomínam najmä na hodinách dejepisu, kde využívam Vaše aktivity z kurzu a s veľmi pozitívnym ohlasom u detí.
Ďakujem :)*

Jeho didaktický test sme vybrali na záver ako ďalší príklad tvorivosti a invencie nášho slovenského učiteľa/učiteľky. Test, ktorý je v autentickej podobe, je doplnený didaktickou analýzou.

Mgr. Adam Briestenský, ZŠ s MŠ, Slovenský Grob

Ukážka didaktického testu z dejepisu s využitím digitálnej podoby textu

TEST 2 (TEST 1 po pilotáži)

Milá žiačka/Milý žiak,

nasledujúci test z dejepisu je zameraný na čítanie s porozumením s využitím internetu.

Pozorne si prečítaj inštrukcie, ktoré ťa budú viesť k textom, na základe ktorých budeš riešiť úlohy. Pri otázkach s výberom odpovede zakrúžkuj **jednu** správnu odpoveď.

V teste je 8 „základných“ úloh a 2 bodnusoové. Za správnu odpoveď môžeš v každej úlohe získať 1 bod. Na riešenie testu máš **40 minút**. Sleduj si priebežne čas.

Úlohy sú hviezdikami označené **podľa zložitosti**, od * jednoduchšia po *** zložitejšia úloha. Zváž podľa svojich schopností, koľko času budeš tej ktorej úlohe venovať.

Pri riešení úloh budete pracovať okrem iného s e-mailovým denníkom. Pre účely tohto testu budú niektoré postavy zo „snov“ autora denníka písané s veľkým začiatočným písmenom, kurzívou a **sivo zvýraznené**. Je to preto, aby bola zjednodušená orientácia medzi denníkom a otázkami. Zvýraznenie samotné nemá nijaký súvis s tým, či je odpoveď správna, alebo nesprávna.

1. časť testu

Na začiatok potrebuješ ísť na stránku www.seznam.cz a tam v pravej časti nájdeš prihlasovanie do e-mailu. Vypíš meno: **dennikmk** a heslo **Dennik321**.

V doručenej pošte nájdeš e-mail s **webovými linkami**, ktoré ti pomôžu urýchliť prácu – nebudeš musieť linky vypisovať.

Nájdeš tu tiež e-mail: **denník 4. 12. 2014**, v prílohe je wordovský dokument **denník 1. časť**. Stiahni ho do počítača a otvor.

Teraz si prečítaj **časť A** v denníku.

Pod' na http://www.historickarevue.com/archiv_2007_03_1.html. Prečítaj si **3. odsek** (začína slovami *Jadrom mladej...*). Na základe prečítaného **v tomto odseku** a informácií z **denníka o sne v nedeľu** odpovedz na **otázky 1 až 3**.

(**pomôcka:** aby si nemusel preklikávať medzi denníkom a článkom z webu, prekopíruj si vybranú časť z webu do denníka. Takto si samozrejme môžeš zjednodušiť prácu aj v ďalších úlohách, keď to uznáš za prínosné.)

* 1. Autor denníka sa priznáva, že niečomu z nedel'ného sna nie celkom dobre rozumie. Doplň nasledujúce vety a vysvetli mu to.

Ty: „Po prvé: _____ ho Niečoslav, ale _____. A bolo to tak preto, že pri pamätnej vychádzke na Devín v roku _____ prijal toto slovanské meno.“

A autor denníka na to: „Ahaaa! Vďaka.“

** 2. Fakt, že hrad Devín bol v Učiteľových časoch „symbolom slávnej minulosti Slovanov“:

- a) bol jedným z dôsledkov spomínanej vychádzky,
- b) bol jednou z príčin, prečo sa vybrali práve tam,
- c) súvisel s vernosťou slovenskému národu,
- d) súvisel s rokom 1836.

*** 3. Odpoveď na otázku: „Na akej škole sa v sne ocitol autor denníka?“, je: „Na evanjelickom lýceu v Bratislave“. Teba však čaká trošku iná otázka:

Je možné dôjsť so 100% istotou na túto odpoveď na základe prečítaného odseku a úryvku z denníka?

- a) Áno, pretože evanjelické lýceum v Bratislave sa tu jednoznačne spomína.
- b) Áno, pretože prednášal tu, t.j. na evanjelickom lýceu v Bratislave, profesor Palkovič.
- c) Nie, pretože profesor Palkovič prednášal na Katedre reči a literatúry československej.
- d) Nie, pretože z daného sa nedá povedať, že Učiteľ učil (a autor denníka bol) práve tam.

2. časť testu

Pri hľadaní odpovedí na otázky v úlohe 4 budeš pracovať s denníkom – časť B (sen v pondelok) a opäť budeš potrebovať článok:

http://www.historickarevue.com/archiv_2007_03_1.html.

Zameraj sa na roky 1843, 1844, lebo vtedy sa odohrávali udalosti z pondelkového sna.

Pomôž si funkciou **Ctrl + F** (F z anglického find – nájsť). Pre nájdenie relevantných údajov teda choď na stránku, stlač **Ctrl + F** a napíš „1843“ a potom **Ctrl + F** a „1844“.

Prečítaj si časť B v denníku, vyhľadaj roky 1843, resp. 1844 v článku a:

** 4. Na základe prečítaného vytvor z nasledujúcich slov resp. slovných spojení dvojice – denník a web, ktoré spolu súvisia. Poradie dvojíc nie je dôležité. Pozor, jedno slovo resp. slovné spojenie je navyše, nepoužiješ ho.

veľké plány

Hurban a Hodža

nový spisovný jazyk

nová škola

slávny spolužiak

najbližší spolupracovníci

hnev

autor textu hymny

Levoča

denník

web

dvojica č. 1 _____ a _____

dvojica č. 2 _____ a _____

dvojica č. 3 _____ a _____

dvojica č. 4 _____ a _____

3. časť testu

Prichádzame k **snu z utorka**. Prečítaj si ho.

Teraz chod' na <http://www.osobnosti.sk/index.php?os=zivotopis&ID=1759>. Vyhľadaj odstavec, ktorý začína slovami „V auguste 1844 sa konalo...“, prečítaj si aj ten a **na základe prečítaného**, odpovedz na otázky 5 a 6.

* 5. a) V akom najskoršom roku sa mohol odohrávať tento sen? _____

b) A odkiaľ sa môžu dočítať v rodnej reči, čo sa chystá, čo je nového? _____

* 6. a) Prečo autor denníka váha, či nie je spomínaná príloha náhodou o prírode?

_____

b) O čom v skutočnosti je?

_____

4. časť testu

Na záver testu sa ešte vrátíme k múzeu, na ktoré si spomenul autor denníka v úvode.

Pre zodpovedanie otázok 7 a 8 pod' na stránku <http://www.snm.sk/>. Hore na stránke uvidíš 19 malých farebných kvetiniek s odkazmi na rôzne múzeá. Klikni na **10. kvetinku zľava** (modrá). Následne v ľavom menu klikni na – „Sídlo a ďalšie objekty múzea“ a prečítaj si **1. odsek**.

Na základe prečítaného odpovedz na otázky 7. a 8.

** 7. Z textu na webe vyplýva, že od roku 1956 sa Pamätná izba **Učiteľa** z denníka **nachádzala**:

a) v budove, kde dnes sídli múzeum,

b) v budove nejakého modranského podniku,

- c) v budove Mestského úradu,
- d) ani jedna z ponúkaných možností.

** 8. Čo z uvedeného nespája Učiteľ'a s miestom, kde sídli „jeho“ múzeum?

- a) Bývala tu matka jeho neterí a synovcov.
- b) Vzdelával tu deti svojho brata.
- c) Jeho najstarší brat sa nevolal Samuel.
- d) Skonal tu v druhej polovici 19. storočia.

5. časť testu

Ak sa ti podarilo dostať sem, máš šancu získať bonusové body za nasledujúce úlohy.

** 9. otázka – 1. bonusová:

Vo web článku „Sídlo a ďalšie objekty múzea“ je v prvej vete (presnejšie hneď v prvej časti súvetia) chybná informácia. Pri odpovedi na otázku, kde túto nepresnosť hľadať, ti možno napovie, že pri jej odhalení ti pomôže stránka <https://maps.google.sk/>.

*Zadaj do vyhľadávania na stránke <https://maps.google.sk/> - **Modra múzeum**, pokús sa nájsť spomínanú chybu a opravenú prvú vetu (stačí, prvú časť súvetia) napíš.*

Tvoja oprava:

** 10. otázka - 2. bonusová:

Prečítaj si časť D v denníku a životopis v dátumoch na stránke www.stur.sk - udalosti roku 1848 a zamysli sa nad tým, kde mohol s veľkou pravdepodobnosťou autor denníka prísť k modrinám. Čo asi ďalšie „prežil“ vo svojich „snoch“? Napíš o tom záznam do denníka v rozsahu troch viet. Dĺžka viet je na tebe. (poznámka: táto úloha je pomerne subjektívna, čiže na usmernenie – na získanie bonusového bodu treba vybrať vhodnú reálnu udalosť, plus ukázať vlastnú tvorivosť, nebojte sa napr. ísť pri písaní nad rámec informácii z webu www.stur.sk)

streda, štvrtý sen... _____

_____

_____

	Slovo <i>hnev</i> nebude použité
5.	a) Najskôr v roku 1845. b) Zo Slovenských národných novín.
6.	a) Pretože sa volá Orol tatranský. b) O literatúre.
7.	a) Od roku 1956 sa Pamätná izba Ľudovíta Štúra (Učiteľa) nachádzala v budove, kde dnes sídli múzeum
8.	c) Ľudovíta Štúra (Učiteľa) nespája s miestom, kde sídli múzeum fakt, že jeho najstarší brat sa nevolal Samuel.
9.	Múzeum Ľudovíta Štúra dnes sídli v meštianskom dome na Štúrovej ulici.
10.	Nejestvuje jedna jediná správna odpoveď. Žiaci si môžu vybrať viaceré z turbulentných udalostí roku 1848 a dať v rámci zadania priestor svojej tvorivosti. <i>napr.: Prišli sme do Prahy a vôkol mňa je toľko bratov – Slovanov. Atmosféra bola miestami napätá, ale plná úžasných emócií. A zrazu vypukli v uliciach boje a ani neviem ako, ale ocitol som sa uprostred nich.</i>

- j) Pri pilotáži TESTU 1 sa ukázalo, že niektorí žiaci mali problém sledovať si priebežne čas a zastavili sa prídlho na úlohách, ktoré boli pre nich príliš zložité a časovo náročné. Následne im neostal dostatok času na úlohy, ktoré by podľa svojich schopností pravdepodobne zvládli. Keďže sa to týkalo iba časti žiakov, nechcel som pristúpiť rovno k zníženiu počtu otázok, ale doplnil som test označením stupňa zložitosti jednotlivých úloh a v inštrukcii sú žiaci na túto skutočnosť upozornení.

PRÍLOHA 1.

Akreditované vzdelávacie programy MPC, ktoré v názve explicitne obsahujú pojem čitateľská gramotnosť

Názov akreditovaného VP	Číslo AVP	Rozsah AVP	Počet kreditov
Aktívne využívanie čítania s porozumením vo vyučovacom procese v základnej a strednej škole	574/2011-KV	60 hodín (48 hodín prezenčne a 12 hodín dištančne)	15
Ako vytvoriť texty a úlohy na rozvoj čitateľskej gramotnosti žiakov 1. stupňa ZŠ	55/2010 - KV	50 hodín (24 hodín prezenčne a 26 hodín dištančne)	12
Rozvoj čitateľskej gramotnosti na vyučovaní slovenského jazyka a literatúry	77/2010 - KV	40 hodín (38 hodín prezenčne a 2 hodín dištančne)	11
Rozvoj čitateľskej gramotnosti v primárnom vzdelávaní	108/2010 - KV	30 hodín (30 hodín prezenčne a 0 hodín dištančne)	8
Integrácia čitateľskej gramotnosti do výučby na strednej škole.	733/2012 - KV	60 hodín (48 hodín prezenčne a 12 hodín dištančne)	15
Rozvoj čitateľskej gramotnosti na základných školách s vyučovacím jazykom maďarským	811/2012 - KV	20 hodín (16 hodín prezenčne a 4 hodín dištančne)	6
Podpora čitateľskej gramotnosti žiakov v základnej škole	976/2012 - KV	60 hodín (30 hodín prezenčne a 30 hodín dištančne)	15
Rozvíjanie čitateľskej gramotnosti žiakov v školách s vyučovacím jazykom maďarským	1252/2013 - KV	40 hodín (32 hodín prezenčne a 8 hodín dištančne)	10
Rozvoj čitateľskej gramotnosti prácou s písomnými prameňmi na základnej a strednej škole	1311/2013 - KV	30 hodín (20 hodín prezenčne a 10 hodín dištančne)	8
Prehľbovanie kompetencií učiteľov v oblasti čitateľskej gramotnosti výberom textov zameraných na osobnostný rozvoj a etické aspekty.	1362/2014 - KV	30 hodín (25 hodín prezenčne a 5 hodín dištančne)	8

Akreditované vzdelávacie programy MPC, ktoré v názve explicitne neobsahujú pojem čitateľská gramotnosť, ale aktivity zamerané na rozvoj čitateľskej gramotnosti sa v ich rámci realizujú

Tvorba kritérií úspešnosti riešenia divergentných úloh v predmetoch na základných a stredných školách	1294/2013-KV	30 hodín (21 hodín prezenčne a 9 hodín dištančne)	8
Sakrálné stavby na Slovensku a ich využitie vo vyučovaní	1298/2013-KV	40 hodín (35 hodín prezenčne a 5 hodín dištančne)	10

Tvorivé využívanie edukačných médií v spoločenskovednom vzdelávaní na základnej a strednej škole	1328/2014-KV	50 hodín (38 hodín prezenčne a 12 hodín dištančne)	12
Projektové vyučovanie v edukačnom procese	178/2010-KV	40 hodín (25 hodín prezenčne a 15 hodín dištančne)	10
Premena školy: Cesta od tradičného vyučovania k aktívnemu učeniu sa žiakov"	698/2012-KV	90 hodín (40 hodín prezenčne a 50 hodín dištančne)	21
Niektoré interaktívne metódy efektívneho učenia	750/2012-KV	90 hodín (75 hodín prezenčne a 15 hodín dištančne)	21

PRÍLOHA 2

VEDENIE ŠKOLY AKO KOORDINÁTOR ROZVOJA ČITATEĽSKEJ GRAMOTNOSTI

Zborník

**príspevkov z medzinárodnej odborno-didaktickej konferencie
Vedenie školy ako koordinátor rozvoja čitateľskej gramotnosti,
konanej dňa 9. decembra 2014
v spolupráci s Gymnázium, Párovská 1, Nitra**

Zostavila: PhDr. Alexandra Húsková

Technický redaktor: Peter Paučo

Recenzia: PaedDr. Oľga Nestorová

Publikácia neprešla jazykovou úpravou.

Vydalo: Regionálne pracovisko, Metodicko pedagogické centrum

Ševčenkova 11, P. O. BOX 58, 850 05 Bratislava 55

ISBN 978-80-565-1012-4

EAN 9788056510124